

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Merve ÇELİK**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY**

HAZİRAN 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Merve ÇELİK

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Sosyal Bilimler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin 25/06/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %6'dır.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 25/06/2025

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY

Öğrenci: Merve ÇELİK

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Merve ÇELİK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY danışmanlığında **Merve ÇELİK** tarafından hazırlanan “**Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

25/06/2025

JÜRİ:

Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KÖROĞLU** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Lütfullah ÇELİKTEN** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2025 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2025

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tezimi, ülkenin yegâne umudu olan çok sevdiğim öğrencilerime, öğrenme sevdası hiç bitmeyen kendime ve eğitim hakkından mahrum bırakılmış, yaşamını yitirmiş ve mücadelesini sürdüren tüm kız çocuklarına- kadınlara ithaf ediyorum.

Ayrıca hayallerime...

Merve ÇELİK, Erzincan, 2025

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam; akademik kariyerimin benim için yürümeye başlayan bir çocuğun ilk adımları niteliğinde olmuştur. İlk adımların zorluğu, heyecanı, yere düşmenin sancısı, düşülen yerden kalkma çabası ve her şeyden önemlisi o küçük adımlar ile hedefe ulaşabilmenin haklı gurur ve sevinci...

Öncelikle desteği çok eskiye dayanan lisans eğitimimden akademik yolculuğumun ilk basamağı olan yüksek lisans eğitimime başladığım günden, tez dönemime kadar olan süreçte; konu seçimi, nasıl ilerlemem gerektiği noktasında üstün bilgi ve tecrübeleri ile her zaman desteğini hissettiğim, hedeflerime ulaşmam için beni hep cesaretlendiren, kendime olan güvenimi taze tutmamı sağlayan, bilgiye, öğrenmeye, eğitime olan bakış açımı genişleten kıymetli danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her alanında olduğu gibi eğitimim konusunda da bana benden daha çok inanan ve güvenen, karşılaştığım zorluklarla başa çıkmamı sağlayan, ne yaparsam yapayım emeklerinin karşılığını veremeyeceğim, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan tek dayanak noktam canım babam Metin ÇELİK'e, dualarıyla ve fedakârlıklarıyla bu sürecin gizli kahramanları olan annem Ünsiye ÇELİK' ve ablam Derya Şahin'e ve canım kız kardeşlerim Seda ve Eda ÇELİK'e bugüne kadarki başarılarımın mimarı olan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Yüksek lisans araştırmam boyunca desteklerini hep yanımda hissettiğim ve zaman zaman kıymetli tecrübelerine başvurduğum değerli hocalarım; Prof. Dr. İhsan Ünlü, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Samet ALTINBİLEK ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KÖROĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

On dokuz yıllık öğrenim hayatım boyunca, ilk yıllarımdan son yıllarıma kadar üzerimde emeği olan değerli öğretmenlerime şükranlarımı sunarım.

Merve ÇELİK

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Merve ÇELİK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2025

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY

ÖZET

Finansal okuryazarlık; kişilerin maddi kaynakları kullanma noktasında mantıklı planlanmalar yapıp, parasal yönetime yönelik etkili kararlar alma ve finansal anlamda doğru ve etkin hareket etme yeterliliğidir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinde verilmesi planlanan finansal okuryazarlık becerisine yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenler bağlamında incelemektir. Araştırmada, katılımcıların mevcut bilgi, tutum ve görüşlerinin ortaya konulmasına yönelik olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim döneminde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda tüm sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan toplam 185 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Tetik (2019) tarafından geliştirilen “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Seviyelerini Belirleme Anketi” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının temel ekonomik kavramlara ilişkin yüksek düzeyde bilgiye sahip olsalar da finansal piyasalar, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa göstergelerinin düzenli takibi konularında eksiklikleri bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının yatırım araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi seviyelerinin genellikle orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle yatırım araçları arasındaki farklar, tahvil ve hisse senedi arasındaki temel ayrımlar, faiz-getiri ilişkisi ve risk yönetimi konularında bilgi eksiklikleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Finansal Okuryazarlık, Ekonomi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

EVALUATION OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' FINANCIAL LITERACY LEVELS

Merve ÇELİK

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2025

Supervisor: Assist Prof. Dr. Alpaslan AY

ABSTRACT

Financial literacy is the ability of individuals to make rational plans for the use of financial resources, make effective decisions regarding monetary management, and act responsibly and effectively financially. The purpose of this study is to examine the financial literacy levels of social studies teacher candidates, within the context of various variables, regarding the financial literacy skill planned to be taught in the social studies course. A descriptive survey model was used in the study to reveal the participants' current knowledge, attitudes, and opinions. The study group consisted of 185 teacher candidates studying at all grade levels in the Department of Social Studies Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Erzincan Binali Yıldırım University, during the 2023-2024 academic year. The "Survey to Determine the Financial Literacy Levels of University Students," developed by Tetik (2019), was used as the data collection tool.

The study revealed that although social studies teacher candidates possess a high level of knowledge of basic economic concepts, they lack knowledge of financial markets, the inflation-interest rate relationship, and the regular monitoring of market indicators. It was concluded that prospective teachers' knowledge of investment instruments and financial markets was generally at a moderate level. In particular, they lack knowledge about the differences between investment instruments, the fundamental distinctions between bonds and stocks, the interest-return relationship, and risk management.

Keywords: Social Studies Education, Social Studies Teacher Candidates, Financial Literacy, Economy, Social Studies Curriculum

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	7
1.2. Araştırmanın Amacı	11
1.3. Alt Problemler	11
1.4. Araştırmanın Önemi	12
1.5. Sayıtlılar	14
1.6. Çalışmanın Sınırlılıkları	14
1.7. Tanımlar	14

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve.....	16
2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler	16
2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Okuryazarlık	21
2.1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı	24
2.1.4. Finansal Okuryazarlık Tanımı.....	26
2.1.5. Finansal Okuryazarlığın Tarihi Gelişimi.....	31
2.1.6. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Katkıları	32
2.1.7. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Unsurlar	35
2.1.8. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi.....	37
2.1.9. Finansal Okuryazarlık Eğitimi	40
2.1.10. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Rol Alan Kurumlar.....	42
2.1.10.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	42
2.1.10.2. Dünya Bankası	43
2.1.10.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)	45
2.1.10.4. Finansal Okuryazarlık Endeksi	46
2.1.11. Sosyal Bilgiler ve Finansal Okuryazarlık.....	48
2.1.12. Finansal Okuryazarlık Açısından Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	52
2.1.13. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018) Finansal Okuryazarlık Kazanımları.....	54
2.1.13. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2025)	57
2.1.14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt İçi Araştırmalar	63
3.2. Yurt Dışı Araştırmalar	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli	76
4.2. Çalışma Grubu.....	76
4.3. Veri Toplama Araçları.....	80
4.3.1. Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Seviyelerini Belirleme Anketi	80
4.4. Verilerin Toplanması.....	81
4.5. Verilerin Analizi.....	81

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans Bilgisi	83
5.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Bankacılık Bilgi Düzeyleri	91
5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Konusundaki Bilgi Düzeyleri.....	101
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	109
KAYNAKÇA.....	121
EKLER.....	128
ÖZ GEÇMİŞ	134

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Ana Bilim Dalı
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İş birliği
Bknz	: Bakınız
EBYÜ	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
IDA	: Uluslararası Kalkınma Birliği
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
IMF	: Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu
INFE	: Uluslararası Finansal Eğitim Ağı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
vb.	: ve benzer
vd.	: ve diğerleri
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Okuryazarlık Becerileri (MEB, 2018, s.9)	23
Tablo 2.2: 4. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 15-16)	54
Tablo 2.3: 5. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 18).....	55
Tablo 2.4: 6. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 21-22.....	56
Tablo 2.5: 7. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 21-22)	56
Tablo 2.6: 4. Sınıf Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2025: 30-32)	57
Tablo 2.7: 5. Sınıf Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2025: 57-59)	57
Tablo 2.8: 6. Sınıf Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2025:83-85)	58
Tablo 2.9: 7. Sınıf Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2025:.).....	58
Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	77
Tablo 5.1: Temel ve Ekonomik ve Finans Bilgi Düzeyi Ölçüm Maddeleri	84
Tablo 5.2: Enflasyon, Paranın Satın Alma Gücünü Azaltır	85
Tablo 5.3: Enflasyonun Temel Sebebi Üretim Maliyetlerinin Artmasıdır	86
Tablo 5.4: Enflasyon, Gelir Dağılımındaki Adaletsizliği Artırır.....	87
Tablo 5.5: Enflasyon, Bütün Mal Ve Hizmetlerin Fiyatlarının Artmasıdır.....	87
Tablo 5.6: Türkiye’de 2023 Yılında Enflasyon Oranları %65’in Altında Gerçekleşmiştir	88

Tablo 5.7: Enflasyon Oranı Piyasadaki Kredi Faiz Oranından Yüksekse Kredi Kullanmak Avantajlıdır	88
Tablo 5.8: Türkiye’deki Menkul Kıymetler Borsasının Adı Borsa İstanbul’dur	89
Tablo 5.9: Türkiye’deki Menkul Kıymet Borsasında Sadece Hisse Senedi Alım-Satımı Yapılmaktadır	89
Tablo 5.10: Borsa Haberlerini Takip Ederim	89
Tablo 5.11: Döviz Kuru, TL ile Yabancı Ülke Parası Arasındaki Değişim Oranıdır	90
Tablo 5.12: Enflasyon Oranlarını Aylık Takip Ederim	90
Tablo 5.13: Gelecekteki Planlarım İçin Tasarruf Yaparım	91
Tablo 5.14: Finansal Okuryazarlık Seviyesi Alt Boyutlarından Temel ve Ekonomik ve Finans Bilgi Düzeyi Ölçüm Maddeleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri	91
Tablo 5.15: Tasarruflarımı Değerlendirirken Bilgi Toplarım.....	93
Tablo 5.16: Gelir ve Giderlerim İçin Aylık Bütçe Yaparım.....	94
Tablo 5.17: Tüm Bankalar Aynı İşlem Ücretleriyle Çalışırlar	95
Tablo 5.18: Vadesiz Mevduat Hesabı Faiz Kazancı Sağlar	95
Tablo 5.19: Kredi Faiz Oranları ile Mevduat Faiz Oranları Aynıdır.....	96
Tablo 5.20: Devlet Faiz Kazancı Üzerinden Gelir Vergisi Alır	96
Tablo 5.21: EFT, Sadece Aynı Bankadaki Hesaplar Arasında Para Transferi Yapmak İçin Kullanılır	97
Tablo 5.22: İnternet Bankacılık Hizmetlerinden Yararlanırım.....	97
Tablo 5.23: İnternet Bankacılığı Yardımıyla Kredi Başvurusu Yapılabilmektedir.....	98
Tablo 5.24: İnternet Bankacılığı Yardımıyla Hisse Senedi Alım Satım İşlemleri Yapılabilmektedir	98
Tablo 5.25: Kredi Kartının Max-Min Ödeme Tutarı, Ek Limit ve Faiz Oranları Hakkında Bilgi Sahibiyim	99

Tablo 5.26: Kredi Kartı Kullanıyorum Çünkü Mal ve Hizmet Alımında Taksit İmkânı Sağlıyor.....	99
Tablo 5.27: Banka Kredileri Hakkında Yeteri Kadar Bilgi Sahibiyim	100
Tablo 5.28: Temerrüt Faizinin Ne Olduğunu Biliyorum.....	100
Tablo 5.29: Bileşik Faiz-Basit Faiz Kavramları Hakkında Bilgi Sahibiyim	100
Tablo 5.30: Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Konusundaki Bilgi Düzeyleri	101
Tablo 5.31: Yatırımlarda Risk ile Karlılık Arasında Negatif Yönlü Bir İlişki Vardır .	103
Tablo 5.32: Yatırım Ortaklığı Konusunda Bilgi Sahibiyim	103
Tablo 5.33: Bir Şirketin Tahvilini Alırsanız O Şirkete Ortak Olmuş Olursunuz	104
Tablo 5.34: Hisse Senetlerine Yatırım Yaptığınızda Faiz Kazancı Elde Edersiniz	104
Tablo 5.35: Hisse Senedi Yatırımı Tahvil Yatırımına Kıyasla Daha Risklidir	105
Tablo 5.36: Hazine Bonosu Hakkında Bilgim Vardır	105
Tablo 5.37: Döviz Kurlarını Günlük Takip Ederim	105
Tablo 5.38: Kısa Vadeli Faiz Oranları, Uzun Vadeli Faiz Oranlarına Göre Daha Yüksektir	106
Tablo 5.39: Hisse Senedi, Alacak Hakkı Veren Bir Kıymetli Evraktır.....	106
Tablo 5.40: Devlet Tahvil Çıkarabilir	107
Tablo 5.41: Sermaye Piyasası ile Para Piyasası Vade Bakımından Aynı Piyasalardır	107
Tablo 5.42: Türkiye’de Bütün Şirket Türleri Hisse Senedi Çıkarabilir	107
Tablo 5.43: Ekonomi Haberlerini Takip Ederim.....	108
Tablo 6.1: FODER 2019 ve 2021 Yılına Ait Finansal Okuryazarlığa Yönelik Sonuçlar.....	118

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, ilkokul ve ortaokul kademelerinde sorumluluklarının bilincinde iyi ve farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmek gayesiyle disiplinler arası bir ders olup sosyal yaşamla alakalı her türlü bilgi, değer, beceri ve tutumların kazandırdığı bir sahadır (Erden, 1998, s.8).

Sosyal Bilgiler dersinin başlıca hedefi donanımlı vatandaş yetiştirmektir. Bundan ötürü bu ders hayatın öğretildiği bir alandır. Sosyal bilgiler dersi temel hedeflerini gerçekleştirebilmek için öğrencilerin; üreten, sorgulayan, mantıksal düşünen etkili vatandaş olarak eğitim alıp yetişmesi gerekmektedir (Barth & Demirtaş, 1997, s.8). Akınoğlu (2002, s.11); sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkarmak istediği vatandaş, sosyal, politika ile ilgili ve ekonomik alanlarda sahip olduğu bilgiyi, tutumu ve beceriyi davranışa dönüştüren hem kendisinin hem çevresinin problemlerine akılcı çözüm yolları üreten vatandaştır.

Öğrencilerin ekonomi konularında bilinçli kararlar alabilmesi, finansal konularda gerekli bilgi, beceri, tutum sahibi olabilme alt yapısını hazırlamak sosyal bilgiler dersinin değerli amaçlarından (Akhan, 2010, s.40). Öğrenciler aldıkları sosyal bilgiler dersi sayesinde ekonomi ve finans konularında mantıklı kararlar alabilme bilgi ve becerilerine sahip olurlar.

Bireyler içerisinde yaşadıkları toplumda çeşitli faaliyetlerin merkezinde olan ekonomi ve günlük yaşamın vazgeçilmeyecek bir gerçeğidir. Finans terimi ise bireylerin gündelik hayatta yaptıkları alışverişten, ileride yaşayacakları hayat için yaptıkları birikime, yaptıkları tasarrufları kapsayan bu alanlara hizmet eden sahadır. Kişiler hayatları için verdikleri her kararda doğru ve refah içinde yaşayabilmek adına gerekli finansal bilgi ve becerilere sahip olmak durumundadır (Bayram, 2010). Bununla birlikte kişilerin finansal okuryazar olmak için aldıkları eğitim, bu gerekli bilgi becerileri kazanmaları adına önemlidir.

Finansal okuryazarlık kavramının belirli bir anlamı bulunmamaktadır. Genel bir ifadeyle finansal okuryazarlık, kişilerin ihtiyacı olan finansal bilgi ve becerilere sahip olmaları, finansal araçları etkili kullanabilmeleri anlamına gelmektedir (Mandell, 2008; OECD, 2014).

Atkinson ve Messy'e göre (2012) finansal okuryazarlık; kişilerin refaha ulaşabilmeleri adına lazım olan finansal kararları ile doğru ve mantıklı olarak düşünmesidir.

Günümüzde bireyler için finansal okuryazar olmak büyük önem taşımaktadır. Finansal okuryazar olmak bireylere; gündelik yaşamda finans alanında alacakları kısa veya uzun soluklu kararları doğru ve en az riskle almalarına olanak sağlar.

Finansal okuryazarlık ile bireyler kendilerine gerekli olan finansal araçlardan hangisini seçmeleri hususunda doğru kararlar verirler. Finansal okuryazar bireyler gereksiz hiçbir finansal aracı kullanmaya yönelmezler. Tüketici haklarının farkında olup, kendilerini riske sokacak hiçbir durumun içerisine girmezler (European Commission, 2007; akt. Adalar, 2019).

Finansal okuryazarlık kavramı üniversite öğrencileri açısından da çok büyük önem taşımaktadır. Temizel ve Bayram (2011), üniversite öğrencilerinin günlük yaşamlarında internet bankacılık uygulamaları, bireysel sağlık sigortası, öğrenim kredisi alma gibi birtakım finansal araçları kendi istekleri ile kullandıklarını söylemektedir. Gençlerin finansal hayatlarında geleceğe yönelik planlama, tasarruf konularını önemli beceriler haline getirdiği düşünülmektedir. İçinde bulundukları hayatlarında verecekleri doğru finansal kararlar ile geleceklerinin refah seviyelerine olumlu etkileri olacaktır.

Geçmiş yıllara oranla birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri de gelişmektedir. Bu yönden ülkeler, vatandaşlarının finansal okuryazarlık düzeylerine önem vermektedir. Bilhassa geleceğin sahibi olan gençlerin finansal okuryazar olmaları adına verilecek eğitimlere ve kazandırılması gereken beceriler konusunda dikkatli davranmaya başlamışlardır. Dünyada var olan finansal piyasalar gittikçe karmaşıklaşmış ve kişilerin finansal konulardaki kaygı seviyesini yükseltmiştir. Bu açıdan kişilerin doğru finansal kararlar vermeleri ve kaygılarını azaltacak doğru finansal planlamalar uluslararası alanda da kabul edilmiştir (OECD, 2009; 2011; APEC, 2014). Bu konuda 2008 ekonomik buhranı sonucunda yüksek borç sahibi ve eksik emeklilik planlamaları olan bireylerin maruz kaldığı ekonomik problemler sebebiyle ülkeler finansal okuryazarlık kavramının ve becerisinin önemi üzerinde durmaya başlamışlardır (Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2015, s.114).

Ekonomi alanını doğru anlamak, mantıklı ekonomik kararlar vermek etkili vatandaşlığın bir getirisidir. Etkili vatandaş; karşılaşılan her türlü problemi kimsenin çözmesini beklemeden çözüm odaklı düşünen vatandaşdır. Etkili vatandaş; sosyal, ekonomik ve politik alanlarda sahip olduğu bilgiyi eyleme dönüştüren kişidir. Bununla birlikte bireylerin bilhassa gençlerin ekonomi ile mücadele etmeleri ve başarılı olmalarına yardımcı olmak, vatandaşlık eğitiminin ana gayelerindendir. (Schug, 1981; Seiter, 1989; akt. Adalar, 2019). Finansal okuryazarlık becerisi ile bireyler, ekonomiyi doğru algılayıp gündelik yaşamda doğru ve etkili finansal davranışlarda bulunacaklardır.

Bu doğru ve etkili kararlar ile gelecekteki yaşamlarında refah düzeyleri yüksek bir şekilde yaşayacaklardır. Bu pencereden bakıldığında finansal okuryazarlığın Sosyal Bilgiler ile direkt bağlantılı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi kapsamında verilen eğitim ile yetiştirilmek istenen etkili vatandaş profili finansal okuryazarlık eğitiminin ana gayelerinden biridir.

Finansal okuryazarlık kavramı, birçok uluslararası kuruluş tarafından başlıca bir yaşam becerisi olarak görülmektedir. Bununla birlikte küresel çapta ekonomik alanda çekişme edebilir, farkındalığı yüksek ve sorumluluk sahibi olan etkili vatandaş olma aşamasında kişilere eğitim ile kazandırılması gereken mühim bir nitelik olarak görülmektedir (Agnello ve Lucey, 2008b; CIMC, 2009; OECD, 2012, 2014; APEC, 2014; akt. Adalar, 2019). Net bir şekilde görülmektedir ki günümüzde artan finansal kaynak çeşitliliği ile birlikte bu alanda bir karmaşıklıkta artmaktadır. Kişisel bu karmaşa içinde finansal refahı koruyabilmek adına finansal okuryazarlık becerisine sahip olması son derece önemlidir. Bilhassa genç bireylerin önceki kuşaklara göre finansal kararlar verebilmeleri daha da zorlaşmıştır. Bundan ötürü kişileri artan yaşam talepleri karşısında oluşabilecek riskler, artan gereksiz masraflar vb. durumlarda finansal okuryazarlık terimini günümüzde çok daha önemli ve gerekli bir beceri haline dönüştürmüştür.

Evrensel açıdan bakıldığında finansal okuryazarlık eğitimi konusunda birçok çalışma ve programlar, planlamalar yürütülmektedir. Bu kapsamda pek çok sayıda enstitü, kuruluş oluşturulmuştur. Bunlara bakacak olursak ilk olarak OECD, Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Bank Group, ANZ Bankacılık Grubu, ING Bankası ve ABD Ulusal Ekonomi Konseyi sıralanabilir.

Bununla birlikte 2002 yılında OECD öncülüğünde başlatılmış olup, 2006'da G-8 ülkelerinin maliye bakanlarının da benimsediği çeşitli projeler gerçekleştirmiş OECD Finansal Eğitim Projesi faaliyetlerini şu an da sürdürmektedir.

Finansal okuryazarlık alanında çok sayıda proje vb. yürütülse de, bu gerçekleşen faaliyetler günümüzde fazlaca karmaşık yapıda olan finansal piyasalar ile karşılaşan finansal okuryazar kişilere duyulan gereksinim yeterince dönüt verememektedir (Lusardi & Mitchell, 2014). Bu sebeple birçok gelişmiş veya gelişme sürecinde olan ülkelerde, gençlere, yetişkinlere, çocuklara, çalışanlara, kadınlara, işletmecilere, üniversite öğrencilerine, ev hanımları gibi çeşitli kitlelere; örgün eğitim kurumları, bankacılık, özel sektör, hizmet-içi eğitim, aile eğitimleri gibi çeşitli sektörlerde finansal okuryazarlık eğitimi, yaklaşımları faaliyetlerine başlanmıştır. Bu alanda önem derecesi bakımından en yüksek hedef kitle de öğretmenlerdir. Öğretmen eğitimi dikkat çekmektedir.

Son yıllarda küresel boyutta tartışılan eğitimin yapı taşı özelliği haline gelen öğretmen niteliklerinin artırılması meselesi dünya genelinde çalışılan finansal okuryazarlık alanında verilen eğitimler açısından da günümüzde değerli görülen konu durumundadır. Örnek verecek olursak OECD ve APEC gibi birçok kuruluş, finansal okuryazarlık kapsamında yürütülen araştırmalarda; eğitim kurumlarında verilen ekonomi ve finansal alanda verilen eğitimlerde çocuklarda istendik değişimler yaşatamamaları konusunda tüm dünyada üzerinde durulan problemin, öğretmenlerin öğrencilere ekonomi ve finans kavramları, teorileri ve kurallarını öğretebilme hususunda eksik kaldıklarını söylemektedir (OECD, 2014; APEC, 2014). Bununla birlikte öğretmenlerin finans ve ekonomik konularında yeterli alan bilgisine hakim olmaları adına yansıtıcı düşünme kapsamında sorun çözmeye odaklı etkinlikler ve uygulamalı faaliyetler içeren öğretmen eğitim formlarının geliştirilmesi değerli bulunmuştur (APEC, 2014).

Yurt dışına baktığımızda finansal okuryazarlık eğitimi kapsamında çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ülkemizin henüz sorunu kavrama düzeyinde olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde ekonomi konularının ortaokul düzeyinde okutulması 2005 senesine kadar öğretim programlarının hedefleri arasında olan ve uygulama boyutunun yeterli seviyede olmadığı bir husustur. 2005 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler öğretim programı sayesinde bu hususun kıymeti fark edilmiş ve programda üretim, dağıtım, tüketim öğrenme alanında yerini almıştır. Fakat üzerinden on yıl geçerken yapılan

değerlendirme ve araştırmalar sonucunda mevcut programın ekonomi eğitimi ve finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi konularında hedeflenen başarının yakalanamadığı sonucuna ulaşılmıştır (Akhan, 2010; Akhan ve Kılıçoğlu, 2014). Ortaya çıkan bu sorunun, programın yürütücüleri öğretmenlerin ekonomi ve finansal bilgi birikimlerindeki yetersizlik, finans kavramlarını öğretmeleri karşısındaki olumsuz tutumları, özgüven eksikliklerinin sebep olduğu uygulama yetersizlikleri olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir (Patterson, 2002; Vargha, 2004; Alagöz, 2015; Akhan, 2015). Bu bağlamda sorunun çözümüne odaklı düşünülmesi önemlidir. Bu açıdan üzerinde durulması gereken nokta ana sorun finans ve ekonomi konularının öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin donanımlarının nasıl geliştirileceği olmalıdır.

2007 yılında Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) eğitim fakültelerinin programları üzerine yapılan düzenleme ile sosyal bilgiler lisans derslerine ekonomi dersi de eklenmiştir. Eklenmiş olan ekonomi dersi şöyle açıklanmıştır; Ekonominin temel kavramlarını, gündelik hayatla bağlantısını, ekonomik hayat sürme düşüncesi ile sosyal gelişme arasındaki bağlantılar (YÖK, 2007).

Açıklamaya bakıldığında sosyal bilgiler dersinin kapsamıyla uyumlu olduğu söylenebilir. Fakat işin uygulama boyutunda ciddi problemler yaşandığı, dersin sosyal bilgiler ile bağdaştırılamadığı, sosyal bilimlerin alt disiplini olarak benimsenmiş ekonominin sayısal ifadelerden noktasında kalarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anlamakta güçlük yaşadığı, olumsuz tutum geliştirdiği bir ders olarak düşünüldüğü yapılan çeşitli araştırmalarda ifade edilmiştir (Akhan, 2014; Adalar, 2015; Alagöz, 2015).

Günümüzde ekonomi alanında devletlerin çeşitli önlemler aldığını ve harcamalarını daha alt seviyelere çekmeye çalıştıkları ortadadır. Bununla birlikte uluslararası kuruluşlar OECD ve PISA finansal okuryazarlık oranını arttırmaya ilişkin birçok program, düzenleme, çalıştay, kongre vb. çalışmalar ile finansal eğitim meselesi yapılandırmaya ve sistemleştirmeyi hedeflemektedir. Ülkemize bakıldığında ise Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği bu alanda faaliyetlerde bulunmaktadır (Güvenç, 2017; FODER, 2018, Dışişleri Bakanlığı, 2019). Bu kapsamda yürütülen faaliyetlerin devlet politikaları haline gelerek eğitim planlamalarında yer almadan donanım ve başarı sağlaması güç görünmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği finansal okuryazarlık eğitimini ve becerisini kazandırma hususunda önemli bir pozisyona gelmiştir. 2018 senesinde güncellenen öğretim programının beceriler alanına finansal okuryazarlık becerisi eklenmiştir. Etkili vatandaş yetiştirme bağlamında Sosyal Bilgiler etkili, kapsamlı ders niteliğinde kabul edilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kişileri hayatın her aşamasına hazırlayan, toplum içindeki hak ve sorumlulukları konusunda farkındalık kazandıran, okul dışında karşılarına çıkabilecek problemlerine odaklı bir ders olarak kişilerin finansal okuryazarlığa ilişkin istek ve ihtiyaçlarını tespit etme, sahip oldukları gelire yönelik bütçe hazırlama, aile ekonomisine yönelik düşünce belirtme, içinde bulunduğu ekonomik koşulları değerlendirebilme, tasarruf değerini kazanabilme vb. eylemleri ve yetkinliklerini kazanabilme konusunda etkileyici olacaktır (Öztürk, 2012; MEB, 2018).

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretiminde finansal okuryazarlığın önemi açıkça ortadadır. Bireylerin finansal alanda doğru akılcı kararlar verebilmeleri için finansal okuryazarlık becerisini kazanmaları gerekmektedir. Bu açıdan finansal okuryazarlığın Sosyal Bilgiler dersinde etkinliğinin artırılması gerektiği düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde ilgili araştırmaya ait; “Problem Durumu”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi”, “Araştırmanın Sınırlılıkları”, “Varsayımlar” ve “Tanımlara” yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ekonomi, gün geçtikçe insan hayatında sıkça duyulan ve her alanda karşılaşılan bir kavram olarak gelişmektedir. Geçmişte insanlar değiş-tokuş ile ekonomi kavramıyla tanışmış, şimdi ise gelişen teknoloji ve değişen dünya ile farklı bir boyut haline gelmiştir. Günümüzde değişen bankacılık sistemleri ile finansal tercihler farklılaşmıştır. Bu açıdan bireyler için son derece önemli bir duruma gelen ve ekonomi çerçevesindeki bilgi, becerilerin birey davranışları üzerinde direkt etkisi bulunan finansal okuryazarlık kavramı eğitim sahasında önemli bir beceri olarak görülmeye başlamıştır. Son dönemlerde nakit para ve alışverişin yerini sanal para, sanal alışveriş almıştır. Ekonomi sahasında çeşitlenen terimlere hisse, tahvil, kredi kartı, borsa, sanal puan, sanal kart, bono, çek-senet gibi yeni kavramlar eklenmiştir. Bireyler eklenen bu kavramların birçoğuna hâkim değildir. Bununla birlikte bireylerin sınırsız istekleri ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Sahip oldukları parayı yönetmeleri yani parayı nasıl kullanacakları, doğru ve faydalı yatırımlarda bulunabilmeleri için yararlı bir finansal eğitime ihtiyaçları vardır. Bu bağlamda gereken eğitimin odak noktası da finansal okuryazarlık becerisidir.

Ekonomi ile alakalı kuruluşlar ve araştırmacılar başta olmak üzere finansal okuryazarlık bir yaşam becerisi olarak görülmektedir. Ekonomik sistemlerde varlığın sürekliliği nedeniyle başta eğitim, ekonomi ve sosyal sahalardaki gelişim ve değişime uyum göstermesi lazımdır. Bunun için finansal okuryazarlık ve eğitimi son derece kıymetli bir olanaktır (Mihalčová, Csikósová ve Antošová, 2014; akt.Çelikten, 2020, s.1).

Günümüzde finansal ve ekonomik bilgilere ulaşmanın kolay olduğu fakat bireylerin finansal alanda yatırım ve tasarruf yapması karışık bir hale gelmiştir (Ergün, Şahin ve Ergin, 2014, s.848). Finansal okuryazarlık sayesinde karışık hale gelen bu süreci bireyler daha mantıklı ve doğru yönetebilecekler.

Bireyler finansal kararlarını alırken katkı payının son derece büyük olduğu finansal okuryazarlık oldukça önemli görülmeye başlanmıştır.

Tan ve Karakulle'ye göre finansal okuryazarlık, bireyler gündelik yaşamının devamlılığını sağlamak adına gelir ve gider dengesini korumak zorundadır. Gelir ve gider dengesinin sağlanması için kullanılan kaynakların yönetimi ile alakalı finansal alanda bilgi, tutum, beceri ve eylemlere yetkin olma seviyesidir (2018:461-477).

Karaağaç'a göre bireylerin sahip oldukları bütçelerini dengeli ve düzenli oluşturma becerisi ile gelirlerini ve yatırımlarını mantıklı bir çerçevede oluşturmalarıdır (2015: 5).

Huston (2010) finansal okuryazarlığı, bireylerin sahip olduğu finansal bilgiyi uygulamada ne derecede kullandığıdır şeklinde ifade etmiştir.

Finansal okuryazarlık konusunda araştırmalarda bulunan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) finansal okuryazarlık kavramını, toplumu meydana getiren bireylerin ekonomi alanında etkin olması, finansal piyasaya katılabilmeleri, verdikleri finansal kararlarda olumlu sonuçlar alabilmelerini sağlamak, hem toplumsal hem de ekonomik huzuru sağlamak adına; bireylerin ekonomik ve finansal konularda bilgi sahibi olmaları ve bu bilgiler doğrultusunda oluşabilecek risklere gerekli önlemleri almaları ve buna göre hareket edebilme becerisi şeklinde tanımlamaktadır (OECD, 2011).

En sade haliyle finansal okuryazarlık; paranın etken kullanımı, paranın doğru kullanımına bağlı mantıklı kararlar alma yetkinliği, ekonomik farkındalığı yüksek söylemlerde bulunup uygulama becerisidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992; Akt. Güvenç, 2017). Bu tanımlamalardan yola çıkarak ortaya çıkan çeşitli kavramlar bulunmaktadır; paranın işlek kullanımı, para idaresi, finansla alakalı kararlar verme ve bu kararları uygulamaya koymak olarak açıklanabilir. Bahsedilen kavramlardan anlaşılan finansal okuryazarlık becerisi genel olarak iktisat, matematik, muhasebe vb. alanlarının ilgi odağı gibi dursa da sosyal bilimlerle de doğrudan ilgilidir. Ekonominin bir yanı sayılar, matematiksel işlemler, grafiklerle ilgili olsa da öteki yanı insan etkenidir. Bu

bağlamda sosyal bilimlerde ismi geçen ekonomi alanı, diğer alanları ne denli ilgilendiriyorsa sosyal bilimleri ve bunun ilköğretimde portörü olan sosyal bilgiler dersini de son derece alakadar etmektedir.

Bununla birlikte finansal okuryazarlık eğitimi kapsamında verilen ekonomik bilgilerle birlikte bu bilgilerin öğrenilişi ve öğrenilmesi sonucu davranışlara yansımaları, mantıklı kararlar alabilmesi matematiksel işlemlerden öte kazandırılması planlanan amaçlardır (Özçam, 2006; Karyağdı, 2018).

Yirmi birinci yüzyılda yaşanan ve bütün dünya ülkeleri etkisi altına alan sosyal hayatta ve ekonomi dünyasında tesirini kanıtlamış olan ekonomi alanı Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki yeri ve değeri son dönemlerde sıkça bahsedilen ve tartışılan konu durumundadır. Ekonominin yaşamın getirisi ve parçası olduğu varsayımı ile ilerlendiğinde, bireylere gerekli ekonomi eğitiminin verilmesi dahilinde, ekonomi ile alakalı konuların genelde insanların bütün eğitim hayatında, özelde ise ortaokul müfredatları içerisinde yer almasının önemi yadsınmaz. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersi içerisinde okutulacak ekonomi ve finans eğitimleri ile öğrencilere birçok beceri, değer, bilinç, tutum kazandırılması son derecede önemlidir. Özellikle Sosyal Bilgiler öğretim programının amaçlarının, ekonomi dersinin amaçlarındaki benzeşme gözden kaçmamalıdır.

Sosyal Bilgiler, ilkokul ve ortaokul kademelerinde sorumluluklarının bilincinde iyi ve farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmek gayesiyle disiplinler arası bir ders olup sosyal yaşamla alakalı her türlü bilgi, değer, beceri ve tutumların kazandırıldığı bir sahadır (Erden, 1998, s.8).

Sosyal Bilgiler dersinin ana hedefi her anlamda yeterli ve kapsamlı vatandaş yetiştirmektir. Bundan ötürü bu ders hayatın öğretildiği bir alandır. Sosyal bilgiler dersi temel hedeflerini gerçekleştirebilmek için öğrencilerin, üreten, sorgulayan, mantıksal düşünen etkili vatandaş olarak eğitim alıp yetişmesi gerekmektedir (Barth & Demirtaş, 1997, s.8). Akınoğlu'na (2002, s.11) göre; sosyal bilgiler dersi ile ortaya çıkarmak istenen vatandaş profili, sosyal, politik ve ekonomik alanlarda sahip olduğu bilgiyi, tutumu ve beceriyi davranışa dönüştüren hem kendisinin hem çevresinin problemlerine akılcı çözüm yolları üreten vatandaşdır.

Öğrencilerin ekonomi konularında bilinçli kararlar alabilmesi, finansal konularda gerekli bilgi, beceri, tutum sahibi olabilme alt yapısını hazırlamak sosyal bilgiler dersinin değerli amaçlarından (Akhan, 2010, s.40). Öğrenciler aldıkları Sosyal Bilgiler dersi sayesinde ekonomi ve finans konularında mantıklı kararlar alabilme beceri ve bilgisine sahip olurlar.

Günümüzde çoğu devlet ekonomik manada birçok tedbir almaktadır. Yapılan harcamaları daha aza indirmek, yapılan tasarruf oranlarını arttırmak için birtakım çalışmalar yapıldığını hemen her gün haber kanallarında, medyada okuyup görmektediriz.

Bu çalışmalara ülkemizden de örnek verebiliriz. Kısa zaman önce başlatılan "Sıfır Atık Projesi" bu çalışmaların başında gelmektedir. Bununla birlikte uluslararası kuruluşlardan, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) ve Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) tarafından finansal okuryazarlık becerisinin öneminin artırılması ve finansal eğitimin geliştirilmesi adına birçok kongre, toplantı ve çalıştay yürütmektedir. Ülkemizde bu anlamda Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği ile birlikte çalışmalar yürütmektedir (Güvenç, 2017; FODER, 2018, Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Bu kapsamda ortaya konan araştırmaların ve yapılan faaliyetlerin, devletlerin eğitim ve ekonomi politikası olmadan tam manada başarılı olması zor görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği finansal okuryazarlık eğitimini ve becerisini kazandırma hususunda önemli bir pozisyona gelmiştir. 2018 senesinde güncellenen öğretim programının beceriler alanına finansal okuryazarlık becerisi eklenmiştir. Etkili vatandaş yetiştirme bağlamında Sosyal Bilgiler genel ders çıktılarına bakıldığında etkili ve kapsamlı bir ders niteliğinde görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kişileri hayatın her aşamasına hazırlayan, toplum içindeki hak ve sorumlulukları konusunda farkındalık kazandıran, okul dışında karşılarına çıkabilecek problemlerine odaklı bir ders olarak kişilerin finansal okuryazarlığa ilişkin istek ve ihtiyaçlarını tespit etme, sahip oldukları gelire yönelik bütçe hazırlama, aile ekonomisine yönelik düşünce belirtme, içinde bulunduğu ekonomik koşulları değerlendirebilme, tasarruf değerini kazanabilme vb. eylemleri ve yetkinliklerini kazanabilme konusunda etkili olacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2012; MEB, 2018).

Bu kapsamda Sosyal Bilgiler öğretiminde finansal okuryazarlığın önemi açıkça ortadadır. Bireylerin finansal alanda doğru akılcı kararlar verebilmeleri için finansal okuryazarlık becerisini kazanmaları gerekmektedir. Bu açıdan finansal okuryazarlığın Sosyal Bilgiler dersinde etkinliğinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersini okutacak öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyine yönelik beceri boyutlarının, davranışlarının, yaklaşımlarının ve yeterliliklerinin hangi seviyede olduğu araştırmaya konu olacak problemdir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Nicel araştırma tekniklerinden tarama metodu (survey method) ile yapılan bu araştırmanın amacı, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda farklı sınıf düzeylerinde öğrenimine devam eden öğretmen adaylarından nicel/sayısal veriler elde edilerek, adayların finansal okuryazarlığa yönelik becerilerinin, tutumlarının ve yeterliklerinin ne seviyede olduğunu araştırmaktır. Araştırmada adaylara anket uygulanarak, çeşitli demografik özellikler ile (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne mesleği, baba mesleği, ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri hangi sıklıkla takip etme durumu, ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri hangi kaynaklardan takip edildiği, lisans öğrenimi süresince herhangi bir ekonomi veya finans dersi alınıp alınmadığı, okul dışında finans ve ekonomi konusunda bilgi ve gelişmeler hakkında herhangi bir eğitim, seminer, konferansa katılma durumu, ailenin ikamet durumu, ailenin net geliri, öğrenim sürecinizde konaklamanın nasıl sağlandığı, gelirin hangi kaynaktan sağlandığı, ortalama aylık net gelirin ne kadar olduğu, kitap okuma sıklığı) adayların finansal okuryazarlığa yönelik beceri, tutum ve yeterliklerinin ne düzeyde etkilediğine yoğunlaşmıştır. Bu amaç doğrultusunda "Öğretmen Adayların finansal okuryazarlığa yönelik yeterlik, davranış boyutları ve sahip oldukları bilgi ne seviyededir?" sorusuna cevap aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Öğretmen adaylarının temel düzeyde ekonomi ve finans bilgileri ne düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının temel düzeyde ekonomi ve finans bilgi düzeyleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

3. Öğretmen adaylarının bankacılık bilgileri ne düzeydedir?
4. Öğretmen adaylarının bankacılık bilgi düzeyleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Öğretmen adaylarının yatırım bilgileri ne düzeydedir?
6. Öğretmen adaylarının yatırım bilgi düzeyleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Kişilerin günlük hayatta ekonomi konularına daha fazla hakim olması, bu alanda alacağı kararlarda mantıklı hamleler yapabilmesi, kısacası sosyo-ekonomik sahada daha etkin olması günümüzde devletlerin vatandaşlarından bekledikleri önemli bir faktördür. Finansal okuryazarlık kavramı, 2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik kriz sonrası akademi literatüre girdiği düşünülüp, adından sıkça bahsettirir olmuştur. Bu kriz sonrasında, bireyler aşırı borçlanma yaşamış, gelecek yatırımları konusunda plansız halde olmuş, emeklilik ve paralarını nasıl değerlendirecekleri konusunda fikirsiz kalmış ve çeşitli ekonomik sıkıntılar yaşamışlardır. Bu bağlamda finansal okuryazarlık eğitiminin önemi ortaya çıkmıştır. OECD ve PISA, 2012 senelerinden sonra ciddi bir finansal okuryazarlık düzeylerini araştırma, ölçeklendirme çalışmalarına girmişlerdir. 2012 senesinde yürütülen araştırmalar sonucunda ülkemiz, finansal hareket ve finansal ürün tercihinde 15 ülkenin bulunduğu listede 14.sıraya yerleşmiştir. İlerleme kateden zamanda, 2015 PISA araştırmasında ise 72 ülkenin katılım sağladığı araştırmada 49.sırada yerini almıştır (OECD, 2012; OECD, 2013; Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez, 2014; PISA, 2015).

Hayat kalitesinin önem teşkil eden belirtkenlerinden olan “finansal okuryazarlık” erken yaşlarda aktarılması lazım olan becerilerdendir. Bireylerin bilinçli olması, farkındalığı yüksek nesiller yetiştirebilmesi, mantıklı finansal tutum ve davranışlar geliştirebilmeleri hem bireyler için hem de içerisinde yaşadıkları toplum ve dolayısıyla ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır (Özdemir, 2020, s.6).

Serbest ekonomi piyasasının artmasıyla, finansal okuryazarlığın ve finansal farkındalığın önemi gittikçe önemli hale gelmiştir. Bilhassa son dönemlerde artan ve çeşitlenen finansal alandaki ürünler, uygulamalar finansal farkındalığın ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Finansal alanda eğitim alan bilinçli bireylerin bile, bu karmaşık finans dünyasında mantıklı ve doğru kararlar almakta güçlük yaşıyor olması,

finansal eğitimin gerekliliği konusunda bir göstergedir. Finans sahasındaki gelişmeler, ekonomik değişimler, nüfus alanındaki farklılıkların tümü finansal eğitimin gerekliliğini destekler niteliktedir. Yaşamın her alanında finansal kararlar almamız gerekebilir.

Bahsedilen finans eğitim, sadece bireyi değil toplumun tüm katmanlarını alakadar eden bütünde, tüm toplumun finansal okuryazar olmasını gaye edinmiştir. Bu kapsamda sadece kişilerin finansal alandaki bilgi eksiklikleri yalnızca kendilerini değil, içinde yaşadıkları aileyi de kontrolsüz kredi kartı kullanımı ve gereksiz alışverişleri de kapsamaktadır. Buna benzer nedenler çerçevesinde ülkeler finansal okuryazarlığa yönelik eğitim ve programlara odaklanırken finansal bilginin belirlenmesi ile birlikte eğitim programlamalarının oluşturulması arz etmektedir (Atkinson ve Messy, 2012; Şahin ve Barış, 2017, s.80).

Finansal okuryazarlık becerisi, Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde yerini almasıyla birlikte öğretim programı ekonomik düzeyde önem arz etmeye başlamıştır. Sosyal bilgiler öğretim programları, uzun yıllardır ülkeler için “etkili vatandaş” yetiştirme göreviyle ilerlemektedir. Bununla birlikte günümüzün getirisi olan ekonomi eğitimi ile birlikte, etkin ekonomik kararlar alabilme görevini de irdelemeye başlamıştır. Bu bağlamda üretim, dağıtım, tüketim öğrenme alanı içerisinde verilecek finansal okuryazarlık becerisi, kişilerin para yönetimini sağlama, tasarruf yapma, kaynakların sınırlılığını algılayıp tüketim ile doğa ilişkisini kavrayabilme, ihtiyaç ve istek dengesini sağlayabilme, geri dönüşümün önemini kavrayabilme gibi birçok beceriyi kazanabilmeleri sağlanabilmektedir. Kazandırılması planlanan bu beceriler için yol gösterici ve uygulayıcı öğretmenler olacaktır. Diğer tüm becerilerinde olduğu gibi finansal okuryazarlık becerisin uygulayıcısı öğretmen adaylarının finansal eğitim almaları ve sahip oldukları finansal bilgi, tutum ve davranışları da son derece önem arz etmektedir.

Bu araştırma, finansal okuryazarlığın kapsamını ele alarak; ne olduğu, tarihi gelişimi, bileşenleri gibi çeşitli birçok konuyu ele alıp, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi’nde öğrenimlerine devam eden olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin ne seviyede olduğunu, finansal okuryazarlık becerisine yönelik eğitime ne derecede vakıf oldukları araştırmak ve daha önce yapılan araştırmalara katkı sağlaması açısından önemlidir.

Finansal okuryazarlık, ekonomi, finansal davranış ve tutum gibi konularda çeşitli araştırmalar mevcuttur. Fakat yürütülen araştırmalarda, belirlenen problem durumu özelinde sosyal bilgiler alanında ve nicel yöntemle kurgulanmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırma ile finansal okuryazarlık becerisinin öğretmen adaylarının tutum, davranış ve yeterliklerini araştırarak alan yazına katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmada aşağıda verilen sayıtlar oluşturulmuştur:

1. Araştırmaya katılım gösteren Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının uygulanan veri toplama aracında sunulan sorulara samimiyetle cevap verdikleri kabul edilmiştir.
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, araştırmada kullanılan ölçme aracına verdikleri dönütlerin kişisel düşüncelerini yansıttığı varsayılmıştır.
3. Araştırma sürecinde kullanılan veri toplama aracının araştırmanın hedefine uygun olduğu varsayılmıştır.
4. Araştırmanın uygulama sürecine katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının gönüllü katılım sağladığı düşünülmüştür.
5. Ölçme araçları ile elde edilen sonuçların gerçeği ortaya koyacağı düşünülmüştür.

1.6. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. 2023-2024 eğitim-öğretim senesi ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın çalışma grubunu meydana getiren, 2023-2024 eğitim-öğretim senesinde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünceleri ile sınırlıdır.
4. Araştırma sonuç kısmında ortaya çıkacak bulgular, araştırma sürecinde tercih edilen ölçme aracının ölçme kuvveti ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Finansal Okuryazarlık: Tan ve Karakulle'ye göre finansal okuryazarlık, insanların günlük hayatlarına devam edebilmesi için sahip oldukları gelirler ve giderler

arasındaki dengeyi düzgün kurabilmesini sağlayan finansal bilgi, tutum ve beceri eylemlerine sahip olma düzeyleridir (2018:461-477).

Ekonomi: İnsanların parayı kullanarak veya kullanmadan, zamanla çeşitli ürünler üreterek ve bunları ileri zamanlarda tüketmek için, kişiler ve toplumlar arası paylaştırmak için, sınırlı sayıdaki üretim kaynaklarını kullanma hususundaki yönelimlerini inceler (Türk ve Hiperlink (Firm), 2014: 3).

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde; sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, sosyal bilgiler eğitimi ve okuryazarlık, finansal okuryazarlık kavramı ve boyutu, finansal okuryazarlık eğitimi, sosyal bilgiler ve finansal okuryazarlık ilişkisi, finansal okuryazarlık açısından sosyal bilgiler öğretim programı konuları incelenmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimler ile sosyal bilgiler birçok yerde birbirine benzer kavramlar olarak kabul görmüş olsa da birbirilerinden ayrı kavramlardır. Sosyal bilimler özünde insanı temel almaktadır. İnsanın insanla olan ilişkisine ve çevresi ile etkileşimine yönelir, araştırır, detaya iner. Bundan farklı olarak sosyal bilgiler ise; bireyin toplum içerisindeki yaşam sürecini ve eylemlerini, gereksinimlerini, bu gereksinimlerini giderme sürecini ve bu süreci ele alan çalışmaları ve kuramları inceler (Deveci, 2002, s.3).

Sosyal bilimler, bilimsel yaklaşım ile toplumları inceler. Asıl olarak incelediği şey grupların oluşturduğu insan faaliyetleridir. Temel gaye; insanla ilgili anlayışın gelişmesidir. Bununla birlikte, bireyler sürekli gelişime ve değişime uğradıklarından sosyal bilimler yaşamda önemli bir detaydır (Köstüklü, 1999, s.9).

Sosyal bilimler, üretimi insana ait olan gerçek bir şekilde ispatlanabilir canlı bilgilerdir. Bu bilgiden hareketle sosyal bilimler, insanın oluşturduğu gerçeklik ile uğraşmaktır. Birey tarafından oluşturulan toplumsal gerçeklikler, bireyin toplumdaki diğer bireylerle etkileşimi vasıtasıyla oluşanlar olarak nitelendirilebilir. Oluşturulan bu gerçeklikler, doğumdan başlayıp ölüme kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu süre

evlenmeden boşanmaya, savaştan barışa birçok gerçeklikten oluşmaktadır (Sönmez, 1999, s.15).

Geçmişte de günümüzde de insanlar diğer insanlarla, insanlar çevreleriyle ve kurumlarla bağlantılarını inceleyen pek çok disiplin olmuştur. Tüm bu disiplinlerin adına Sosyal Bilimler adı verilmektedir. Bundan ötürü sosyal bilimler disiplinler arası bir alandır denilebilir (Dönmez, 2003, s.31).

Sosyal bir varlık olan insan, toplumda beraber yaşama güdüsü ve gereksinimi ile yaşamında ortaya çıkan sosyal konular sayesinde sosyal bilimler disiplininin doğduğu söylenebilir. Gökdemir (2013, s.16) sosyal bilimleri, kişisel ve toplumsal problemler ve bu problemleri çözüme kavuşturma gereksinimi ile ortaya çıkmış, sosyal bilgiler ise sosyal bilimler disiplinin kapsamıyla başka gayeleri temel alarak ortaya çıkmıştır.

Bilgi kategorisinde sosyal bilimler nitelendirilirken, sosyal bilgiler ise program kategorisinde yer alabilir. Yapılan bu ayrımla birlikte sosyal bilimler, antropoloji, sosyoloji, tarih, siyasal bilimler, psikoloji disiplinlerini içerirken; Sosyal bilgiler ise coğrafya, tarih, vatandaşlık temel alanlar olmakla birlikte, hukuk, vatandaşlık, felsefe, mantık ve ahlak bilgisi bilim dallarını içermektedir. Bu kapsamda sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin değişmez ve en önemli öğretimi ve bölümü olarak nitelendirilmektedir. Sosyal bilgiler, bireylerin toplum içindeki yaşayışlarına ve davranışlarından doğan bulgularla yani sosyal bilimlerin bulgularıyla şekillenerek ve değişmektedir. Toplumu meydana getiren bireylerin sosyal ilişkileri, kültürler arası bağlantıları vb. konuları detaylı bir şekilde incelemektedir (Sözer, 1998, s.3).

1916 senesinden sonra Amerikan pragmatizmi kaynaklı ortaya çıkarak toplumsal yapı sebebiyle de artan gereksinimlerin giderilmesi nedeniyle oluşan bir derstir Sosyal Bilgiler. Dersin oluşum aşamasında iki ana sebep vardır. İlki, 1890'lı senelerde ülkeye yaşanan göçlerden ötürü gelen vatandaşların ülke refahını bozmadan iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Öteki sebep ise John Dewey ve arkadaşlarının bu dersin öğretimde verilecek konuların gündelik yaşamda öğrencilerin karşısına çıkması ve ilgilerini çekmeleri gerektiği algısıdır (Şimşek, 2007, s.3).

Sosyal Bilgiler kavramının resmîyet kazanması 1916'da Amerika'da bulunan Milli Eğitim Derneğinde bulunan Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesinin onayı ile kullanılmıştır. Komite sosyal bilgiler kavramını

direkt insan ile ilgili bir kavram olarak görüp, insana ait bilgiler sosyal bilgilerdir, şeklinde ifade etmiştir. İlerleyen zamanlarda bu kavramın kullanımı artmış, okul programlarında kendisine yer bulmuştur (Köstüklü, 2006). İçerisinde bulunduğumuz zaman içerisinde de her ülkede sıkça kullanılan sosyal bilgiler kavramı her ne kadar sosyal bilimlerin hemen her disipliniyle doğrudan bağlantılı olsa da kendine has ayrı bir alanı oluşturmaktadır.

İlköğretim kademesinde verilen bu ders öğrenci seviyesine uygun olarak şekillenmelidir. Şu gerçekte gözden kaçmamalıdır; ne kadar evrensel bir tanıma sahip olsa da sosyal bilgiler dersi, her ülkenin kendine has eğitim sistemi içerisinde o sisteme uygun bir program kapsamı oluşturulmalıdır. Dersin programına uygun amaçlar, planlar ve çalışmalar yapılmalıdır (Akdağ, 2014).

Ülkemizde 1968 senesi sosyal bilgiler dersi bağlamında oldukça önemli bir senedir. 1968 yılından önceki senelerde 1962’de coğrafya, tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri "Toplum ve Ülke İncelemeleri" ismiyle bir araya toplanıp, sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkmasına yer oluşturulmuştur. Sosyal Bilgiler dersi başlangıç olarak 1968-1969 eğitim-öğretim yılı ilköğretim programlarında yerini almıştır. Ülkemizde sosyal bilgiler ismi altında ilerleme çalışmalarına başvurulmuştur. Daha sonra 1970-1971 yılları eğitim döneminde deneme amaçlı ortaöğretim programlarına sosyal bilgiler dersi konulmuştur. Alışık olunmayan bir kavram olduğundan dersin temel gayeleri ve içeriğinin kavranması zaman almıştır. Bahsedilen zamanda bazı kesimler sadece yurttaşlık bilgisi, bazıları ise tarih ve coğrafya derslerinin karma şekli olarak görülmeye devam edilmiştir. 1974 senesinde ise TTK (Talim Terbiye Kurulu) vermiş olduğu karar neticesinde 4, 5, 6 ve 7 sınıf seviyelerinde sosyal bilgiler ismi ile öğretilmeye başlanmıştır. Alınan kararlar değişimin habercisi olsa da o dönem ülkemizde sosyal olayların sık yaşandığı zamana denk gelmiştir. Bu zaman 1980 darbesinin olduğu zamandır. Bununla birlikte 1985 senesinde sosyal bilgiler dersinin ismi değişerek ilköğretim ikinci kademesi içerisinde "Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi" ismi ile okutulma kararı alınmıştır. Böylece iki ayrı ders olarak verilen sosyal bilgiler 1997-1998 yılına gelene değin bu şekilde okutulmuştur. Daha sonra sosyal bilgiler ilköğretim 4,5,6,7 sınıf seviyelerinde tekrar okutulmaya başlanmış ve herhangi bir değişime uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Dersin içeriği, teknikleri, anlayışı geliştirilerek ilerleyişini devam ettirmiştir (Ambarlı, 2010; Kan, 2010; Safran, 2011).

Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir tutumla, beşerî ve sosyal bilimler kapsamı ile ana bilgi, değer ve becerilere sahip âdilâne bireyler yetiştirmeyi hedef alan bir sahadır (Doğanay, 2002, s. 17).

Sosyal bilgiler, başlıca bilgilerini sosyal bilimlerden beslenerek oluşturan, çeşitli disiplinleri referans alarak vatandaş yetiştirmeyi hedefler. Öğrencileri hem milli hem de evrensel manada gerekli bilgi, beceri ve davranışlarını düzenleme noktasında kritik bir derstir (Gürkan, 2009, s. 17).

Sosyal Bilgiler, öğrencileri toplumsal manada eğitmeyi hedefler. Yaşamlarını sürdürdükleri toplumda, nasıl adil yaşayacakları, hak ve özgürlüklerinin farkında, ekonomik ve sosyal düzenin getirileriyle mantıklı kararlar veren bireyler olarak yaşamayı öğretmektedir. Sosyal bilgiler bu amaçlarla birlikte vereceği eğitimde tarih, coğrafya, hukuk vb. derslerden de destek almaktadır. Zaten disiplinler arası bir nitelikte olduğundan içerisine psikoloji, felsefe ve sosyolojiyi de almaktadır (Köken, 2002, s.36).

1916 ve 1970 seneleri aralığında sosyal bilgiler için birçok tanımlama yapılmıştır. Yapılan tanımlardan en dikkat çekicisini 1970'te Barth ve Stermis yapmıştır. Bu tanıma göre sosyal bilgiler öğretiminde üç farklı gelenek olduğu belirtilmiştir (Tay, 2010, s.3-20).

- Vatandaşlık aktarımı
- Sosyal bilimler
- Yansıtıcı düşünme

Yapılan bu tanımlamalardan hareketle, insan ile ilgili olan her şey sosyal bilgilerin konusu olabilmektedir. İnsanı ve insanla ilgili olan konuların çalışma alanıdır, tanımlaması yerinde olacaktır.

Sosyal bilgilerin vatandaşlık aktarımına bakıldığında, dersin uygulayıcıları öğretmenlerinin sıkça kullandığı geleneklerden biridir. Özünde topluma ait kültürün, değerlerin, inançların ve tarihinin öğrencilere aktararak yetiştirmeyi hedef almaktadır. Barr vd. (1977)' ne göre bu geleneğin temel gayesi, ait olunan kültürün sürekliliğini sağlamayı güvence edecek nesiller eğitmektir. Sosyal bilgilerin kapsamı yetişkinlerce oluşturulur. Geçmişine yani tarihine sahip çıkma, kültürel aktarımı sağlama, millete

sadık ve bilinçli, milletini seven bireyler yetiştirmek bu geleneğin hedefleri arasında sıralanabilir.

Bazı sosyal bilimciler ise sosyal bilgileri, sosyal bilimlere hazırlık niteliğinde olduğunu düşüncesini belirtmişler. Bu düşünceden hareketle sosyal bilim olarak sosyal bilgiler geleneği önem arz etmiştir. Safran (2011, s.8), bu geleneğin şart olduğunu ve sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlerin temel değer, beceri ve davranışın etkili vatandaşlık aktarımı hususunda kilit bir nokta olarak görülmektedir.

Etkili bir vatandaş olmak demek yalnızca sahip olduğu kültürü öğrenip yaşatmak ile sadece toplum kıymetini bilerek tamamlanacak bir alan değildir. Kişiler sosyal bilimlerin amaçlarını ve normlarını bilerek etkili bir vatandaş olabilirler. Örnek verecek olursak ekonomi bilimi ile harcamalarını kontrol edip, tasarruf yapmayı öğrenecek. Hukuk bilimi ile sahip olduğu hakları bilip, sorumluluklarını yerine getirecek. Tarih bilimi ile geçmişini, kültürünü öğrenecek vs. verilen örneklerle eklemeler yaparak davranışları kazanmış olacak. Önem arz eden diğer bir detay ise sosyal bilim olarak sosyal bilgiler sayesinde bir sosyal bilimciye benzer düşünerek eylemlerini gösterecek. Öğrenciler, Sosyal bilimcilerin ulaşmak istedikleri bilgilere ulaşma yöntemini kavramasıyla artık bir bilim insanı tavrı ile çevresine bakacak, düşünecek ve anlamlandırmayı bu şekilde yapacaktır (Özmen, 2011; Barr, Barth ve Shermis, 2013, s.3-4).

Sonuncu olarak yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler geleneği, 2005 senesinde gündeme gelen yeni bir yaklaşım olan "yapılandırmacılık" ile öğretim programlarını değiştiren ve geliştiren bakış açısıyla önem ve kabul görmeye başlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencinin öğrendiklerini yapılandırarak hayatına aktarabilmesidir. Öğrendiklerini düzenleyerek, yaşamıyla ilişkilendirmesidir. Öğrenciyi öğrenmenin merkezine alarak, problemleriyle yüzleşme ve aktif öğrenmenin sağlanması anlayışıdır (Arslan, 2007, s.145). Bu bilgilerden yola çıkarak, 20.yy. başlarında eğitim ile alakalı düşünleriyle öne çıkan John Dewey, yaparak-yaşayarak öğrenme standartları özünde yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler, yaşamında karşılaştığı sorunlarla baş edebilme, analiz becerisi gelişmiş, çözüm odaklı, öğrenme bilincinde ve sorumluluklarının farkında bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Sonuç itibarıyla sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler, araştırmalarında ve çözümlerinde sosyal bilimlerin yöntem

ve tekniklerini kullanarak, karşılaştıkları problemlere çözümler üretebilecekler. Analiz etme, inceleme ve karar verme aşamasında dinamik bireyler olacaklardır (Safran, 2011; Akdağ ve Kaymakçı, 2013, s.12-29).

Bu noktaya kadar verilen bilgiler ışığında, sosyal bilimlerin aktarıcı olarak sosyal bilgilerin görüldüğü aşıkardır. İlköğretim kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin yansıtıldığı önemli bir ders niteliğindedir. Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler arasındaki ilişkisi karışık yapıdadır bundan ötürü ayrıştırılması mümkün değildir. Sosyal bilgiler içeriğini oluşturan bilgileri sosyal bilimlerden beslenerek oluşturmuştur. Bundan ötürü sosyal bilgiler eğitimi alan bireyler ilerleyen seviyelerde öğrenecekleri farklı disiplinleri, sosyal bilgiler rehberliğinde öğrenip, kavrayacaklardır. Sosyal bilgiler, bireyleri sosyal bilimler disiplinlerine hazırlayan bir rehber programdır diyebilmek mümkündür.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Okuryazarlık

Okuryazarlık kavramının açıklanmaya başlanması 1950'li yıllar olarak kabul görmektedir. Bu yıllarda okuryazarlık kavramı; bireyin yazılı sembollerin anlamını çözerek okuması ve yazması olarak açıklanmaktadır. O dönemlerde adını yazı yazabilen ve okuyabilen, imza atabilen bireyler okuryazar sayılmaktaydı. TDK okuryazarlık kavramını; "okuryazar olma durumu" şeklinde ifade etmektedir. Zamanla değişen ve gelişen eğitim, kavrama bakış biçimi, teknolojinin gelişimi ve farklılaşması vb. durumlardan ötürü okuryazarlık kavramı karmaşık bir hal almıştır. İlerleyen zamanda bu kavramın tanımı, bireyin sadece adı soyadını okuma yazmasından hariç günlük hayatında, gazete, dergi, tabela ve belge vs. okuyarak anlamlandırması okuryazar olarak nitelendirileceği söylemleri olmuştur. Günümüzde ise okuryazarlık; kişinin günlük yaşamı haricinde var olduğu toplumda sorumluluklarını yerine getirerek topluma faydalı olacak düzeyde okuma-yazma yetisi geliştirmiş, çeşitli hesap becerilerine sahip, sosyal normları algılayıp, görevlerinin bilincinde, topluluk içindeki davranışlarına hakim ve makul, paylaşma becerisine sahip olarak bir sonraki kuşağa başarılı aktarım yapabilme yetkinliklerine sahip olma olarak görülmektedir (Güneş, 1994; Aşıcı, 2009; Yamaç, 2018).

Geçmişten günümüze okuryazarlık kavramı tanımlamaları karmaşık bir hal almıştır. Geçmiş zamanlarda, bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik zor durumlardan ötürü

okula devamın olmaması nedenleriyle birlikte okuma-yazma becerilerinin kazanılamaması zamanları ile günümüz şartları ve imkanları arasındaki fark yadsınamaz.

Geçmiş dönemlerde askere giden bireyler okuma yazma kabiliyetini 18 yaşında kazanıp, okuryazar unvanı alıyordu. Günümüzde değişen ve gelişen teknolojiyle okuryazarlık kavramının ortakları artmıştır. Bahsettiğimiz bu konu hakkında Yamaç (2018, s.384) çalışmasında; okuryazarlığı farklılaşmaya iten üç önemli etken sıralamıştır. Bunlar:

- İnternet kullanımındaki kontrolsüz artış
- Bilgi, iletişimin aktif kullanımından doğan ekonomik çekişme
- İnterneti ve okuryazarlığı eğitim ile birleşimi sağlayan politik kalkışmalar

Yukarıda belirtildiği gibi hızla gelişen bilgi iletişim ve teknoloji kullanımının yaygınlaşması ve gündelik hayata entegre olması ile okuryazarlık kavramının kapsamını da değiştirmiştir. Bununla birlikte okuryazarlık; medyayı doğru anlayıp, yorumlama, interneti doğru kullanabilme, iletişimin tüm kanallarını aktif kullanarak topluma faydalı bilgi ve birikime sahip olabilme durumudur.

Sosyal bilgiler dersi, kişiyi yaşama hazırlar nitelikte bir ders özelliği taşımaktadır. Sosyal bilgiler, hayatın her aşamasında nasıl davranacağını bilen, sorumluluklarının bilincinde, toplum içerisinde aktif, haklarını bilen yeterli bilgi, birikime, değer ve beceriyle dolu bireyler yetiştirme gayesinde bir derstir. Bu dersin önemli amaçlarından biri de etkili vatandaşlık ve vatandaşlık kültürünü yaymaktır. Bununla birlikte okuryazarlık kavramının bireysel ve sosyal aşamaları dikkate alındığında sosyal bilgiler ile doğrudan alakalıdır. Günümüzde değişen ve kategorileşen okuryazarlık sahaları, sosyal bilgiler öğretim programına da yansımış, yerini almıştır. Birçok okuryazarlık alanı meydana çıkmış. Araştırma konu olan finansal okuryazarlık başta olmakla birlikte; medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, harita okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı gibi birçok okuryazarlık alanı doğmuş olup sosyal bilimlerle bağlantılı olarak sosyal bilgiler ile de ilgili olduğu yadsınamaz (Tüzel, 2010; Öztürk, 2012).

Konuyla ilgili olarak 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda geçen okuryazarlık becerileri Tablo 2.1'de gösterilmiştir:

Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Okuryazarlık Becerileri (MEB, 2018, s.9)

1. Araştırma
2. Çevre okuryazarlığı
3. Değişim ve sürekliliği algılama
4. Dijital okuryazarlık
5. Eleştirel düşünme
6. Empati
7. Finansal okuryazarlık
8. Girişimcilik
9. Gözlem
10. Harita okuryazarlığı
11. Hukuk okuryazarlığı
12. İletişim
13. İş birliği
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
15. Kanıt kullanma
16. Karar verme
17. Konum analizi
18. Medya okuryazarlığı
19. Mekânı algılama
20. Öz denetim
21. Politik okuryazarlık
22. Problem çözme
23. Sosyal katılım
24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
26. Yenilikçi düşünme
27. Zaman ve kronolojiyi algılama

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere birçok okuryazarlık alanı temelinde sosyal bilimlerle, özelinde ise kendi yan alanına yaklaşmaktadır. Güneş (1994), araştırmasında "multifonksiyonel okuryazarlık" kelimesini anlatırken kişisel gelişimin yanı sıra okuryazarlık kavramının sosyo-kültürel ayrıca ekonomi bağlamında da gelişim sağlaması ve bireylerin yapabileceklerinin son aşamasına kadar tamamlaması gerektiği algılanmalıdır biçiminde belirtilmiştir. Bu yol ile yeni ve farklı anlayışlarla eğitim programları toplum gelişimine katkı sağlayacak ve uygulanacaktır. En önemlisi bu eğitim programını uygulayacak, sosyal bilgiler dersini aktaracak öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının okuryazarlık becerilerinin gelişmiş olması beklenmektedir. Bunun yanında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin okuryazarlık becerilerini geliştirilebilmesi için sınıf içerisinde etkili öğrenme ortamı oluşturarak çeşitli etkinlikler yapması büyük önem taşımaktadır.

Bir başka önem arz eden nokta ise etkili bir okuryazarlık becerileri oluşturabilmek için öğretim programlarında yer alan öğrenme alanları içerisinde bulunan temaları bu

temaların kazanımları ile kazandırılması hedeflenen beceri ve değerlere hakim olmak gerekmektedir. Yani dersi okutacak öğretmenin programa hakimiyeti son derece önemlidir. Öğretmenler güncel konulara hakim, değişikliklerden haberdar ve etili bir öğrenme ortamı oluşturma yetkinliklerine sahip kimseler olmalıdır (Güneş, 1994; Aşıcı, 2009; Ay ve Yavuz, 2016;).

2.1.3. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Son otuz yıl dâhilinde bireyler kendi finansal güvenliklerine çok daha fazla dikkat etmekte ve ilgilenmektedir. Aynı şekilde insanların emeklilik planlarında da artış söz konusudur. Finansal kaynaklardaki artış ve karmaşıklıkla birlikte insanlara sunulan kaynaklarda da karmaşıklık mevcuttur (Lusardi, 2008:2). Artışta olan bu finansal kaynaklardan ötürü dünyanın pek çok yerinde finansal okuryazarlığın önemi artmıştır (Bayazıt Hayta, 2011, s.247).

Lee'ye (2012, s.3) göre finansal okuryazarlığa ilişkin ilk açıklama; Noctor, Stoney ve Stradling tarafından 1992'de NatWest Bank çatısında oluşturulmuş "Ulusal Eğitim Araştırmaları Vakfı" dahilinde ortaya konmuş raporda geçmektedir. Bahsedilen rapor içerisinde finansal okuryazarlığı para yönetimi konularında, parayı doğru kullanma hususunda insanların farkında ve etkin davranma becerisi şeklinde ele alıp, tanımlamıştır. Bu alanda önemli araştırmalardan olan JumpStart Coalition'a göre finansal okuryazarlık, insanların hayatı boyunca parayı nerede ne şekilde harcayacakları konusunda doğru ve mantıklı kararlar verebilmesi ve finansal bilgilere sahip olma ve bu bilgileri doğru yerde kullanma şeklinde tanımlamıştır (JumpStart Coalition, 2007). Benzeş tanımlamayı Amerika Birleşik Devleti Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu'nun da yaptığını söyleyebiliriz (U.S. Financial Literacy and Education Commission, 2007). Bu iki tanımlamaya bakıldığında, bireylerin finansal bilgilerinin olması ve bu bilgiyi doğru şekilde kullanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Finansal okuryazarlık, kişilerde olan finansal bilgi ve beceriler sayesinde etkin finansal anlamda kararlar alabilme becerisidir (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015, s.130).

Bireyler karmaşıklaşan ekonomi kavramlarının yanı sıra finansal ürün ve araçları algılamakta ve kullanmakta zorlanmaktadır. Karşılaştıkları bu zorluklarda yetersiz bilgi durumları ve yaşadıkları stres ile yanlış finansal kararlar verebilme hem kendilerini hem de finansal sisteme zarar oluşturabilmektedirler. Yaşanabilecek bu olumsuz durumları

ortadan kaldırmak, bireyin finansal olarak refaha ulaşmasını ve güncel finansal gelişmelerde faydalanması için finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi oldukça önem arz etmektedir (Elmas ve Yılmaz, 2016, s.138).

Finansal okuryazarlık sınırlı finansal kaynaklardan en kârlı çıkmayı hedefleyen bireylerde olması gereken bir beceri olarak görülmektedir. Finansal okuryazarlık, günümüzde gelişen finansal piyasa ve karmaşıklaşan ekonomi ile birlikte önemini arttıran bir beceri konumundadır. Kişilerin birikimlerini hangi finans aracıyla değerlendireceği, nasıl faydalı finansal kararlar alabilecekleri kişilerin sahip olduğu finansal okuryazarlık düzeyine bağlıdır (Coşkun, 2016, s.2248). Finansal okuryazarlık, bireyin elindeki parayı nasıl yöneteceği, hangi finansal araçları tercih edeceği, nasıl yatırımlar yapıp, tasarrufu nasıl sağlayacağı konularında bilgi, beceri ve davranışa sahip olma durumudur. Bununla birlikte parasını hem bugün için hem de ileriki dönemlerde nasıl yönettiğidir. Bireyin finansal okuryazar olarak görülebilmesi için, bütçesini doğru planlamalı, gelir-gider dengesini koruyabilmeli, borçlanmadan kaçınmalı ya da doğru borçlanma yapabilmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık kavramının kişiyi her alanda tesiri altına alan geniş manası vardır. Altıntaş (2009), Bayram (2014), Kaya (2015), Setyawati ve Suroso'nun da (2017) araştırmalarından anlaşılabileceği üzere; finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu ülkeler sadece gelişmemiş ülkeleri değil, gelişmiş ülkelerde de çeşitli problemler ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla elindeki sınırlı kaynaklardan en yüksek faydayı sağlayabilmek için belirli seviyede finansal okuryazar olmak lazımdır (Danışman vd. 2016, s.3).

Finansal okuryazarlık; para yönetimi, bütçeleme, doğru borç alma-verme, tasarruf yapabilme, finansal ürün hizmetleri bilen, finansal kaynaklar konusunda bilinçli, gelir-gider dengesinin korunması vb. bilgi ve becerilere sahip olunması, finansal risklerin farkında, ekonomik refahın artırılması adına aktif kararlar verilmesini kapsayan bir aşamadır (Gutnu ve Cihangir, 2015, s.416). Bu aşama sadece birey ile ilgili değildir toplumu da kapsamaktadır. Finansal refahın yüksek olması yalnızca kişiyi değil içinde yaşadığı toplumu da etkilemektedir. Aile de kavranan para yönetimi yetkinliği eğitimle gelişerek topluma ait tüketim huylarına tesir etmektedir. Bireylerin verdiği finansal kararlar toplumun refah düzeyi üzerinde doğrudan etkilidir (Çoşkun, 2016, s.2247).

Finansal okuryazarlık kavramını daha geniş açıdan açıklayan Vitt ve arkadaşları finansal okuryazarlığı; bireylerin parasal anlamda huzurunu etkileyecek finansal konular ile ilgili yorum yapabilme, analiz yapabilme ve bağlantı kurabilme gibi beceriler ile birlikte finansal konular hakkında tartışabilen, finansal kararlar alabilen, parasal anlamda ileriye dönük planlamalar yapabilen, gerek kendi ülkesinin gerekse dünyadaki ekonomik gelişimleri takip edip ona göre program yapabilme becerilerine sahip olma durumu (Vitt vd., 2000) şeklinde açıklamıştır.

Finansal okuryazarlık literatürde gelişim düzeyinde bir kavram niteliğindedir. Finansal okuryazarlık kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Aşağıda bu tanımlamalar yer almaktadır (Bayazıt Hayta, 2008, s.248).

2.1.4. Finansal Okuryazarlık Tanımı

- Finansal okuryazarlık kavramı, 2008 küresel finansal krizden sonra literatürde yer almaya başlamıştır (Er vd., s.114). Kavram çok yeni bir kavram olmakla birlikte literatürde belirlenmiş bir tanımı yoktur. Finansal okuryazarlık tanımını kullanan şirketler, kurumlar ve araştırmacılar hemen hemen hepsi farklı tanımlamalar yapmıştır (Gökmen, 2012, s.17).
- Finansal okuryazarlığın en eski tanımını Noktor ve diğerlerinin 1992’de yaptıkları tanımdır. Yaptıkları bu tanımlamaya göre finansal okuryazarlık; bireyler para yönetimi içindeyken, bilinçli değerlendirmeler yapabilmeleri için aldıkları mantıklı kararlardır (Ergün vd, s.848).
- Tan ve Karakulle’ye göre finansal okuryazarlık, insanların günlük hayatlarına devam edebilmesi için sahip oldukları gelirler ve giderler arasındaki dengeyi düzgün kurabilmesini sağlayan finansal bilgi, tutum ve beceri eylemlerine sahip olma düzeyleridir (2018, s.461-477).
- İnsanların bütçelerini doğru ve mantıklı şekilde yönetebilme becerisini finansal okuryazarlık olarak tanımlamıştır (Karaağaç, 2015, s.5).
- Finansal okuryazarlık, bireyin maddi konularda seçeceği finansal araçları nasıl kullanması gerektiğini bilmesi, yapacağı yatırımlara sağlam hamleler yapabilmesi için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmasıdır (Satoğlu, 2014, s.10).

- Hayatın içinde yer alan bireyler; finansal temel kavramları basit düzeyde tanımalı, küçük hesaplamalar yapabilmeli, bütçelerini gelir-gider dengesini kurarak hazırlayabilmeli, paralarını doğru yönetebilmelidirler. Bahsedilen bu özellikler bilhassa toplumdaki kadınlarda ve eğitim seviyesi düşük olan kitle açısından çok önemlidir. Finansal okuryazarlık, emeklilik planları ve yatırımlar hususunda verilecek kararlarda oldukça etkilidir (Lusardi, 2008, s.1).

- OECD (2014) finansal okuryazarlığı, insanların ekonomik hayata katılabilmelerinde, finansal huzuru sağlayabilmelerine katkısı olacak, birtakım finansal araçları etkin kullanabilmeleri için finansal risk ve bu bilgileri uygulamaya koyabilecek becerilere sahip olma durumudur.

- PISA (2012) Finansal okuryazarlığı gençler boyutunda ele almıştır. Çeşitli mali konularda aktif olmak için finansal bilgi kaynaklarına hâkim olmak gerekmektedir. Mali kavram ve becerileri öğrenmek adına finansal istek ve özgüven şarttır.

- Finansal okuryazarlık kavramı, kişisel finansal sağlığı sağlamak ve bu sağlığı korumak adına gereksinim duyulan mali yetenek, karar ve bilgilere sahip olma becerisi olarak görülmektedir Gökmen (2012).

- Ülkelere göre farklılık gösteren finansal okuryazarlık kavramını, İngiltere; finansal yeterlilik, ABD; finansal okuryazarlık olarak ifade etmektedir. Bazı toplumlarda finansal farkındalık, çok yaygın olmamakla birlikte bazıları ise ekonomi okuryazarlığı olarak tanımlanmaktadır (Kaderli, Gümüş, Eskici, 2016, s. 92).

- En sade anlamıyla, bireylerin sahip oldukları parayı en mantıklı biçimde yönetebilmesine finansal okuryazarlık denir (Şafak, 2015, s.40).

Finansal okuryazarlık kavramının anlamı kavranmak isteniyorsa yapılan akademik araştırmaları incelemek gerekmektedir. TDK, finans” kavramını, “mal”, “mali işler” şeklinde tanımlarken, finansal kavramını ise “mali” olarak açıklamıştır. Okuryazar kavramını ise, okuma-yazma bilen kişi olarak açıklamıştır. Finansal okuryazar kavramına bakıldığında ise birçok tanımlamalar mevcuttur. Bunların içerisinde şu iki açıklama dikkat çekmektedir. İlki bireyin finansal anlamda refahını sağlayarak bu refahın devamlılığını getirecek finansal bilgi ve yetenek, bir diğeri ise bu yeteneği ortaya koyabilme yetisidir (Karataş, 2007, s.4).

Remund (2010), finansal okuryazarlığı basit düzeyde ve ana finansal kavramları ve konuları anlayan, güncel ekonomi konularına hâkim bir şekilde uzun vadede planlar yaparak, kısa vadede fayda sağlayacak kararlar verebilmek olarak tanımlamıştır.

Mandell (2008), ise finansal okuryazarlığı sürekli ve geçen zamanda değişen ve gelişen karmaşık halde olan finansal kavramlara (hisse, faiz, tahvil, borsa) hâkim olma şeklinde tanımlamıştır.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneğine ise Finansal Okuryazarlık kavramını, kişilerin sahip olduğu bütçeyi doğru ve etkili biçimde kullanabilmesi olarak tanımlamaktadır. Finansal okuryazar olan kişiler bütçelerini doğru ve akılcı kararlar doğrultusunda yönlendirip mantıklı yatırımlar yaparak tasarruf sağlamayı da bilen kişilerdir.

Hastings vd. (2013) ise, finansal okuryazarlığı kişinin yaşamı boyunca kendisini refah içinde yaşatacak gerekli finansal bilgi ve kabiliyetleri bütünüdür şeklinde ifade etmiştir.

Mundy (2012), finansal okuryazarlığı bilgi, anlayış ve beceri olarak tanımlamıştır. Buna ek olarak mantıklı finansal hamleler yaparak karar alma, planlı ve programlı bir finansal süreç olarak açıklamaktadır. Mundy'ye göre, kişinin finansal okuryazarlığının gelişmesi ona sadece bilgi, beceri katmaz aynı zamanda davranışlarını da etkilemektedir.

Finansal okuryazarlık, finansla ilgili becerileri ve tutumları kapsayan 21.yy becerisidir. Kişinin finansla ilgili bilgi ve bilişsel durumu finansal okuryazarlığını etkileyecektir. Scopus veri tabanında 1994'ten 2022'ye kadar yayınlanan 274 belgenin bibliyometrik analiz araştırmasında matematik okuryazarlığının kişinin finansal okuryazarlık becerisinin bilişsel faktörü olduğu tespit edilmiştir. OECD ve çeşitli araştırmalar eğitimin ilk ve ortaokul kademelerinde matematik müfredatlarında matematik ve finansal okuryazarlığın iç içe olması gerektiğini önermiştir (Laela Sagita vd., 2022, s.753).

İyi bir finansal eğitim olarak finansal okuryazarlığını geliştiren bireyler günlük yaşamlarını kolaylaştırarak hem kısa vadede hem de uzun vadede finansal planlamalarda bulunur ve yaşanabilecek risklerde makul kararlar verirler. Finansal farkındalığı yüksek bireyler, finansal araçları daha etkin kullandığından finansal açıdan refah düzeyleri yüksektir (Patrik Böhm vd., 2021, s. 13).

Finansal okuryazarlık, finansal bilginin uygulanma becerisidir. Finansal okuryazarlık, çağın ekonomik koşullarının farkında, uygun uzun ve kısa vade de finansal planlamalar yapabilme, bütçesini ve gelir gider dengesini yönetebilme becerisidir. Bu tanımlama Huston'ın (2010) finansal okuryazarlığı iki boyutlu kavramsallaştırmasına benzemektedir. Bireysel finansal bilgileri anlamak ve bu bilgileri uygulamaktır.

Finansal okuryazar olan bireyler, enflasyon oranlarını, vergileri, faiz oranlarını, emeklilik için planlama ve tasarrufları, hisse senetleri ve tahvilleri gibi çeşitli finansal kavramaları ne anlama geldiğinin farkındadırlar.

Bu farkındalıkla finansal hamlelerini ilişkilendirip ona uygun kararlar vermektedirler (Rashid Ameer ve Robert Khan, 2020, s.314).

Finansal okuryazarlık kavramının tanımlamalarına bakıldığında ortak net bir tanımlama bulunmamaktadır. Finansal okuryazarlık pek çok araştırmaya konu olduğundan tanımlama da çeşitlilik mevcuttur. Bu kavramın terim olarak kullanımı ülkelerde farklılık göstermektedir. Kanada ve İngiltere finansal okuryazarlık terimini "finansal yeterlilik" olarak tanımlarken, Türkiye, ABD, Avusturya "finansal okuryazarlık" olarak kullanmaktadır. Çeşitli yazarlar, kuruluşlar "finansal farkındalık" kelimesini kullanmayı tercih etmektedir (Dağdelen, 2017, s.3).

Günümüz karışık ve kullanması güç finansal araçları inceleyip, gelecekte de işine yarayacak şekilde mantıklı olarak kullanmasıdır (Mandell, 2008, s.165).

OECD finansal okuryazarlığı, tüketicilerin her türlü finansal durum karşısında bilinçli olma, finansal fırsatları iyi değerlendirme ve karşılaşılabilecek riskler noktasında gerekli hamleleri yapabilme beceresine sahip olma durumu şeklinde tanımlamıştır (OECD, 2017, s.26).

Dünya Bankası ise finansal okuryazarlığı, bireysel anlamda finans kavraması seviyesi olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte finansal bilgi ve beceri düzeyi finansal okuryazarlık seviyesini belirler (World Bank, 2013, s.74).

Finansal okuryazarlık, finans anlamında mantıklı kararlar verebilmek, bireyin finans anlamında huzurunu sağlayacak bilgi ve birikim ile finansal beceriye sahip olma durumudur (Atkinson ve Messy, 2012, s.50).

Finansal okuryazarlık, para ile ilgili konularda bilgi birikimi yüksek, ödeme ve harcama planlaması yapabilme, kredi başvurusu yapabilme bilgisine sahip, nasıl tasarruf yapabileceğini bilen, finansal teklifleri mukayese edip, ilerideki makul finansal planlamaları yapabilme beceridir (Emmons, 2005, s.336).

Finansal okuryazarlık, bireylerin finans konularında bilgi birikimine sahip olması, mantıklı parasal kararlar alması, ferah emeklilik planlamasında bulunabilme becerisidir (Lusardi ve Mitchell, 2014, s.6).

Bir diğer tanımlama ise; Bireylerin finansal ihtimal sonuçlarını bilerek bu süreçte bilinçli bilgiler edinme, kavrama ve analiz etme kabiliyetidir. Bakıldığında bu kısımda finansal okuryazarlık ve bilgi okuryazarlığı benzerliği göze çarpmaktadır. Bu iki terimin farklı olduğu ortaya çıkan sonuçtan anlaşılmaktadır. Şundan dolayı karar vermek ile alakalı bilgiler sıklıkla finansal bilgi değildir. Burada bilgi okuryazarlığı bulunmaktadır. Bu duruma örnek verecek olursak, bir eğitim kurumu öğrenci alımı hususunda azalma yaşayabilir. Bu durum sadece finansal bilgi olarak nitelendirilemez. Bundan ötürü bilgi okuryazarlığı ile alakalıdır. Fakat okula ait finansman öğrenci sayısı ile tespit ediliyorsa burada finansal sonuç bulunmaktadır. Bu durumdaki finansal sonuçları elde etmek ve buna uygun kararlar almak finansal okuryazarlık için önemlidir. Belirlenen amacı gerçekleştirebilmek için ihtiyaç olunan bilgileri elde etmek gerekmektedir. Bu bilgiler karar alma sürecinde etkindir. Bu sebeple finansal okuryazarlık, bireylerin karar alma süreçlerinden başlayıp bu kararları uygulama safhasına kadar geçen süredeki eylemler bütünüdür (Mason ve Wilson, 2000, s.5).

Bu bağlamda yapılan tüm bu tanımlamaları karşılayacak şekilde finansal okuryazarlık, bireyin hayatı boyunca finansal anlamda refahını sağlayacak bilgi ve becerileri ile ekonomik kararlar alıp bu süreci hem uzun vadede hem kısa vadede mantıklı bir şekilde yönetebilmesidir şeklinde tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Bununla birlikte yapılan tanımlamalar göz önünde bulundurularak, kişinin finansal anlamda refahını maximum seviyeye çıkaracak tüm mali araçları etkili ve faydalı bir biçimde kullanabilecek yetkinlikte olması için lazım olan bilgi ve yetenekler bütünüdür şeklinde açıklanabilir.

2.1.5. Finansal Okuryazarlığın Tarihi Gelişimi

Finansal okuryazarlığın tarihi ve ilk ortaya çıkışı ABD'ye dayanmaktadır. Finansal okuryazarlık hakkında uluslararası yapılan araştırmalar incelendiğinde çoğunluğu batılı ülkeler ve ABD'ye ait olduğu söylenebilir. 1795'de din ile ilgilen Davit Davles alışverişlerde verilen fişleri biriktirerek, harcamaları kontrol etmeye başlamış. Davies, Berkshire 6 bireyden oluşan ve İngiltere'de yaşayan işçi ailenin kazandıkları ile harcamaları arasındaki farklardan kaynaklı sorunları tespit etmiştir. Daha 1700'lü dönemlerde bireyler finansal okuryazarlık alanında bilgilenmeye ve öneminin farkına varmaya başlamışlardır. 1900'lerde; finansal alanda eğitimin yaygınlaştırılması adına kamuoyunda çok sayıda düzenleme yapılmıştır.

1914 yılında ABD'de Smith-Lever yasası kabul edilmiştir. Bu yasa ile birlikte, bireyler istedikleri her alanda ihtiyaç olarak görülen her türlü becerinin arttırılmasına ilişkin eğitim ve tecrübeleri sağlamaktır. Çeşitli kişilerin öncülüğünde üniversitelerde, tarım alanında yapılan araştırmaları kullanarak vatandaşları eğitmek amaçlanmıştır. O dönemlerde bile bireyler ekonomik sorunlarını çözüme kavuşturmak adına yardım almaktadır. 1950'lerde ev ekonomisi kapsamındaki araştırmaların yarısı finansal alan, para yönetimi, emeklilik, gelir-gider dengesi, sosyal güvenlik alanlarıyla ilgilidir. Ülke genelinde bu konuların eğitime entegre edilmesi gerektiği hususunda farkındalık söz konusuydu. 1990'larda organizasyonların geneli, tüketicilerin mantıksal kararlar alabilmeleri adına o dönemden başlanarak geçlere finansal alanda eğitimin verilmesinin gerekli olduğunu anlamışlardır. 2000'li yıllardan sonra finansal eğitim konularında geliştirici ve hızlandırıcı hamleler yapma hususunda önde gelen isimler ABD Hazine Departı ve Jumpstart olarak bilinmektedir. Sürdürülen araştırmalar ile Mayıs 2002 yılında finansal okuryazarlık alanında eğitim veren ofis açılmıştır. Açılan bu ofisle hedeflenen; Amerikalılara emeklilik planlaması, tasarruf, para biriktirme, ev satın alma, kredi konularında daha akılcı kararlar vermelerine destek olmaktır. Bununla birlikte Hazine Bakanlığı öncülüğünde finansal okuryazarlık komisyonu bütün ABD halkına finansal okuryazarlık eğitimi sağlamaktadır. 2002'nin ekim ayı içerisinde hazine bölümü bir belge yayımlamıştır. Bu belgede, matematik dersi ile finansal okuryazarlık alanında çeşitli eğitimlerin birleştirmesi konusunda öneriler bulunmaktadır. Bununla birlikte finansal okuryazarlığı okullardaki eğitim ile birleştirme adına 5 alandan bahsetmektedir.

Bu alanlar; testler, ders kitapları, finansal okuryazarlık araç gereçleri ve finansal okuryazarlık bağlamında eyalet ölçütleri ve öğretmenlere verilecek eğitimidir.

Finansal okuryazarlık ve eğitim yasası ile bu alanda verilecek eğitimi pratiğe döken son derece önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu yasa 2003'te kabul edilen adil ve doğru kredi aktarımı yasasının kapsamında bulunup yasaya yönelik hazine stenosu finansal okuryazarlık eğitimi kurulunun başına alınmıştır.

Finansal okuryazarlık alanına yönelik ilk dünya çapında öncelik 2008 yılında OECD'nin kurduğu finansal alanda eğitim için global geçiş yolu konseyi ile gerçekleştirilmiştir. Bu konseyin hedefleri; dünya çapında finansal okuryazarlık eğitimi adına çalışmalar, organizasyonlar ve planlamaların yapılmasıdır. Dünya çapında başka bir adım ise finansal okuryazarlığın gelişimi adına Dünya Bankası'nın öncülüğünde kurulan Tüketici Koruma ve Finansal Okuryazarlık Projesi'dir. Son dönemlerde gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlığı geliştirmek adına birçok adım atılmaktadır.

Finansal eğitimin artırılması ve sürdürülebilirliği için projeler, planlamalar vb. faaliyetler yapılmaktadır (Tetik, 2018, s. 2755-2774.).

2.1.6. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Katkıları

Finans ve ekonomiye ait olan; enflasyon, faiz, risk, para, yatırım vb. kavramların bilgisine sahip olma durumu finansal okuryazarlığın bir getirisidir. Bundan ötürü finansal okuryazarlığa ait basit, anlaşılır herhangi bir uzmanlık gerektirmeyen ana bilgiler mevcuttur (TEB, 2014: 3; akt. Erdoğan ve Erdoğan, 2018, s.139).

Günümüze bakacak olursak tüketiciler finansal sistem içerisine dahil olma gereksinimi duymaları ve zorunlulukları vardır. Bu duruma örnek olarak gündelik yaşamda eski çağlarda var olan takas yönteminin yansıması olan mal ve hizmetin bir ücret ile alınabildiği verilebilir. Ekonomi geliştikçe ve değiştikçe finansal sistemler ve katılımcı sayısı oranı da artmaktadır. Finansal sistemler, makul kullanıldığı durumda tüketicilere katkı sağlamaktadır. Bireyler yani tüketiciler ihtiyaç ve isteklerini karşılamak maksadıyla finansal araçları ve hizmetleri kullanırlar. Bu araç ve hizmetleri kullanarak planladıkları maddi amaçlara daha kolay ulaşır, ve hayat şartlarını kolaylaştırmaktadır (Gökmen, 2012, s.35).

Geçmiş zamanlara bakacak olursak her birey ekonomi içerisinde bulunmazken, şimdi küçük yaşlardan itibaren yaşlılığa kadar çeşitli sebeplerle ekonomi dünyasının içerisindeyiz. Bu duruma örnek verecek olursak; yaşça küçük çocuklar alışveriş yapıp, harçlıklarını yönetebilmektedir. Biz yetişkinler ise, kredi kartı kullanımı, internet üzerinden alışverişler, borsa işlemleri, kira sözleşmeleri, kredi çekme durumları, çeşitli yatırım alanları gibi çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmaktayız. Buna ek olarak ekonomi sahası içerisinde aktif insan sayısı her sene 150 milyon olduğu düşünülmektedir (Anthes, 2004; Gökmen, 2012; Alkaya ve Yağlı, 2015).

1971 yılında Bretton Woods sisteminin bitmesiyle 20.yy. son döneminden itibaren dünyayı etkileyen finansal piyasadaki küreselleşme olayı, hızlı bir şekilde artışa ve gelişime sebep olmuştur. Finansal piyasadaki bu denge değişimi finans ile ilgili kuruluşlardaki rekabeti arttırmıştır. 21.yy'ın ilk evresinde bilgi iletişim teknolojisinin artması finansal piyasada şeffaflık sağlamıştır. Çünkü finansal ve her türlü bilgiye bu teknoloji ile erişildi (Yılmaz ve Tuncay, 2012, s.345).

Değişen ve gelişen dünyada bireyin istek ve ihtiyaçlarında farklılıklar meydana gelmektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hayat beklentilerinin, standartlarının değişmesiyle beraber yeni harcamalar meydana çıkmıştır. Örnek verecek olursak 20.yy yaygın kullanılmayan 21.yy'da ortaya çıkan kişisel sağlık ihtiyaçları, eğitime ilişkin ihtiyaçlar ve harcamalar, yeme-içme alışkanlıklarının değişimiyle ortaya çıkan harcamalar, seyahat harcamaları kişinin bütçe dengesini oluşturup, korumasının önemini daha da artırmıştır (OECD, 2013).

Finansal okuryazarlığı yüksek olan bir toplum, dünyayı etkileyen ekonomik gelişimlere daha duyarlı olacağından ortaya çıkan değişimlerin ekonomiye tesirini ve oluşabilecek olumsuz etkileri tahmin edebileceğinden bu olumsuzlukların şiddetini düşürme becerisine sahiptir (Satoğlu, 2014, s.27).

Finansal Okuryazarlık, finans ile ilgili sistemlerde farklı sebeplerde bulunan bütün bireyler için hayati derecede önemlidir. Bu sistemlerde sürekli değişim ve gelişim meydana gelmektedir. Dolayısıyla bu değişimden finansal piyasada etkilenmektedir.

Finansal piyasalarda bireyin finansal durumları takip edebilme, doğru ve mantıklı kararlar alabilmesi gerekmektedir. Bütün bireyler mali güvenliklerini ve refahlarını sağlayabilmek adına temel düzeyde de olsa finansal okuryazar olması gerekmektedir.

Yaşam boyu devam eden bu değişimler ve güncel yaşanan durumlarda finansal okuryazarlığın değeri artmaktadır (Güler, 2015, s. 11).

Bazı araştırmacılar finansal okuryazarlığın önemini, birçok devletin aldığı kararlar ışığında vatandaşlarını tasarrufa, finansal sorumluluklar almaya, daha refah hayat sürebilmeleri için kişisel emekliliğe yönelmeleri hususunda bilgiler vererek kişileri teşvik etmeyi hedeflediklerini ifade etmektedir (İçke, 2017, s. 21).

Finansal okuryazarlık bireyler ve aileler için fazlaca öneme sahiptir. Kişiler ve aileler yatırım, tüketim, tasarruf, harcama gibi alanlarda verdikleri kararlar ile kurumları ve piyasaları belirlemiş olurlar. Verdikleri bu finansal kararların etkileri olumsuz ya da olumlu olabilir (Gökmen, 2012: 20). Herkesin tahmin edeceği üzere bilgilendirilmiş olan tüketici daha iyi tüketicidir. Konu tüketim olunca, tüketici kaynaklarının yoğunluğu ve karmaşıklığı ortaya çıktığında bilginin önemi daha değerli hale gelmektedir. Bundan ötürü tüketici bireylerin doğru ve mantıklı kararlar verebilmesi adına finansal okuryazar olmaları gerekmektedir (Hathaway vd., 2008, s.1).

Yapılan finansal planlamalar ile aileler ve bireyler, geleceğe yönelik kaygılarını azaltmayı hedeflemektedir. Bu sebeple, düzenli birikim yapabilmek, yeteri düzeyde sigorta sözleşmesine sahip olmak, cazip emeklilik planları yapmak gereklidir. Mitra'ya göre 6 temel finansal programlama kişilere hayat boyu refah sağlamaktadır. Bunlar; emeklilik planlaması, risk, yönetim planlaması, bütçe planlaması, vergi ödemeleri planlaması, yatırım planlamasıdır. Belirtilen bu programlar doğru bir biçimde uygulamaya dönüşmezse çeşitli zararlar ve riskler ortaya çıkmaktadır. Bu programlamaların doğru ve mantıklı uygulamaya dönüşebilmesi için finansal okuryazarlık seviyesinin artması ile mümkündür (Temizel, 2010, s.11).

Finansal okuryazar olunması üniversite öğrencileri açısından da oldukça önemlidir. Günlük yaşamda gençler kullandığı akıllı telefonların, internet ayarları ve kullandıkları mekânların ödemelerini yapmak, kredi kartların kullanımı, internet bankacılığını kullanarak bireysel ödemelerini yapmak, öğrenim kredisi almak, sigorta yaptırmak gibi birçok işlerinde birçok finansal aracı kullanmaktadır. Finansal konularda gençler daha yolun başındadır, bu yol finans konularında alacakları kararlar yaşam boyu devam etmektedir. Bu sürecin başarılı bir şekilde devam edebilmesi finansal refah üzerinde oldukça etkilidir (Temizel ve Bayram, 2011, s.84).

Finansal okuryazar bireyler, gereksinimlerini doğru bir şekilde planlamalıdır. Bu planlamalar, gelecekteki yatırımlarına ve ekonomik gelişmelerine olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda OECD, ülkelerin alacakları kararları doğru planlamalarını, gerekli olan finansal eğitimin verilmesi, verilmesi planlanan eğitimde borç, tasarruf, sigorta ve emeklilik planlarına odaklanılması gerektiğine ve ortaya çıkabilecek riskler konusunda bilinçlendirilmesi konusunda öneriler sunmaktadır (OECD, 2006, s.5).

Tüm bu bilgiler sonucunda finansal konularda farkındalığı ve bilgi düzeyini artırmak için bireyler finansal okuryazar olmak durumundadır (Bayazıt Hayta, 2011, s.251).

2.1.7. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Unsurlar

Finansal okuryazarlık sosyal ve demografik niteliklerle birlikte ailevi özelliklerle yakından bağlantılıdır. Yapılan birçok araştırma, kişisel farklılıklar ile finansal eylemler arasında ilişki bulunduğunu söylemektedir (Lusardi ve diğerleri, 2010; M. C. J. van Rooij ve diğerleri, 2012; akt. Tanyel, 2022). Bununla birlikte finansal bilgi düzeyi finansal refaha doğrudan etki etmektedir.

Dünya geneline baktığımızda, kadınların %30'u, erkeklerin %35'i finansal okuryazar niteliğindedir. Bu genelleme hem gelişmiş hem de gelişmekte sayılan ekonomilerde de aynıdır (Klapper ve diğerleri; akt. Tanyel, 2011). Kadınlar diğer özelliklere bakıldığında da erkeklere oranla finansal okuryazarlığa ilişkin yetkinlikleri daha düşüktür (Klapper ve diğerleri, 2011; Lusardi ve diğerleri, 2010a; Zerihun ve Makgoo, 2019; akt.Tantel, 2011).

Bireylerin yaşadığı alanların da finansal okuryazarlığı etkileği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında kırsal yerleşimlerde yaşayan bireylerin, kentlerde yaşayanlara kıyasla daha az finansal okuryazardır (Ali vd., 2014).

Bir başka araştırmaya bakacak olursak ailelerin eğitim durumları, kardeş sayıları, ebeveynlerin statüleri, kültürel etkinliklerden memnun olma seviyeleri gibi birçok unsur çocukların finansal okuryazarlık düzeylerine etki etmektedir. Bunun sebebi bilinçli aileler, çocuklarıyla daha fazla ilgilenmekte, gelişim ve değişimlerde doğru müdahalelerde bulunmalarıdır (Cavdar ve Aydın, 2015).

Bunlarla birlikte bazı sosyal ve ekonomik unsurlar, eylemler finansal refaha etki etmektedir (Gutter ve Copur, 2011). Ailelerin ekonomik durumları, kültürel eğilimleri, aile özellikleri ve bireysel problemlerde etkilidir.

Alınacak eğitimin kalitesi artırılarak kaliteli bir eğitim programının oluşturulabilmesi, ilk olarak ekonomik durumların, bireysel yeteneklerin, öğrenci problemlerinin iyi çözümlenmesiyle mümkün olacaktır(Cavdar ve Aydın, 2015).

Akıl yürütme, öz kontrol, beynin aynı bölümde gerçekleştirilmektedir. Dürtüler, kişilerin parasal kararlarına negatif bir şekilde tesir etmekte ve biyolojik açıdan önem arz etmektedir. Örnek verecek olursak yüksek meblağda kredi kartı borcu genele ait belli bir durum ile alakalıdır. Bu bağlamda bilişsel ve genetik nitelikler, finansal eylemelere doğrudan etki etmektedir. Verilecek finansal eğitimle, bu genetik etkilerin azalması zor olacaktır (Willis, 2012; akt. Tanyel, 2011).

Kişilerin finansal becerilerinin gelişmesinde matematiksel becerilerinin de etki ettiği görülmektedir (Mancebón, Ximénez-de-Embún, Mediavilla ve Gómez-Sancho, 2019; akt. Tanyel, 2022). Finansal okuryazarlık becerileri, matematiksel işlemsel ve ifade becerileri ile yakından alakalıdır.

OECD'nin düzenlediği 2012'deki PISA matematik testinde başarılı performans göstermiş ülkelerin finans alanındaki kavramların kavranma düzeyi de yüksektir (Klapper ve diğerleri, 2011). Birtakım araştırmacılar tarafından önerilen; çocuklara uygulanan ders programlarında ekonomiye yönelik derslerin artırılması gerektiği ve finansal okuryazarlık eğitim öğretim programlarının yanına matematiksel yetkinliklerde eklenmesi gerektiğidir (Willis, 2012).

Çoğu araştırma sonucuna göre; çoğu birey finansal okuryazarlık becerilerini ailesi tarafından kazandığını belirtmektedir. Bu dönütler ışığında finansal okuryazarlık eğitiminde aile faktörü büyük yere sahiptir (Alkaya ve Yağlı, 2015).

Bireylerin öğrendiği bilgiler eylemlerle bağlantılı ise, finansal bilgilerin de nereden öğrenildiği oldukça önemlidir (Hilgert ve diğerleri, 2003). Yapılan araştırmalar doğrultusunda bireyler finansal gelişmeleri en sık takip ettikleri araçlar; TV, gazete, internet, kitap ve dergi olmuştur (Alkaya ve Yağlı, 2015; Şantaş ve Demirgil, 2005). Bununla birlikte aileler arkadaşlıklar, çevre ve deneyimleri de finansal kaynak olarak görmektedir (Carrothers, 2016).

Finansal öğrenme şekillerine baktığımızda, internet kullanımı ve televizyon kaynağı finansal okuryazarlık eğitimi kapsamında kullanılacak en etkili kaynaklardır (Alkaya ve Yağlı, 2015). Gençler için televizyon programlarının faaliyetleri, çocuk eğitimi çalışmaların geliştirilmesi bu bağlamda faydalı görülebilir (Lachance ve Choquette-Bernier, 2004; akt.Tanyel, 2022).

2.1.8. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Bireyler finansal işlerini güvenli bir şekilde yerine getirebilmeleri ve finans ile ilgili kurumların daha rahat işlem yapabilmesi için finansal okuryazarlık önemli bir yere sahiptir. Kişilerin gündelik hayatlarında yapmakta olduğu finansal işler (banka hesabı açma, havale, EFT vb.) birçok işlemde problemler yaşanabilmektedir. Gelişen teknoloji ile bu finansal işler daha da karmaşık hale gelmiştir. Dolayısıyla bireylerde kaygı düzeyini artırmaktadır. Bundan ötürü finansal okuryazarlık, hem birey için hem de ekonomideki düzen için gereklidir. Bunlarla bağlantılı olarak finansal okuryazarlığın gelişim gösterebilmesi için yatırım, sigorta, mevduat vb. araçlara oluşan güven ve alakanın da artışı sağlamaktadır (Temizel, 2010, s.11).

Finansal sektörün ve teknolojik gelişmelerin çok hızlı yaşanması, geçmiş zamanlara karşı bireylere sunulan finansal araç skalasını daha geniş ve karmaşık hale getirmiştir. Bireyler karşılaştıkları bu karmaşık skaladan neyi ne şekilde yapması gerektiğini yalnızca finansal okuryazarlık sayesinde karar verebileceklerdir (Temizel, 2010, s.11).

Bireyin yaşamı boyunca finansal okuryazarlığını geliştirmesi için bazı niteliklerin kazandırılması gerekmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir;

- Bireyler kendilerini finans konularında eğiterek,
- Finansal gereksinimlerini giderirken ortaya çıkabilecek riskleri ve giderleri tespit ederek,
- Bilgi ve teknoloji araçlarını iyi bir şekilde kullanarak,
- Finansal amaçlar belirleyerek (Örnek verecek olursak yeni bir araba satın almak gibi),
- Planlı bir bütçe oluşturarak,

- Banka hesap hareketlerini düzenli bir şekilde takip ederek (gelir-gider dengesini gözden geçirmek),
- Kredilerini düzenli bir biçimde takip ederek,
- Kötü borç ile iyi borç arasındaki farkı bilerek hareket etmek (önem kazanarak ve kişiye zenginlik katan borç iyi borç diye nitelendirilir, satın alınan üründe azalma ve artış göstermesi için çaba veriliyorsa bu kötü borçtur),
- Finansal gereksinimlerini giderirken uygun olan risk ve giderleri tahmin etmesi,
- Tüketici haklarını ve sorumluluklarını farkında olması,

Bireyler yukarıda belirtilen özelliklere sahip olup finans konularında bunlara dikkat ederek ilerlediği koşulda finansal refahı artmış olup, finansal riskleri azalmış olacaktır. Bu nitelikler finansal okuryazarlığın geliştirilmesine katkı sağlayacaktır (wikihow, 2014).

Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

1. Finansal Bilgi

Finansal bilgi, finansal okuryazarlığın temel unsurlarından birincisidir. Birey finansal okuryazar olabilmesi için gerekli alt yapıya vakıf olabilmeli, finans ile ilgili her türlü kavrama finansal bilgi denir. Finansal okuryazar bireyler, bütçe, faiz, yatırım, kredi, enflasyon, tasarruf, borç, hisse senedi vb. kavramları bilmeli lazımdır (Asar,2021, s.55).

Finansla ilgili kavramlara hâkim olmadan, finansal kararlar vermek riskler doğurabilir (Albulut,2020, s.21).

Finansal bilgi, mali konuların doğru ve düzenli yönetilmesini sağlamakla beraber kaynağın doğru kullanımına yardımcı olmaktadır. Bireyler sahip oldukları finansal bilgiler sayesinde finans konularında doğru hamleler yapabilmektedir. Eksik veya hatalı bilinen finansal kavramlar gideri artırıp bireyi zarara uğratabilir. Ancak finansal bilgisi yüksek bireyler tasarruf yapıp, borca girmemeyi tercih ederler. Bu bağlamda finansal okuryazar olabilmenin ön koşulu finansal bilgidir (Kayacan, 2019, s.9).

2. Finansal Tutum

Bireyin elinde var olan maddi gücü doğru şekilde kullanabilmesini sağlayan finansal bilgi, gelecek için plan program yapıp tasarruf yapabilmeyi içermekte ve ön görmektedir. Bireylerin yaşamış olduğu deneyimler, finansal tutumlarına ve eylemlerine de etki etmektedir (Salah, 2019, s.34).

Kişilerin yapmış olduğu tasarrufları, planları ve birikimlerini kapsayan finansal tutum ile kişiler sahibi oldukları varlıkların kontrolünü sağlamaları hususundaki deneyimlerini öncü alarak kararlarını verme durumlarıdır. Örnek verecek olursak, bireyler istek ve ihtiyaçları konusunda kısa dönemli planlar yapanlar, uzun dönemde birikim yapma ve tasarruf yapma alışkanlıkları da düşüktür (Kaya,2020, s.15).

Finansal tutum konusunda önemli olan bireyin bilinçlenme durumudur. Finansal okuryazar olan bireylerin finansal tutumları başka bir ifadeyle parayı nasıl doğru yöneteceğini bilmektir. Bireyler elindekini idare etme, alacağı üründe fiyat karşılaştırması yapma durumlarında finansal tutumlarını bilinçli şekilde gösterecektirler (Dalcı,2021, s.16).

3. Finansal Davranış

Finansal okuryazarlığın önemli bir diğer bileşeni de davranıştır. Yapılan davranış sonucunda uygulamaya konulan planlı harcamalar, finansal okuryazarlık bağlamında olumlu etkileri olacağı gibi yüksek miktarda kredi kullanımı finansal refahı etkileyecektir. Bundan ötürü finansal okuryazarlığın finansal refaha doğrudan etkisi bulunmaktadır. Finansal okuryazar bir birey geliri ne kadar yüksek olursa olsun yapacağı harcamanın farkındadır.

Gerekli bütçe hesaplamasını yapıp, gelir ve tüketim dengesini sağlamaktadır. Finansal okuryazar olmayan bireylerin bir ürünü alım kararının anlık olması muhtemeldir (Albulut, 2020, s.22).

Bireylerinin mali konulardaki düzenli takibi, seçici ve mantıklı alışverişler yapması, tasarruf konularına dikkat etmeleri, borç ve kredi konularında uygun hamleler yapabilmeleri, yatırımlarını düzenli değerlendirmeleri vb. finansal davranış olarak tanımlanabilir (Alkaya ve Yağlı, 2015, s.589).

2.1.9. Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Finansal okuryazarlık kişinin hayatının her alanında yararlı olacak bir beceridir. Finansal farkındalık öncelik olarak ailede kavranan ve bireyin kazandığı bir beceri olsa da bu öğrenilen bilgi ve deneyimler yeterli seviyede görülmemektedir. Bundan ötürü farklı ve özgün çalışmalarla finansal eğitim verilmeli ve desteklenmelidir (Alkaya ve Yağlı, 2015, s.586).

Finansal okuryazarlık, toplumların ekonomi ve finansal refahında önemli bir unsur olarak sayılmaktadır. Finansal okuryazarlık birkaç boyutla şekillenip, artık bir yaşam becerisi olarak görülmektedir. Kişilerin yaşam kalitelerini birçok yönden etkileyen bu önemli beceriyi eğitim öğretim yoluyla aktarımının sağlanması son 10 senedir çoğu ülkenin hedefleri arasındadır.

Finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde bireyler ekonomi ve finans konularında bilinç kazanarak alacakları finansal kararları da mantık çerçevesinde vereceklerdir. Bulunan finansal araçları doğru tanıyıp etkili kullanacaklardır. Finansal alanda bulunan risklere karşı doğru tutum sergileyip finansal refah seviyelerini üstlere çekmeleri gibi küçük çapta hedefleri olmakla beraber kişisel tasarruf konularındaki artışla ekonomideki büyüme ve zamana yayılmış finansal düzeni sağlamak gibi büyük çapta hedefler de beklenmektedir.

Zaman geçtikçe daha da karmaşık hale gelen ve küresel boyuta taşınan finans ve ekonomi alanlarının ortaya çıktığı bu süreçte, kişilerin alacakları finansal kararlar ve yapacağı davranışların önemi de artmaktadır.

Kişiler bu dönemlerde verilecek kararlarda karmaşa yaşayabilmekte ve zorlanmaktadır. Fakat finansal okuryazar olan bireyler bu zor süreçte daha kolay karar alabilmekte ve daha az sorun yaşamaktadırlar. Bununla birlikte finansal okuryazar olmayan kişiler finansal risk ve finansal zararlarla karşılaşabilmektedirler (OECD, 2013b, s.16).

OECD, kişilerin finansal okuryazarlıklarının artırılması konusunda evrensel süreçte büyük yer almaktadır. Yaptığı finansal ile ilgili yayınlarda finansal alanda eğitimi şöyle tanımlamıştır:

Finans ile ilgili her türlü alanda bilgi, beceri, tutum geliştirdikleri, finansal kararlarını yönetme konusunda fikir sahibi oldukları, finansal risklerin hakkında farkındalık kazandıkları, finansal araç ve ürünlere yönelik farkındalık geliştirdikleri, fırsatlara karşı bilinçli ve akılcı yaklaşım sağladıkları, finansal refahı arttırmak için özgüven, beceriye sahip olmaları çok boyutlu bir aşamadır (OECD, 2005, s.26). Bu sebeple finansal eğitim, çeşitli sosyal ve ekonomik süreçleri ve kişilerin farklılaşan gereksinimlerini de içine alan bir yapıdadır. Bu yapının şekillenmesi sonucunda sağlam bir finansal okuryazarlık, hakiki ve etkili finansal kararlar alarak, finansal refahı sağlama konusunda bilinçli davranışlar ve becerilerin geliştiği kombinasyondur (OECD, 2012).

Finansal eğitim ile kişiler birçok finansal kararını düzenleyebilir ve değiştirebilir. Finansal alanda farkındalığını yükseltir. Capuano ve Ramsey (2011, s.35-36) ortaya koydukları bir çalışmada finansal eğitim alan kişilerin aşağıda listelenen davranışları eğitimsiz bireylere karşı daha çok sergilediklerini ifade etmişlerdir:

- Daha yüksek gelir düzeyine sahip olmak,
- Akıllı borçlanmalar yapmak,
- Gündelik yaşamda çok daha fazla tasarrufta bulunmak,
- Borçlandığı alanda dikkatli ve kontrollü davranmak,
- Finans konusundaki hedeflerde daha realist olmak,
- Tüketici olarak haklarının farkında olmak,
- Finansal konularda özgüvenli olmak,
- Finansal açıdan planlamalar ve bütçe yapmak,
- İstek ve ihtiyaçları konusunda daha makul kararlar vermek,
- Güncel finansla ilgili piyasayı takip etmek,
- Emeklilik dönemi için birikimde bulunmak.

Finansal eğitim sadece bireyler için değil politikacılar ve ortaklar içinde faydalı olabilir. Finansal eğitim sayesinde kişiler finans ile ilgili hizmetlerden haberdar olabilmekte ve bu hizmetlerden faydalanma hususunda bilgi sahibi olabilmektedirler. Bununla birlikte tüketiciler, finansal araçları, ürünleri kıyaslama, etkili ve mantıklı kararlar verebilme konusunda etkili ve fayda sağlamaktadır (OECD, 2013b, s.17-18).

2.1.10. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Rol Alan Kurumlar

2.1.10.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

1948 yılında içerisinde Türkiye'nin de olduğu 18 ülke ile birlikte kurulmuştur. Önceki zamanlarda ismi The Organisation for European Economic Cooperation (OEEC) olan OEEC Marshall planını başlatmak ve Avrupa kıtasının yeniden hareketlenmesi sebebi ile kurulmuştur. Örgütün temel gayesi ülkelerin gereksinimlerini aralarında gidererek üyeliği bulunan ülkelerin üretim seviyesini arttırmaktır. Bahsedilen işleyişin amacı Truman Doktrini ile ABD tarafından gelen yardımların, Avrupa devletlerince ilk olarak var olan borçlara sayılarak, yapılan yardımların üretim alanına yapılmamasıdır. Bu örgüt ile Avrupa ülkeleri üretime teşvik edilerek, üye ülkelerin ekonomik yetersizliklerinin giderilmesi düşünülmüştür. Örgüt hedeflediği ekonomi dayanışması ve iş birliği başarısına imza attıktan sonra bu dayanışma ve iş birliğini tüm dünyaya yaymak için 1961 senesinde ismini (The Organisation for Economic Co-operation and Development) Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü şeklinde güncellemiştir. Örgüte üye ülkelerin sayısı yıl geçtikçe artmaktadır. Türkiye'de üyeler arasında olup güncel üye sayısı 36 ülkedir (OECD, 2011: 10).

OECD'nin temel gayesi, kişisel özgürlükleri sakınarak genel huzur seviyesini arttırmaktır. Bu açıklamaya ek olarak örgütün ana amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- Uluslararası kanunlara uygun şekilde dünya ticaretinin büyümesi için ayırım yapmaksızın fayda sağlamak.
- Sağlıklı ekonomik kalkınma olması adına gerek üye ülkelerin gerekse üye olmayan ülkelere destekte bulunmak.
- Ülkelerin oturmuş ekonomik düzenlerini koruyarak, ekonomik istihdamın artmasına yardımcı olarak, dünya ekonomik refahını sağlamak.
- Farklı ve güncel gelişmeleri takip ederek, hükümetlere yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmak.

2002'de OECD üyesi olan ülkelere finansal okuryazarlığın önemini kavramış buna yönelik çalışmalar yapmışlardır. 2005 senesinde Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: Sorunların ve Politikaların Analizi (Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies) kitabını yayınlamışlardır. 2008 senesinde ise a Finansal Eğitim ve Sigorta ve Bireysel Emeklilik Konusunda Farkındalığın Artırılması (Improving

Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions) adlı kitabı yayınlamışlardır. ABD 2008 senesinde yaşadığı ekonomik krizin nedenlerinden biri olarak finansal okuryazarlık yoksunluğu olarak gördüğünü söyleyerek o yılda Uluslararası Finansal Eğitim Kapısını faaliyete sokmuştur. Aynı yıl Uluslararası Finansal Eğitim Ağı ismiyle çalışma takımı kurmuştur. Uluslararası Finansal Eğitim Kapısı: veri tabanı, küresel kaynak ve bilgi akışı edinmektedir (OECD, 2009: 2-23). Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) ise yılda iki kez toplanır ve 123 üye devleti vardır. INFE'nin temel gayelerini şu şekilde sıralayabilir:

- Politika vasıtalarını tasarlamak.
- Kıyaslanabilir veriye ve argümanlara ulaşmak
- Tesir seviyesini belirlemek için metodolojiler oluşturmak
- Etkili uygulama ve izlenebilirliğe yönlendirmek
- Kıyaslanabilir analiz ve araştırma yapabilmeye yönlendirmek
- Tecrübe ve kaliteli uygulamaları paylaşmak

OECD finansal okuryazarlık terimini son derece önemli bulmaktadır. 1997 yılında OECD lise düzeyindeki öğrencilerin çeşitli okuryazarlık seviyelerini belirlemek adına Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nı (PISA) oluşturdu. PISA 2000 senesinde ilk kez 15 yaş lise öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulama 3 yıl arayla tekrarlanmaktadır. 2012 ve 2015 seneleri arasında çeşitli ülkelerde PISA testleri yapılmış ve bu testlerde Finansal Okuryazarlık sahasına yönelik tespitleri de yapılmıştır. Uygulanan bu testlerde öğrencilerin para ve para işlemleri düzeyleri, risk ve kazanç bilgileri, finansal anlamda yönetim ve planlamaları gibi finansal düzeyleri ölçülürken, bu bilgileri aldıkları eğitim, sahip oldukları aile ve kişisel ve toplumsal yaşamlarının rol oynadığı tespit edilmiştir (Özkale ve Erdoğan, 2019, s.774-775).

2.1.10.2. Dünya Bankası

Ticaret yapılabilmesi için ilk önce ülkelerin ellerinde bulunan paralarının değerini bilmeleri gerekmektedir. Bu para değerinin öğrenilebilmesi için geçmişten günümüze birçok sistem kurulmuştur. Tarih boyunca kullanılan sistemlerden en yaygını Altın Standardı Sistemi'dir. Bahsi geçen bu sistem de mantık şu şekilde işlemekteydi; eldeki altın miktarı kadar para basılmasıydı. Bu işleyiş kapsamında para ve altın arasında sabit kur oluşmaktadır. Geliştirilen bu sistem birinci ve ikinci dünya savaşı yaşanması

sebebiyle savaşta bulunan ülkelerin askeri gereksinimleri için var olan altınlarını kontrolsüzce para basmak için kullanmasıyla aksaklık yaşanmasına sebep olmuştur (Çağlar ve Dışkaya, 2018, s.6-7).

Yaşanan ikinci dünya savaşı sonrası sistem değişikliğe uğrayarak Altın Standardı sonlanarak Bretton Woods sistemi ortaya çıkmıştır. Dünya artık ödemeler sisteminde Amerikan doları altına, geri alan bütün ülkelerin parası ise dolara bağlanarak sabit döviz kuru ortaya çıkmıştır.

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF), 1946 senesinde Amerika’da 44 ülke ile birlikte kurulmuştur. IMF Bretton Woods sistemi için çok kıymetli bir oluşumdur. Bundan ötürü çoğu kaynakta Bretton Woods ikizleri şeklinde ismi geçmektedir. Bu fon ekonomik istikrarı ve ekonomi iş birliği güvence altına almak amacıyla kurulmuştur.

IMF bununla birlikte ekonomik kriz ile sarsılan ülkelere destek çıkıp ekonomik dengenin bozulmaması için maddi yardım sağlayarak dünya genelinde finansal denetimden sorumludur. Avrupa ülkelerinin ikinci Dünya savaşının ardından yaşanacak ekonomik sorunu en aza indirmek ve bozulan Avrupa düzenini yeniden inşa etmek adına Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD) adıyla oluşmuştur (Öztürk, 2009, s.4). Geçen zamanla birlikte Dünya Bankası üç önemli grup şeklinde faaliyet göstermektedir. Bu gruplar; IBRD, Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) kuruluşlardır. Günümüzde IMF, Türkiye’nin de içinde bulunduğu 189 üye ülkeden oluşmaktadır (Çağlar ve Dışkaya, 2018, s.11- 17).

IMF aynı zamanda finansal okuryazarlık alanında da çalışmalar yürütmektedir. Dünya Bankası uzun zamanlı düzen adına tüketiciyi kollamak ve finansal okuryazarlık teriminin kıymetli olduğunu söylemekte ve üzerinde durmaktadır. 2009 senesinde yapılan G-20 toplantısında; mevduat sahiplerini, tüketicileri ve yatırımcıları karşılayabilecekleri riskler ve olumsuz pazar şartları hususunda uluslararası standartlar belirlenmiştir. IMF’nin bu hususta farklı sahalarda belirledikleri standartlar vardır (World Bank, 2010, s.7). Dünya Bankası’nın finansal okuryazarlıkla ilgili oluşturduğu standartlar şöyle sıralanabilir;

- Öğrencilerin kendilerine ait finansal dengelerini ve düzeni oluşturabilmeleri için finansal eğitim programı hazırlanmalıdır.

- Toplumun finansal bilgi düzeyinin artırılması için finansal eğitim ve program geliştirilmelidir.
- Bireylerin finansal anlamda kapasitelerinin arttırmak için kitle iletişim vasıtalarından finansal hizmet verilmelidir.
- Devlet başta olmak ile birlikte kurum ve kuruluşların, çeşitli sivil toplum örgütlerinin finansal bilgi seviyesinin artırılması adına yapılacak çalışmalara destek vermesi beklenmektedir. Bu amaç doğrultusunda hükümet finansal alana hizmet verecek bir bakanlık kurmalıdır.
- Toplumdaki tüketicilerin zaman zaman finansal bilgi düzeyinin ölçülmesi gerekmektedir. Bu ölçümler yinelenerek kontrolünün sağlanması gerekmektedir (World Bank, 2010, s.11).

2.1.10.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)

CYFI 2011 yılında 18-21 yaşlarında çocuk ve gençlerden oluşan, eğitimler olarak ekonomik birey olmaları amacıyla kurulmuştur. Bu kuruluş tarafından oluşturulan ekonomik birey üç kademeden meydana gelmektedir. Bu kademelerin ilki kişilerin finansal bilgi ve becerilerinin artması yönünde verilen Finansal Eğitim içerikleridir. İkinci kademeyi bireyin hem kendi hak ve sorumluluklarını hem de çevresindeki bireylerin haklarını öğrenip gelişim gösterdiği sosyal eğitim kapsamaktadır. Bu verilen eğitimin haricinde kişilerin iş sahibi olabilmeleri adına (istihdam sağlamaları) için gerekli becerilerin kazanılması da sağlanmaktadır. Son kademe ise finansal kapsamadır. Bu aşama finansal yayılım olarak da isimlendirilmektedir. Bu kademe, kişilerin günlük hayattaki gereksinimlerini giderebilecekleri finansal hizmet ve ürünlere uygun fiyatlarla ve güven ile ulaşabilmelerini sağlayacak finansal ortamların oluşturulmasıdır. Bu kademelerin oluşturulması bireylere finansal yeteneklerini ve finansal olarak kendilerine güvenmelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Finansal seviyeleri yükselen kişiler, finansal piyasadaki hareketleri de arttıracaklardır. Bununla birlikte çocuk ve gençlerin kendi hayatlarını kontrol altına almaları, kişisel haklarının ve çevresindeki bireylerin haklarının farkına varmaları ve savunmaları onlara özgüven sağlayacaktır. Hazırlanan bu kademeler ekonomik birey olmak adına desteklenmelidir (CYFI, 2016, s.12-13).

Öte yandan CYFI finansal eğitimin aşağıda belirtilen durumlara da yardımcı olduğunu belirtmektedir;

- Finansal katılımı desteklemek, yönlendirmek,
- Ekonomiye hareket katmak, ilerletmek,
- Kontrol edilemeyen borçların analizini iyi yapıp bu borç seviyesini en aza indirmek,
- Yoksulluk düzeyini azaltmak,
- Sosyal maliyetleri düşürmek (Fabris & Luburić, s.67).

2.1.10.4. Finansal Okuryazarlık Endeksi

Finansal okuryazarlık, gelir dengemize göre hazırladığımız bütçeyi doğru kontrol etme, geleceğe yönelik yatırımları düzenleme ve planlama becerisi olduğundan ötürü karar verme hususunda son derece önem arz etmektedir.

2005 yılında OECD, küresel çapta finansal okuryazarlık seviyelerinin tespiti gayesiyle, bireylerin finansal okuryazarlık bilgi durumlarının belirlenmesi için bir anket hazırlamıştır. İlgili bu ankette finansal okuryazarlık düzeyi üç ana madde kapsamında ölçülmüştür. Bunlar;

- Finansal bilgi
- Finansal davranış
- Finansal tutumdur.

Belirlenen bu üç temel alan “finansal okuryazarlık endeksi” şeklinde isimlendirilerek aşağıda açıklanmıştır.

Finansal Bilgi

Finansal bilgi iki kategoride incelenmektedir. Bunlar mikro ekonomik düzey ve makroekonomik düzey şeklindedir. Mikro ekonomik finansal bilgiler, ekonomi sahasında çalışan işletmeler ve halkların finans ve ekonomisine etki eden muhasebe alanıyla ilgili dosyaların tamamına denilmektedir. Makroekonomik seviyede finansal bilgiler ise ekonomi ve finans ile ilgili daha genel ve kapsamlı bilgileri barındırmaktadır. Sektör içi veya dışı finansal rakamları da kapsamaktadır (Özdemir, 2011, s. 8-9). Bireyin finansal okuryazar olarak nitelendirilebilmesi için gerekli finansal bilgi düzeyine sahip olmalıdır.

Finansal bilgi finansal okuryazarlığın altyapısıdır. Bununla birlikte doğrudan finansal okuryazarlığı etkilemektedir. Finansal bilgi düzeyi düşük kişilerin, finansal planlama ve yatırım yapabilme becerileri zayıftır. Bununla birlikte tasarruf yapabilme hususunda başarısız olurlar.

Finansal Tutum

Bireylerin finansal olaylara ilişkin yönelimleri finansal tutum olarak isimlendirilmektedir (Rai vd., 2019, s. 53).

Bir başka tanımlamaya göre finansal tutum bir davranışı yapma sebebi olarak açıklanmaktadır. Ekonomik nedenlerden veya ekonomik olmayan inançlardan ötürü belirli biçimde davranmaya yönelik yatkınlık finansal tutumu göstermektedir. Finansal tutum da finansal okuryazarlığın mühim bileşenlerinden biridir. Çünkü bireylerin finansal tutumları finansal kararlarını doğrudan etkilediği düşünülmektedir (Atkinson ve Messy, 2012; Felipe vd., 2017, s. 848). Finansal tutumlar, finansal bilgi ve finansal davranış ikilisi arasındaki geçiştir. Finansal okuryazarlık için son derece önem arz etmektedir. Finansal bilgi ile ilgili veriler finansal tutumlar ile negatif ya da pozitif olarak şekillenerek davranışa dönüşmektedir. Bundan ötürü tutumların davranışları direkt olarak etkilediği söylenebilmektedir (İnceoğlu, 2010, s.18).

Finansal Davranış

Bireylerin finansal huzuru konusunda son derece etkili olan finansal davranış, finansal okuryazarlığın tespiti açısından önemlidir (OECD-INFE, 2011).

Para yönetimi ile ilgili tüm davranışlar finansal davranıştır (Felipe vd., 2017, s. 849).

Ekonomi ile ilgilenen kişilerin ekonomiyi düzeltmeye yönelik sergilediği her türlü insani davranış, finansal davranıştır (Xiao, 2008, s. 70). Finansal bilgi ve davranışların ölçüldüğü araştırmalarda, faturaları zamanında ödemek, bir ürünü satın almadan önce düşünmek, tasarrufta bulunmak, gelir-gider dengesi açısından bütçeleme ve yatırım yapmak, karşılaştığı finansal durumları ve fırsatları eksi ve artı yönleriyle değerlendirmek finansal davranışlara örnek teşkil etmektedir (Gönen ve Özmete, 2007, s. 58).

2.1.11. Sosyal Bilgiler ve Finansal Okuryazarlık

Platon; eğitimin ilk görevinin, vatandaşları ekonomik kitleye fayda sağlamak adına geliştirmek olduğunu söylemektedir. Eğitim ruha görme beceresi katma sanatı olmadığını belirterek, eğitim görmenin orada var olduğunu fakat hangi yöne nasıl bakması gerektiğini bilmemesi, onu doğru yöne ve doğru açığa yönlendirmeye çaba göstermesidir, şeklinde ifade etmektedir (Longworth ve Osborne 2010; akt. Çilek, 2023). Bu kapsamda eğitim, bireyde görünürlüğün dışında anlaşılır olanı görme becerisidir. Yukarıda bahsi geçen görmenin orada olduğunu fakat hangi yöne nasıl bakması gerektiğini bilmemesi ve onu doğru yöne yönlendirmesi kısmı eğitimde rehberliğin önemine vurgu yapmaktadır.

İlköğretime ait programlar, toplum içerisinde her türlü sorumluluğu yerine getiren, farkındalığı yüksek, milletine, yaşadığı coğrafyaya faydalı vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Kişiyi hayata hazırlayan donanımlı programlardır. Sosyal Bilgiler ilköğretimin en kıymetli derslerindendir. Sosyal Bilgiler etkin, üretken, faydalı vatandaşlar yetiştirmeyi temel gaye edinmiştir (Barth ve Demirtaş, 1997, s.539).

Sosyal Bilgiler dersi, kişiyi yaşamda aktif hale getirmeyi hedefleyen ilkokulda ve ortaokulda okutulan ana derslerdendir.

Sosyal Bilgiler içinde coğrafya, tarih, vatandaşlık, sosyoloji, arkeoloji, sosyal psikoloji, felsefe, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk gibi birçok disiplini temele alan disiplinler arası bir derstir (Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2006, s. 26).

Ülkemizde finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde sosyal bilgiler dersinin katkısı büyüktür. Finansal okuryazarlık becerisi sosyal bilgiler öğretim programına 2017 yılında dahil olmuştur. Finansal okuryazarlık becerisi 4.sınıf düzeyinden başlanarak 7.sınıf düzeyine kadar öğrencilere kazandırılması amaçlanan bir beceridir. Finansal okuryazarlık becerisi tasarruf değeriyle bağdaştırılmıştır. Öğretim programında kaynaklarını ve sahip olduğu bütçeyi doğru kullanarak, mantıklı yatırımlar yapıp, israftan kaçınarak ülke ekonomisine fayda sağlayan, tasarruf bilincine sahip bireyler yetiştirmek, cümlesi ile açıklanmıştır (MEB, 2018).

Finansal eğitim konusunda dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, kişilere planlama yapmanın önemli olduğunu ve planlamaya yönelik becerilerin kazanılması

konusudur. Maddi konularda kazanç sağlamanın amaç ve planlama olduğunu söyleyen Zorlu (2012), şu niteliklerin üzerinde durulması gerekliliğine vurgu yapmaktadır:

- Realist amaçlar belirlemek,
- Yapılacak harcamaları belirlenen amaçlar doğrultusunda yapmak,
- Plan doğrultusunda hareket edip, sapmamak.

Bu bilgiler doğrultusunda sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan finansal okuryazarlık becerisi daha eğitim öğretimin ilk seviyesinde öğrencilerin amaçlarından haberdar olmalarını sağlamak bununla birlikte planlama becerilerine katkı sağlayacak faaliyetler hazırlayabiliriz.

Konuyla ilgili yine Zorlu (2012)'nin araştırmasında kişilerin kendilerine has finansal gayeleri olabileceği ve birçok kişi için geçerli olan beş finansal amaçtan da bahsetmek, sosyal bilgilerde kazandırılması planlanan finansal okuryazarlık eğitiminin gidişatını belirlemek bağlamında yerinde olacaktır:

- Risklere karşı korunmak: Karşılaşılabilecek sağlık problemlerinde, kazalarda, anlık gelişen durumlarda sağlanacak tasarruf önlemlerini oluşturmaktadır.
- Yaşam standardının yükseltilmesi: Hayatta kalmak için gerekli ana ihtiyaçlar haricinde kişilerin istekleri doğrultusunda şekillenen spor, kültür, sanat gibi eylemlere bütçe biriktirmesidir.
- Ferah bir emeklilik yaşamının garanti edilmesi: Sahip olunan yaşam standartlarının aşağısına inmeden ferah bir emeklilik hayatı planlamasını kapsar.
- Vasiyet planlaması: Bireyin sahip olduğu mal varlığının bir sonraki kuşağa geçmesinin planlanmasını oluşturmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda karar verilen bu amaçlar ile birlikte amaçların şuna, geleceğe ve meydana gelebilecek durumlara, hayat sonunda olması gerekenlere yönelik bir planlama yolu çizilmiştir. Bu yol sosyal bilgiler öğretiminde verilmesi gereken finansal alanda eğitimin içeriği bağlamında faydalar sunmaktadır (Mandell ve Klein, 2009; akt. Yalçınkaya, Er, 2018).

Sosyal bilgiler dersi, haklarını ve sorumluluklarının farkında, insan haklarına saygı duyan, hoşgörülü, eleştirel düşünebilen, empati becerisi gelişmiş, doğru karar

verme yetisine sahip, çevresel duyarı oluşmuş, üretken vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin önemli hedeflerinden biri de finansal okuryazar bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Finansal okuryazarlık her ne kadar ekonomi alanıyla ilgili de olsa bireylere finansal okuryazarlık becerisinin oluşturulmasını sağlayacak ders sosyal bilgiler dersidir.

Güvenç (2017), zorunlu olarak okutulan dersler arasında finansal okuryazarlık ile alakalı dersler içerisinde en yüksek öğrenme çıktısının olduğu dersin sosyal bilgiler dersi olduğunu açıklamaktadır. Bununla alakalı olarak temel becerilerden olan girişimcilik ile temel değerlerden olan tasarruf değeri de doğrudan finansal okuryazarlıkla ilgilidir (Arıkan, 2021).

Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere ekonomi konuları hakkında çeşitli beceriler kazandırılması amaçlanmaktadır. Doğal kaynaklarımızın sınırlılığı meselesinin farkında, doğal çevreye hassas davranan bireyler yetiştirmekte sosyal bilgilerin amaçları arasında yer almaktadır. Ekonomi alanında temel düzeyde kavramlar verilerek küresel bazda ekonomi ilişkilerinde Milli ekonomimiz yeri ve değeri öğretilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2018).

2018 Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde var olan “üretim, tüketim ve dağıtım” öğrenme alanı daha çok ekonomi ile ilgili konuları barındırmaktadır. Bu öğrenme alanı ile birlikte bilinçli tüketiciler ve girişimci bireyler yetiştirilmek amaçlanmaktadır. Öğrenme alanı sayesinde üretim, tüketim ve dağıtım alanlarının temel terimleri kavranmaktadır. Mevcut kaynakların bilinçli ve kontrollü tüketimi konusunda duyarlı davranılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2018).

Sosyal bilgiler, ekonomi hakkında temel bilgileri öğrencilere aktaran, onların bilinçli tüketici olmaları için tavsiyeler veren, ekonomi alanında doğru ve duyarlı kararlar vermelerini sağlayan, üretken ve dinamik aynı zamanda girişimci bireyler olmalarını amaçlayan bir derstir (Aktın, 2016).

Bilgili’ye göre (2009) sosyal bilgilerde verilen ekonomi konuları öğrencilerin vatandaşlık farkındalığına etkisinin olduğunu söylemektedir. Bununla beraber öğrencileri

tükenmekte olan kaynakların değerini öğreterek tasarruf değerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin hedeflerinden biri de bireyi her yönden hayata hazırlayıp yetiştirmektir. Bunlardan en önemlisi de mevcut ekonomik şartlarda, düzende hayatını doğru idame ettiren vatandaş biçiminde eğitmektir. Sosyal bilgiler dersi bağlamında ekonomik beceriler ve ekonomik değerler kazandırmak son derece önemlidir (Kılıçoğlu, 2009).

Sosyal bilgiler dersi değişen ve gelişen dünya şartlarına bireyi donanımlı bir biçimde hazırlamaktadır. Bireyi gelecek zamandaki rollerine ve bu rollere ne şekilde uygun davranacağı konusunda hazırlayan bir derstir. Bu rollerden ikisi hem tüketici hem üretici birey rolleridir. Birey elindeki kaynakları doğru bir şekilde kullanarak nasıl iyi bir tüketici olacağı hususunda sosyal bilgiler dersinin önemi aşikârdır. Bununla birlikte ekonomik sistem içerisinde nasıl üreteceği ve bu üretim aşamasında nasıl doğru adımlar atması gerektiği konusunda devreye yine sosyal bilgiler girmektedir.

Günümüze bakacak olursak Türkiye, finansal okuryazarlık eğitimi konusunda faaliyete geçtiğini söyleyebiliriz. Birçok farklı kurumun çocukların ekonomi konusunda bilinçlenmeleri için ekonomi programları hazırladıkları görülmektedir (Yıldırım, 2017). Bu tarz çalışmaların öncüsü kabul edilen MEB, finansal kurumlar, Kalkınma Bakanlığı, çeşitli sivil toplum kuruluşları ortak bir proje ile finansal okuryazarlık eğitimi ve öğretimi konusunda öğrencilere destek vermektedir (MEB, 2016).

Çeşitli dersler için hazırlanan öğretim programlarında finansal okuryazarlık ile alakalı birçok kazanıma değinilmiştir. Ekonomi bağlamında eğitim, çocuklara ilköğretim kademelerinden itibaren verilmeye başlanmış bu başlangıç hayat bilgisi, sosyal bilgiler dersleriyle mümkün olmuştur (Akhan, 2010).

Temizel ve Bayram (2011) yaptıkları araştırmada, üniversite düzeyinde öğrencilerin finans ile ilgili konuları aileleri tarafından kazandıkları, finansal bilgi düzeylerinin eksik ve düşük olduğu tespit edilmiştir. Ersoy ve Nazik (2006) yaptıkları araştırma da ise ergen kişilerin, tüketici hakları hususunda ciddi bilgi farklarının olduğuna varılmıştır.

Finansal sorumlulukların fazlaca arttığı, finansal kavramların, sistemlerin karmaşıklaştığı içerisinde günümüz çocuklarının, gençlerinin bu zorluklardan

ıkabilmesi yalnızca okullardaki finansal eğitim ile mümkündür (Amagir, Groot, Maassen van den Brink ve Wilschut, 2018; akt.nler, 2021).

2.1.12. Finansal Okuryazarlık Açısından Sosyal Bilgiler ğretim Programı

1926 Yılı İlk Mekteplerin Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri

Döneme Sosyal Bilgiler dersi içeriğine bakacak olursak; Hayat bilgisi, coğrafya, tarih dersleri bulunmaktadır. Bu dönemde okutulan hayat bilgisi dersinin temel gayesi; Türkiye Cumhuriyetini'nin değerini özümsemek ve topluma karışmaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi doğrultusunda Türkçe, tarih, coğrafya dersleri devreye girmiştir. Bu dönem içerisinde 5.sınıfı tamamlayan öğrenciler hesap-hendese(geometri), Türkçe, tarih, el sanatları, musiki, ev idaresi derslerinden sınavlara tabi tutulmuşlardır (Ambarlı, 2010, s.502).

Dönemde ilkokul müfredatı içinde var olan sağlık bilgisi, yurttaşlık bilgisi, ahlak bilgisi, coğrafya, tarih gibi dersler sosyal bilgiler dersi içerisinde olan disiplinlerdir (şahin, 2009, s.502).

1930 İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri

1930 tarihine bakıldığında ilköğretim programlarında Sosyal Bilgiler adında bir derse rastlanmamaktadır. Bu yeri tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi doldurmaktadır (Ambarlı, 2010, s.503).

1936 İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri

Cumhuriyet dönemini kapsayan bu zamanlarda, 1929 senesinde İlk Mektepler Talimatnamesinde hedef; disiplini temele alarak çocukları disiplinli eğitime tabi tutarak milli topluma kazandırmak ve uyumunu sağlamaktır. Bu sebeple bir devletin nasıl kurulabileceği noktasında durulmuştur. 1931 senesinde ortaokulların ilk üç sınıf seviyesinde hafta içerisinde tek saat yurttaşlık dersleri okutulmuştur.

1937'de bu ders ortaokul birinci sınıflardan kaldırılıp, 2. ve 3. sınıflarda hafta içerisinde iki saat olarak okutulmuştur (ztrk, 2011, s.503).

1935 senesinde yeniden bir komisyon toplanmıştır. Diğer müfredatta birtakım farklılıklar yapılarak 1936 yılında "Yeni İlkokul Müfredat Programı" ismiyle yürürlükte

kabul görmüştür (Cicioğlu, 1985, s.504). Program ad değişikliğinin yanı sıra ilk kez bir programda milli eğitimin amaçları kısmında yerini almıştır.

Cumhuriyet tarihinden şu anki zaman incelendiğinde Sosyal Bilgilerin tek başına bir ders olma ve kendisine ait bir ilköğretim programına sahip olması 1968 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihe kadar geçen zamanda yukarıda da bahsedildiği gibi birçok disiplin (tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi) adı altında okutulmuştur. Bu derslerin kapsamı 1968 yılında meydana getirilen öğretim programı çerçevesinde sosyal bilgiler ismi altında birleştirilerek ilköğretim 4. ve 5. sınıf seviyesinde okutulmaya karar verilmiştir. 1968 senesinden sonraki dönemde farklı sebeplerden ötürü Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri olarak verilse de 1998 senesinde düzenlenen öğretim programı vasıtasıyla sosyal bilgiler dersi farklılaşmaya sebep olmayacak biçimde 5, 6 ve 7. Sınıflarda okutulmaya başlanmıştır (Ambarlı, 2010, s.35).

2017 senesinde taslak program olarak düzenlenen 2018 yılında resmileşen sosyal bilgiler öğretim programında çağın getirilerine dikkate edilerek bilim, teknoloji alanındaki gelişmeler göz önüne alınarak program da değişikliğe gidildiği, yeniliklerin bu alanlarla şekillendiği görülebilir. Yapılan bu farklılıklara değinecek olursak başta ünite kavramına karşılık olarak öğrenme alanları oluşturulmuştur. Öğrenme alanları incelendiğinde ise sosyal bilim alanı beraberinde çeşitli disiplinlerden yararlanılmış sonuç olarak disiplinlerarası bir yaklaşım tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra kazanım sayısı düşürülerek programda sadeleşme tercih edilmiştir. Sadeleştirmenin temel gayesi öğrenme alanını kavratmak için birçok karmaşık kazanımın bir arada verilmesidir. Buna ek olarak öğretim programında verilen beceri ve değerlerin bazıları birleştirilmiş, kimi çıkarılmış, kimileri sadeleştirilmiş ve yenilerinin eklenmiş olduğu görülmektedir (Sözen ve Ada, 2018, s.58).

MEB, 2018 yılında sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında finansal okuryazarlık becerisine ““üretim-dağıtım ve tüketim” öğrenme alanı içerisinde ekonomi disiplini çerçevesinde hazırlamıştır. Finansal okuryazarlığa ait çözümleme yapmamız açısından MEB’in yaptığı açıklama önemlidir. MEB finansal okuryazarlığı şu şekilde açıklamaktadır:

Bu öğrenme alanının temelini öğrencilerin girişimci ve bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmesi oluşturur. Ülke ekonomisinde kaynakların sınırlı

olduğunu kavramaları, mevcut kaynakları korumak gereğinin önemine inanmaları, kendi ekonomik yaşantısını diğerlerinininkiyle karşılaştırarak farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaları, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları geliştirmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, ekonomiyle ilgili konuların tipik temasıdır. Öğrenciler üretim, dağıtım ve tüketim ile ilgili temel kavramları öğrenir. Öğrencilerin meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri bilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2018: 15).

MEB’e ait bu açıklamaya dikkatli bakıldığında ilk olarak bireylerin kişisel olarak bilinçli birer tüketici olması ve girişimciliğe vurgu yapılmaktadır. Sonrasında ülkemizde bulunan kaynakların sınırlı olduğu ve korunması gerektiğine değinilerek, kaynaklarımızı korumamız gerektiği belirtilmiştir. Kişinin kendi ekonomik durumuna bakarak diğerleriyle karşılaştırıp sahip olduğu bu olanakları nasıl geliştirip, zenginleştireceği vurgusu da yapılmıştır. Bununla birlikte ekonomiye ait temel kavramları öğrenip, gelecekte hangi mesleği yapmak istediği ve bu mesleğin hangi kriterleri barındırdığını öğrenmesine değinilmiştir. Bireyler finansal anlamda doğru ve mantıklı kararlarda bulunma davranışını kazandırma gayesi açıkça ortaya konmuştur. Tüm bunlardan sonra finansal okuryazarlık açısından sosyal bilgiler öğretim programı incelemesi yapılarak tablolar halinde verilecektir.

2.1.13. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018) Finansal Okuryazarlık Kazanımları

Tablo 2.2: 4. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 15-16)

1	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.
2	Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.
3	Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
4	Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.
5	Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

4.sınıf seviyesine ait kazanımlara baktığımızda anlaşılması güç olacak kazanımlar yerine yaş seviyesine uygun basit düzeyde finansal kavramlar ile finansal davranışlar ve beceriler geliştirmeye yönelik kazanımlar belirlendiği dikkat çekmektedir.

Kazanımların ilkinde baktığımızda bu kazanım Maslow'a ait ihtiyaçlar hiyerarşisinde ilk basamakta bulunan "fizyolojik ihtiyaçlar" kişinin hayat devamlılığı için mecburi gereksinimlerdir (McLeod, 2018, akt. Türel, 2018).

Bu kısımda bireyin önce temel gereksinimlerini oluşturmaya sonrasında isteklerini belirlemesine vurgu yapmaktadır. Bu belirleme işini sınırlamayı bilerek oluşturmaya değinmektedir. Kişi önce temel ihtiyaçlarını gidererek bütçesini yönlendirmelidir. Burada aslında finansal okuryazarlığın birinci öncülünü yerine getirmiş olmaktadır. Bir başka yönden bireyi çevresiyle yakın ekonomik ilişkiler kurmaya yönlendirmekte ve kişinin kendine has bütçe oluşturmaya teşvik etmektedir. Finansal okuryazarlığın bir başka önemli ilkesi ise israftan uzak durma ve elinden geldiğince tasarruf yapmaktır. Bu önemli ilkeye ise son kazanımda vurgu yaparak öğrencilere sunmaktadır.

Tablo 2.1: 5. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 18)

1	Yaşadığı yerin ve çevrenin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.
2	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.
3	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.
4	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.
5	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
6	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

Tablonun incelenmesi dikkat çekici nokta 4.sınıf seviyesinde bireyin yakın çevresinden sınırlar büyütülerek yaşanan coğrafyaya gelinmiştir. Bununla birlikte ekonomik çalışmalar öğrenilirken bu ekonomik çalışmaların tesirlerin neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Ekonomi ilişkilerin incelenmesi adına eylemlerin daha karışık halde sunulduğu görülmektedir. Buna ek olarak bu kazanımlarda disiplinlerarası anlayışta görülmektedir. Birey çevresindeki ekonomik faaliyetleri tanırken yaşadığı coğrafya ile ilişkilendirmektedir. Son kazanımda yer alan tüketici olarak haklarını kullanır ibaresinde hukuk disiplinin ortaya çıkışı görülmektedir. Tüketici olarak haklarını bilir ve kullanır. Önemli kazanımlardan diğeri de tabloda bulunan 5.kazanımdır. Bu kazanımda iş birliği becerisi ile üretim, dağıtım, tüketime katkı sunarak farklı ve güncel fikirler üretmesidir. Birey sergilediği bu davranış ile yapıp yaşayarak öğrenerek girişimciliğini ve finansal okuryazarlığını geliştirmiş olacaktır.

Tablo 2.3: 6. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 21-22)

1	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.
2	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.
3	Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.
4	Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
5	Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
6	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.

6.sınıf düzeyine ilişkin kazanımlara bakıldığında kişisellikten uzaklaşıldığı dikkat çekmektedir. Burada yakından-uzağa ilkesi temele alınarak kişinin önce yaşadığı ülkenin ekonomik kaynaklarını kavrayıp ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilmesine değinilmiştir. Bununla birlikte kişi, toplum, ülke ekonomisinin düşünülmesinin yanında farklı perspektiften bakılarak israf ve bilinçsiz kaynak kullanımına dikkat çekerek bu tarz davranışların canlı yaşamına tesirlerinden söz edilmektedir.

Buna ek olarak etkili vatandaşlık aktarımı temele alınarak 4.kazanımda vatandaş olarak sorumluluklarının farkında ve milli ekonomiye yarar sağlayacak mali sorumluluk olan verginin önemine değinilmiştir. Son olarak 5.sınıf seviyesinde de gördüğümüz mesleklerin kavranması ve üretim, dağıtım, tüketim ilişkine ilişkin düşünce geliştirmeye yönelik kazanımlar devamlılığını sürdürmektedir.

Tablo 2.4: 7. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2018: 21-22)

1	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.
2	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
3	Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.
4	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır.
5	Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.
6	Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

7.sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde ekonomi ile ilgili faaliyetlerin üretim alanında önemli rol oynayan toprağın değerine vurgu yapılmıştır. Burada dikkat çeken husus 7.sınıf kazanımlarının, MEB (2018: 9) öğretim programında verilen "zaman ve kronoloji algılama" becerisine yönelik olmasıdır. Yukarıda verilen kazanımlardan ilki, toprağın öneminin geçmişten günümüze örnekler vererek açıklanması bu beceri ile doğrudan alakalıdır. Bununla birlikte teknolojiye yaşanan gelişimlerin ekonomik hayata

etkilerini kavratırken finansal okuryazarlık becerisi ile günümüz karmaşık finansal sistemlerini anlamaya hazırlamak olduğu söylenebilir. Buna ek olarak kişinin çevre, ülke en sonunda dünya boyutunda gelişimleri takip ederek ortaya çıkan meslekleri tanımaya ve anlamaya yönelik davranışlar ve planlar ortaya koymasına değinilmektedir. Bu mantıklı davranış ve planlamaları finansal okuryazarlık bilinciyle yapacağına yönelik kazanımlar ortaya konmuştur.

2.1.13. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2025)

Finansal Okuryazarlık Kazanımları

Tablo 2.5: 4. Sınıf Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanı Kazanımları (MEB, 2025: 30-32)

1	Doğal kaynakların tüketimi ile ilgili grafik yorumlayabilme.
2	İstek ve ihtiyaçları arasındaki bilinçli seçimleri hayatına yansıtabilme.
3	Bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini çözümleyebilme

4.sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde; öğrencilerin okulda ve yaşamlarındaki doğal kaynakların ne olduğuna, sınırlılığına değinilmiştir. Bununla birlikte istek ve ihtiyaçların nasıl belirlenmesi gerektiği, bu istek ve ihtiyaçları karşılarken kullanılan kaynakların yeterli ve dengeli kullanılmasına vurgu yapılmaktadır. Burada dikkat çekilen nokta bilinçli tüketici kavramıdır. Bilinçli bir tüketicinin nasıl davranması gerektiği, bilinçli tüketici davranışlarından bahsedilmektedir. Ayrıca bir ürünün tüketiciye ulaşana kadar geçtiği aşamalar hakkında da bilgi verilerek tüketicilerin sahip olduklarının kıymetini bilmesi ve tasarruf değerine vurgu yapılarak finansal okuryazarlık becerisiyle bağdaştırılmaktadır (MEB, 2025).

Tablo 2.6: 5. Sınıf hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2025: 57-59)

1	Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme.
2	İhtiyaç ve isteklerini karşılamak için gerekli bütçeyi planlayabilme.
3	Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri özetleyebilme.

5.sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde; kaynakların verimli ve verimsiz kullanıldığında doğaya ve insana etkileri konusunda bilgilendirmeler yapılmaktadır. Burada Sıfır Atık Projesine de değinilip önemi vurgulanmaktadır. Finansal okuryazarlık becerisi burada devreye girmektedir. Finansal okuryazarlık becerisine sahip bireyler sınırlı kaynakları bilip, tüketimini ona göre planlamaktadır. Tasarruf bilincinin önemine

ve israf konusuna vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte bilinçli bütçeleme, gelir-gider dengesini kurabilmenin önemine değinilmektedir (MEB, 2025).

Tablo 2.7: 6. Sınıf hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2025:83-85)

1	Ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme.
2	Ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımda bulunabilme.
3	Tasarladığı bir ürün için yatırım ve pazarlama proje önerisi hazırlayabilme.

6.sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde; ülkemizin kaynakları hakkında bilinçlendirme yapılmaktadır. Bu kaynaklarla birlikte ekonomik faaliyetlere ve bu ekonomik faaliyetlerde bilinçli ve faydalı nasıl davranılması gerektiği hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Geçmişten günümüze değişen ve gelişen ekonomik faaliyetleri ve bu değişimler ile ortaya çıkan meslek gruplarından bahsedilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerden çevrelerindeki ekonomik kaynaklara katkı sağlayabilecekleri yatırım projeleri geliştirmeleri istenmektedir. Burada yatırım projesine yönelik ürün tasarlanarak, yatırımlarda nasıl fayda sağlanacağı, ekonomiye nasıl katkı sunacağına yönelik bilgilendirme yapılmaktadır. Bu noktada finansal okuryazarlık becerisinin ne denli önemli olduğu ortadadır. Finansal okuryazar olan bireyler yatırımlarını nasıl planlayacaklarını, bu yatırımda gerekli finansal araçları kullanabilmeyi bilirler. Bu kazanımların finansal okuryazarlık becerisi ile bağlantılı olduğu görülmektedir (MEB, 2025).

Tablo 2.8: 7. Sınıf hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanı kazanımları (MEB, 2025:)

1	Millî kalkınma hamlelerini neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme.
2	Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme.

7.sınıf düzeyindeki kazanımlar incelendiğinde; geçmişten günümüze milli kalkınma hamlelerini ve bunların ülke ekonomisine etkisinden bahsedilmektedir. 2. Kazanıma bakıldığında ise ekonomik gelişmişliğin üretim, tüketim ve dağıtım döngüsüne dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ekonomi ile doğrudan bağlantılı olan finansal okuryazarlık becerisi ile bireyler, ekonomik gelişmeleri takip etmenin önemini, bilinçli tüketici olmanın kazandırdıklarını ve tasarruf değerinin farkına varılması noktasına dikkat çekmektedir. Finansal okuryazar bireyler, milli ekonomiye katkının ve ekonomik gelişmelerin takibi hususunda bilinçli davranışlar sergileyip hem kendilerini hem ülke ekonomisini düşünürler (MEB, 2025).

2.1.14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık

Eğitime yönelik programlarda öğretmenlere yönelik finansal okuryazarlık çerçevesine ilişkin konulara değinilmesi, ilköğretim seviyesinde daha yüksek bir finansal eğitimin bütünleştirilmesi kapsamında oldukça önemlidir (Henning & Lucey, 2017; akt. Adalar, 2019, s.84).

Eğitim kurumlarında donanımlı bir finansal eğitimin verilebilmesi için öğretmenlerin finansal okuryazarlık alanında iyi bir üniversite ve pedagojik eğitime tabi tutulması çok değerlidir. Dünya genelinde oluşturulan ulusal finansal eğitim stratejilerinde (UFES) okullarda verilecek finansal eğitimin daha donanımlı ve yaygın hale gelmesi ve bir eğitim politikası olması düşünülmektedir. Bu kapsamda çeşitli ülkede UFES çerçevesinde okullarda finansal eğitimin verilmesi, müfredatlar da bulunması gerektiği söylenmiştir. Fakat bilhassa OECD tarafından yapılan çoğu araştırmada eğitim kurumlarında verilen finansal okuryazarlık derslerinin öğreticisi olan öğretmenlerin finansal okuryazarlık alanında yetersiz olduğu ve birtakım güçlükler yaşandığı ortaya konmuştur (OECD, 2009; 2013c; 2015 APEC, 2014).

Finansal okuryazarlığa ilişkin hazırlanan müfredat ortaya konmadan önceden dersin uygulayıcısı olan öğretmenlere gerekli finansal eğitimin verilmesinin yanı sıra ilgili müfredatın sınıf seviyesine uygunluğu ve etkili öğrenmeyi sağlayacak etkinlikler barındırması noktasında pedagojik yardım alınması lazımdır.

Öte yandan öğretmenlerin finansal bilgi düzeylerinin ortaya çıkması adına yapılan araştırmalarda özellikle ilkokul öğretmenlerinin finansal ve ekonomik konularını öğretme noktasında pedagojik yeterliliklerinin düşük olduğu belirlenmiştir (McKenzie, 1971; McKinney, McKinney, Larkins, Gilmore, & Ford, 1990; Lucey, 2007; Schug & Lopus, 2008; Way & Holden, 2009; Quick, 2014, akt. Adalar, 2019, s.85). Finansal eğitime yönelik hazırlanan müfredata ve finansal eğitimi okullarda uygulayacak öğretmenlerin finansal okuryazarlığa karşı gösterdikleri direnime ciddi bir problemdir. Bu problemin aşılması için öncelikle finansal okuryazarlığın öğrencilere katacağı bilgi, davranış ve beceri ile mümkün görülmektedir. Bununla birlikte dersin uygulayıcı öğretmenlerin finansal bilgi, beceri ve davranış düzeylerinin iyileştirilmesi adına verilecek kaliteli eğitim ile bu problemin çözüleceği aşikârdır (OECD, 2013c; Quick, 2014).

Way ve Holden (2009), öğretmenlerin finansal okuryazarlığın dolayısıyla finansal eğitimin değerinin bilincinde olsalar da finansal eğitimi sınıfları içerisinde öğretme bilgi ve beceri düzeylerinin düşük olduğunu söylemektedirler. Quick, (2014) ders öğreticisi öğretmenlere verilecek ekonomi ve finansal okuryazarlığa ilişkin eğitim onlara bu konuda özgüven katacak. Öğretmenlerin donanımlı bir finansal eğitim sunabilmesi, uygulayabilmesi için gerekli bilgi ve becerinin yanı sıra dersi öğrenebilir kılmada önemli ölçüt olan özgüveni kazanmaları beklenmektedir. Öğretmenlere verilecek bu finansal eğitim ile hem kişisel hem de mesleki açıdan kendileri bu dersi öğretecek seviyede ve yeterli görmelerini sağlamaları düşünülmektedir.

Eğitim kurumlarında okutulan her ders gibi finansal okuryazarlık eğitimi içeriği konusunda da öğretmen faktörü ana faktör özelliği taşımaktadır. Çünkü dersin uygulayıcısı olan öğretmen öğretilen derse hâkim olması, müfredat bilgisi ders içeriği, kapsamı noktasında donanımlı olmalıdır. Uygulayıcı öğretmen, ders içeriğinden kopuk, ilgili öğretim programına uzaksa hazırlanan en kapsamlı finansal eğitim programı bile öğretmen faktörüne takılması yadsınamaz.

Bu eğitimin verilmesi noktasında müfredatın oluşturulması ilgili ders içeriğinin belirlenmesi kısacası her şey tamamlanıp müfredatın uygulanması öğreticiye bırakılmalıdır. Öğretmen öğreteceği dersin içeriği konusunda bilgi sahibi, anlatabilme becerisi yüksek ve kendine güveni tam ise hazırlanan öğretilme etkinliği yüksek bir ortam oluşacaktır. Tam tersi hâlde ise ideal program, hali hazırdaki programa dönüşerek istenilen finansal eğitim vasıtasıyla öğrenci ilerleyişi sağlanamamış olur (McCowan, 2009; Rabbior, 2014).

Bundan ötürü bilhassa eğitim fakültelerinde okutulacak finansal okuryazarlık kapsamında bir öğretmenlik programı oluşturulması adına bir politika geliştirilebilir. Geliştirilmesi düşünülen bu eğitim programına yatırımda bulunmak son derece donanımlı eğitim ve beklendik finansal okuryazarlık gelişim düzeyinin artmasının sağlanacağı düşünülmektedir (Rabbior, 2014). Bununla birlikte finansal eğitim verilmesi beklenen öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının bu finansal ve ekonomi okuryazarlığına yönelik eğitimi lisans dönemlerinde alıp gerekli bilgi ve beceriler ile daha kapsamlı bir finansal eğitim vermeleri adına son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Öğretmen adayları ve öğretmenler lisans döneminde aldıkları bu finansal eğitim ile bu dersi öğretebilecek

gerekli özgüvene ve motivasyona sahip olacaklardır. Finansal eğitim hususunda eğitim kurumlarındaki uygulamalar değerlendirildiğinde ülkemizde ve çoğu ülkede finansal okuryazarlık eğitimin Sosyal Bilgiler, Matematik, Vatandaşlık gibi derslerin müfredatlarına dahil edildiği görülmektedir. Fakat Sosyal Bilgiler ve öteki branş öğretmenlerinin finansal okuryazarlık eğitiminin öğretilmesi noktasında ciddi problemler ile karşılaştıkları görülmektedir. Yaşadıkları bu problemlerin temelinde yatan neden lisans eğitimlerinde iyi bir finansal eğitim alamamalarıdır.

Miiler ve VanFossen (2008, s.293) ortaokul, lise kademelerinde ve öğretmen eğitimi kapsamında öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin artması noktasında bu eğitim programının yararı olacağını düşündükleri fakat uygulama notasında ciddi eksikliklerinin olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Way ve Holden (2009) ABD’de sekiz eyalette yürüttükleri araştırma neticesinde öğretmen adaylarının %7.6’sının eğitim programı dâhilinde finansal okuryazarlığa ilişkin eğitim aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Kanada’da bulunan Ontario Çalışma Grubu finansal eğitimin okul müfredatlarına entegre edilmesi gayesiyle çalışmalar yürüten bir gruptur. Bu grup finansal okuryazarlığa ilişkin profesyonel eğitimin öğretmen adayları ve öğretmenler adına ciddi bir mesele olduğunu beyan etmiştir. Bu kapsamda üniversitelerin çoğu bölümünde finansal okuryazarlık seviyelerinin yükselmesi adına bir eğitim programının hazırlanmasının önemine vurgu yapmaktadır. Bu gayede eğitimcilerin bu eğitim programına katkı sağlayıp kaynak sunması önem arz etmektedir (Onatrio, 2010).

Genel çerçevede Sosyal Bilgiler eğitiminde finans ve ekonomi konuları önemi kabul görmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmenleri eğitimlerinde bu konuları daha az önemsedikleri görülmektedir (Schug & Lopus, 2008; O’Connor, Heafner, & Groce, 2007; Henning & Lucey, 2017, s.163). Toplumda finans eğitime önem veren, finansal okuryazarlığı yüksek bireyler yetiştirmek ve bu farkındalığın gelişimini sağlamak adına Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yeterli finansal eğitimi almaları önemli görülmektedir. Sosyal Bilgiler müfredatı her ne kadar disiplinlerarası bir anlayışla hazırlanmış olsa da finansal eğitime gerekli değer ve öncelik verildiği söylenmez (Henning & Lucey, 2017, s.163). Bununla birlikte finansal eğitim programları

uygulamaları artmasına karşın öğretmenlerin finansal okuryazarlık mesleki yeterlilikleri düşüktür (Compen, De Witte ve Schelfhout, 2019, s.17).

Bu hususta birçok araştırma yapılmış olup, bu araştırmalarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin finans ve ekonomi konularını öğretme özgüvenlerinin yetersiz olduğu görülmüştür (Anthony, Smith, & Miller 2015; Akhan, 2015). Akhan (2015) araştırmasını sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapmış olup, neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu fakat finans ve ekonomi konularını öğretme özgüvenlerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekonomi ve finans konularını anlaşılabilir ve öğretilebilir hale getirmeleri için ekonomi ve finansın müfredatın ve programın bir getirisi ve sorumluluğu olduğu bilincinde olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin ekonomi ve finans konularını öğretme noktasında yeterli özgüvene ve yeterliliğe sahip olmaları önem arz etmektedir (Staubs, 2007, s.12).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekonomi finans konularını etkili bir biçimde aktarabilmesi ve öğretebilmesi için ilk olarak yeterli bilgi ve beceri düzeyine sahip olmalıdır. Bu donanım ise lisans eğitimi sürecinde alınacak finansal eğitim ile mümkündür. Bireyler alacakları donanımlı finansal eğitim ile finansal okuryazarlık düzeylerini yükselterek bu dersi öğretilebilir kılacak özgüvene ve yeterliliğe sahip olacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının finans ve ekonomi konuları öğretim noktasında finansal eğitimi önemsemeleri ve eğitim içeriğine hâkim olmaları oldukça önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt İçi Araştırmalar

Aktaş ve Tokmak (2023) “*Temel Bir Beceri Olarak Finansal Okuryazarlığın Sosyal Bilgiler Dersine Yansıması*” isimli araştırma makalesinde sosyal bilgiler dersi kapsamında finansal okuryazarlık becerisine ne denli yer verildiğini incelemişlerdir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. İncelenen dokümanlar sosyal bilgiler 5,6 ve 7.sınıflara ait ders kitaplarıdır. Ders kitapları öğrenme alanları, kazanımlar, görseller finansal okuryazarlık bağlamında incelemeye alınmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, görsel, kazanım yönünden finansal okuryazarlık bağlamında gelişime açık olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlığın en çok ilişkilendirildiği öğrenme alanı “üretim, dağıtım, tüketim” öğrenme alanı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte finansal okuryazarlık becerisine 5 ve 6. Sınıf düzeyinde daha çok yer verilip, 7.sınıf düzeyinin bu yönden eksik kaldığı tespit edilmiştir.

Arıkan ve Çakmak (2023) “*Sosyal Bilgiler Dersinde Bağlam Temelli Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına, Finansal Okuryazarlık Becerilerine ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi*” isimli araştırma makalesinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının çeşitli yönlerden finansal okuryazarlık becerisine ve öğrenmenin hatırdakalmasına etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma karma desenle şekillenmiştir. Araştırma katılımcıları Şanlıurfa’nın Haliliye ilçesinde var olan köy okulunun 6.sınıf öğrencileri olan 53 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada Deney ve kontrol grupları tercih edilmiştir. Bağlam temelli öğrenme ile şekillenen etkinlerin uygulandığı deney grubunda puan artışının, hiçbir uygulamaya başvurulmayan kontrol grubundaki puan artışına oranla

daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bu veriler SPSS 22 programıyla analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda görüşme tekniğı tercih edilmiştir. Görüşmeler sonucunda öğrencilerin bağlam temelli öğrenme metoduna yönelik pozitif görüş belirtmişlerdir.

Yürük (2023) “Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi Örneğı” isimli makalesinde kişilerin hayat kalitelerini yükseltmeleri adına finansal bilgi düzeylerinin olması gerektiğı düşünülmektedir. Karışık hale gelen finans dünyasında risk ve sorunlarla karşılaşmamak adına finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olmasının önemine vurgu yapılmıştır. Araştırmanın amacı Dicle Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilmesidir. Araştırmaya Dicle Üniversitesi’nde bulunan 13 fakülte ve yüksekokulun 708 öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti adına anket veri toplama aracı uygulanmıştır. Katılımcıların başarı puanlarına bakıldığında erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinden daha yüksek olduğı ortaya çıkmıştır.

Özvatan (2023) “Okul öncesi öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinin amacı, okul öncesi öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemektir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Okul Öncesi Öğretmenleri için Finansal Okuryazarlık Ölçeğı’ ile öğretmenlere finansal okuryazarlık becerisine ait çeşitli sorular sorulmuştur. Ölçek Türkiye genelinde hem devlet hem özel okullarda görev yapmakta olan 312 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmaya ait veriler hem ölçek ile hem de kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan veriler Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile açıklanmıştır. Araştırmada çeşitli değişkenler ile finansal okuryazarlık becerilerinde farklılaşma olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hizmet yılı, yaş, öğrenim durumu demografik özelliklere göre anlamlı farklılık olduğı ortaya çıkmış olup, fakat medeni hal ve cinsiyet durumlarına göre katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğuna ve yapılacak diğer araştırmalarda kullanılabilir ve yardımcı olunabilir düzeyde olduğı görülmüştür.

Şimşek (2023), “Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde drama yönteminin kullanılması: Bir eylem araştırması” isimli doktora tezinin amacı 4.sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerinin gelişmesi için eylem planları oluşturup, uygulamaktır. Araştırma, 2021-2022 eğitim yılının ikinci döneminde Konya’nın Altınekin ilçesinde öğrenim gören 20 4.sınıf öğrencisi ile birlikte yapılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması yöntemiyle oluşturulmuştur. Araştırma bir eylem araştırması olması sebebi ile araştırmacı ilk dönem öğrencileri tanımak adına öğrencilerle sınıf içi görüşmelerde bulunmuştur. Araştırmanın problem cümlesi; öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerin gelişmesindeki eylem planının (dramanın) tesiri nasıldır? Biçiminde belirlenmiştir. Araştırmada öncelik olarak var olan durumların tespiti için başarı testi uygulamıştır. Sonrasında araştırmacının kendisinin geliştirdiği beş eylem planı oluşturulmuştur.

Ders planlarının drama tekniği ile hazırlandığı dersler 2022 senesinin 28 Şubat- 3 Haziran tarihlerinde sosyal bilgiler ders saatleri kapsamında uygulanmıştır. Eylem araştırması tekniğine uygun olarak verilerin elde edilmesi ve analizinin sağlanması aynı zamanda olmuştur. Öğrencilere uygulama sonrasında yine başarı testi uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonucunda finansal okuryazarlık becerilerinin gelişmesinde drama tekniğinin etkisinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden de drama yönteminin olumlu katkı sağladığı anlaşılmıştır.

Özer (2023) “4. sınıf sosyal bilgiler dersinde eğitsel dijital oyunların finansal okuryazarlığa etkisi” isimli doktora tezinin amacı sosyal bilgiler dersi içerisinde finansal okuryazarlığın gelişmesi adına kullanılan dijital oyunların etkisini incelemektir. Araştırmada karma yöntem kullanılmış olup, içe içe gömülü deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Adıyaman Kâhta İlçesi’nde bir devlet okulunun 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem türlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. 27 öğrenci deney grubunda, 27 öğrenci kontrol grubunda bulunmuş olup toplam 54 öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Uygulama 6 hafta sürmüştür.

Araştırmanın nitel safhasında; Görüşme, gözlem, video kayıtları ve araştırmacı günlüğü kullanılmıştır. Bu nitel verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın nitel safhasında ise; İlkokullar İçin Finansal Okuryazarlık Ölçeği ve Sosyal

Bilgiler Dersi “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı Akademik Başarı Testi kullanılmıştır. Nicel verilerin çözümlemesinde ise ANOVA, t-testleri ve ilişkili ve ilişkisiz örneklemeler kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında, eğitsel dijital oyunlar kullanılarak tamamlanan derslerde finansal okuryazarlık tutum ve akademik başarı bağlamında deney grubunu lehine olumlu yönde artış gösterdiği tespit edilmiştir. Eğitsel dijital oyunların oynandığı derslerin öğrenciler tarafından daha eğlenceli geçtiği, bu oyunlarla işlenen derslerde daha neşeli oldukları ve daha fazla beğendikleri tespit edilmiştir.

Önlen (2022), “*Sosyal bilgiler dersinde matematiksel modelleme etkinlikleriyle finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi*” isimli doktora tezi, kapsam olarak sosyal bilgiler dersi alanından çıkmadan öğrencilere kazandırılması hedeflenen finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi açısından hazırlanmış olan matematiksel modelleme etkinliklerinin ne derece uygun olduğunu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma karma yöntemlerle şekillenmiştir. Çalışma grubunu İstanbul Esenler ve Ümraniye ilçelerinde bulunan iki değişik okulun 61 kız, 66 erkek toplamda 127 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın değerlendirme bölümünde gönüllü 30 öğrenci velisi yer almaktadır. Uygulama aşaması araştırmacı tarafından kurgulanmıştır. Bu uygulama için hazırlanan matematiksel modelleme etkinlikleri, finansal okuryazarlık başarı testi, öğrenci görüşme formları, sözel ve görsel olmak üzere iki ayrı ifade formu, veli görüşme formu, veri toplama araçları tercih edilmiştir. Bu süreçte elde edilen nicel veriler iki yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri ise içerik analizi ile yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan matematiksel modelleme etkinliklerinin öğrencilerin finansal okuryazarlık becerileri üzerinde pozitif yönde etkisi olduğu tespit edilip, yapılan görüşmeler sonucu velilerin de olumlu yönde görüş beyan ettiği anlaşılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan etkinliklerde tasarlanan sorunların öğrencilerin gündelik yaşantılarında karşılarına çıkan olaylara benzediği için öğrenciler tarafından ilgiyle karşılandığı tespit edilmiştir.

Yiğit (2022), “*Sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık yeterliliğine ilişkin bir araştırma*” isimli yüksek lisans tezinde, sosyal bilgiler dersini almış öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ve yeterliliklerini belirlemek ve öğrencilerin görüşlerini almak amacıyla ortaya konmuştur. Araştırma karma desenle şekillenmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda finansal okuryazarlık anketi

tercih edilmiş, nitel boyutta ise yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak veriler elde edilmiştir. Araştırma örneklemini Şanlıurfa Viranşehir’de bulunan ortaokulların 239 sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem türü amaçlı örneklemdir. Anket formunu 239 sekizinci sınıf öğrencisi cevaplamıştır, görüşme formunu ise 19 sekizinci sınıf öğrencisi yanıtlamıştır. Nicel verilerin analizi SPSS 21.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Nitel verilerin analizi betimsel analiz tekniği ile yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına baktığımızda öğrencilerin istek ve ihtiyaç kavramlarını birbirinden ayırabildiklerine, alışveriş esnasında son kullanma tarihlerine bakılmasının gerekliliğinin ve öneminin farkında olduklarına, alışveriş esnasında dikkat edilmesi gerekenleri bildiklerine, alışveriş sonunda fatura veya fiş alınması gerekliliğini, satın alınan çeşitli ürünlerin garanti sürelerine dikkat edilmesine, sahip olunan tüketici haklarının önemine, gündelik yaşamda tasarrufun önemine, doğal kaynakların tüketimi konusunda bilinçli olunması gerektiğinin önemli olduğunu düşündükleri tespitine varılmıştır. Araştırma geneline baktığımızda öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının iyi seviyede oldukları düşünülmektedir.

Tanyel (2022), “*Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi*” doktora tezinde, sosyal bilgiler 4.sınıf dersinin “üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanının öğretimi sırasında “Farklılaştırılmış Öğretim Etkinliklerinin” öğrenciler üzerindeki başarı etkisine ve finansal okuryazarlık düzeylerine etkilerini belirlemektir. Araştırma nicel ve nitel araştırma yöntemlerin kullanıldığı karma desenle şekillenmiştir. Araştırmada nitel boyutu durum çalışması oluştururken, nicel boyutu ise ön-test, son-test kontrol grubun olduğu deneysel desen tercih edilmiştir. Nicel safhada “beceri temelli akademik başarı testi, finansal okuryazarlık bilgi ölçeği, finansal okuryazarlık tutum ölçeği, finansal okuryazarlık davranış ölçeği, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği veri toplamak adına uygulanmıştır. Nitel safhada ise yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Çalışma grubunu Seydişehir’de bir ilkokulun 4.sınıf olan 65 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerin nicel boyutta da nitel boyutta da önemli ve faydalı etkileri olduğu görülmüştür. Araştırmanın nicel boyutunda toplanan veriler ile nitel boyutunda toplanan veriler birbirini desteklemektedir.

Ünlüer (2021), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılmasına İlişkin Eylem Araştırması*” isimli makalesinde

Sosyal bilgilerdeki önemli becerilerden olan finansal okuryazarlık becerisi kazandırmak amacıyla hazırlanan etkinlikler ile öğrencilerin bu beceriyi ne derece kazandıklarını ve öğrendiklerini incelemek hedeflenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseniyle hazırlanmıştır. Araştırmanın örnekleme amaçlı örneklemlerden kolay ulaşılabilir örneklemdir. Çalışma grubunu Eskişehir Tepebaşı İlçesi'nin bir ilkokulundaki 25 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma da finansal okuryazarlıkla ilgili etkinlikler hazırlanıp beş hafta uygulanmıştır. Etkinlikleri uygulamadan önce ve uyguladıktan sonra öğrencilere açık uçlu görüşme formu uygulanmıştır. Uygulanan bu görüşme formunun verileri içerik analizi ile yorumlanmıştır. Araştırmanın uygulama süreci de tamamlandıktan sonra finansal okuryazarlık esas alınarak hazırlanan etkinliklerin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerine olumlu etkileri olduğu görülmüştür.

Akarçay Ögüz ve Tektaş (2021) “Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma” isimli makalelerinde gelişen ve değişen dünya düzeninde bireylerin karmaşık halde bulunan finansal araç ve hizmetleri kullanırken mantıklı kararlar verip, yaşayacakları krizleri fırsata çevirebilmeleri adına finansal okuryazar olmalarının önemine vurgu yapmaktadırlar. Araştırmanın katılımcıları İstanbul Anadolu yakasında Mesleki ve Teknik Liselerde öğretmenlik yapan 148 muhasebe ve finansman öğretmenidir. Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu Beşli Likert Tipindedir. Araştırmada, öğretmenlerin finansal okuryazarlıklarının tespiti için frekans analizleri, T Testi ve Anova testi kullanılmıştır.

Uygulanan anket sonucuna bakıldığında, bireylerin finansal konularda bilinçsiz davrandıkları ve bu davranışlar sonucunda problemler ve riskler yaşadıkları tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu problemler kayıplara sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte kişilerin finansal eğitim alarak finansal okuryazar olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Seyhan (2020) “*Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri*” isimli makaledir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerisine yönelik farkındalıklarını belirlemek ve finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılması noktasındaki görüşlerinin

alınmasıdır. Araştırma nitel araştırma deseniyle kurgulanmıştır. Araştırma katılımcılarını Rize’de görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında öğretmenlerin finansal okuryazarlık becerisinin ne olduğu hakkında bilgi sahibi oldukları fakat bu becerinin öğrencilere kazandırılması hususunda uygulanması gereken etkinlikler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve sınıf içinde de uygulamaya dayalı planlama yapmadıkları tespit edilmiştir.

Ertoğrul (2020), “*Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve bu düzeyleri etkileyen demografik faktörler (Muğla örneği)*” isimli yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretim programının önemli becerilerinden olan finansal okuryazarlık kavramının “Üretim, Tüketim ve Dağıtım” öğrenme alanı kapsamında ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri araştırılmıştır. Araştırma Muğla ilinde bulunan ortaokullar ile yürütülmüştür. Araştırma tarama deseniyle şekillenmiştir. Finansal okuryazarlık düzeylerinin tespiti için ölçek geliştirilmiştir. Ölçeği geliştirebilmek adına literatür kapsamlı bir şekilde taranmıştır. Bunların sonucunda 57 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Maddelerin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak adına 6 akademisyenden uzman görüşü alınarak madde sayısı 52 ye düşürülmüştür. Araştırmada toplanan veriler SPSS 22 paket programıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, demografik özelliklerin finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyutları bağlamında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Elde edilen analizler ile birlikte öğrencilerin %54’ü yüksek seviyede finansal okuryazar olduğu %7,5 düşük seviyede, %37,90 orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer değişkenlerine bakıldığında anne okuryazar düzeyinin ön plana çıktığı görülmektedir. Genel değerlendirme yapılacak olursa bu ölçeğin sosyal bilgiler dersi öğrenme çıktılarının ölçülmesi açısından yararlı katkısı olacağı söylenebilir.

Adalar (2019), “*Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi*” isimli doktora tezinde, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlıklarını geliştirmek için model önerisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırma finansal okuryazarlığı ekonomi alanıyla birleştirilmiş bir eğitim sürecinde öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal alandaki tutum ve eylemleri, akademik başarıları ve ekonomi dersi açısından tutumlarına yönelik etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucu ortaya çıkan veriler eşliğinde bir model tavsiyesi

verilmiştir. Araştırmacı, araştırmayı karma desenle şekillendirip, nitel ve nicel modeli bir arada kullanmıştır. Araştırmanın veri analiz kısmında araştırma bölümleri birbirinden ayrı değerlendirmeye alınmış, ancak yorum kısmında genelleştirmeye gidilerek sonuçlar aynı başlıkta toplanmıştır. Araştırma karma desen ile şekillenirken, nicel araştırma desenlerinden deneysel yöntem tercih edilirken, nitel araştırma desenlerinden ise durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında ön test- son test kullanılmıştır. Kontrol grubuna yönelik; finansal okuryazarlık testi, akademik başarı testi, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği ve ekonomi dersinin içeriğine uygun tutum ölçeği gibi ölçme araçları kullanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise deney grubu ile birlikte odak grup görüşmeleri ve katılımcılara ait günlükler tercih edilerek hazırlanan öğretim modeline yönelik öğretmen adaylarının kullandıkları etkinliklere, algı ve görüşlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması 14 hafta sürmüştür. Araştırmanın nicel boyutunda verilerin toplanması için Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı bölümünde eğitim gören, ekonomi dersini alan 76 sosyal bilgiler öğretmen adayı tercih edilmiştir. Nitel verilerin toplanmasında ise önerilen eğitim modelinin uygulandığı deney grubu 38 kişiden oluşmaktadır (22 erkek, 16 kadın) ve ekonomi dersini alan 5 (1 erkek, 4 kadın) gönüllü katılımcı ile birlikte toplam 43 katılımcıdan elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ekonomi dersiyle birleştirilen finansal okuryazarlık eğitim modeli kapsamında uygulanan etkinlikler ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finans ile ilgili okuryazarlıklarına, tutumlarına, bilgi ve becerilerine, akademik başarılarına olumlu açıdan etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir diğer nokta ise kişisel para yönetimi, harcamalar, tasarruf vb. finansal okuryazarlık kapsamında var olan gündelik hayat tecrübelerinin yer aldığı finansal okuryazarlık eğitim modelinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip olduğu finansal okuryazarlık becerilerinin arttırılmasında ve ekonomi alanında verilen dersin yararı hususunda uygulanabilirliğini meydana çıkmıştır.

Yalçınkaya ve Er (2019), “*Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık*” isimli makalesinde 2017 sosyal bilgiler öğretim programını finansal okuryazarlık becerisi bağlamında incelemiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin finansal okuryazarlık becerisinin aktarımı noktasında önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi ile bireylerin sahip olduğu finansal okuryazarlık becerisinin geliştirileceği ve farkındalık düzeylerinin artacağı düşüncesi ortaya

konulmuştur. İncelenen öğretim programında finansal okuryazarlığa kazanımlarda yer verildiğine ulaşılmıştır. Finansal okuryazarlık becerisinin sadece sınıflarda aktarılan bilgilerle değil, okul dışı öğrenme ortamlarında da yer verilmesi gerektiği araştırmacılara önerilerde sunulmuştur.

Kakilli Acaravcı ve Bediroğlu (2019) “Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Üzerine Uygulama” isimli makalelerinde bireylerin finansal kavramlar konusunda bilgi sahibi olmalarının önemine değinilmiştir. Araştırmanın amacı öğrencilerin finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını inceleyerek finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilmesidir. Araştırmaya Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencileri katılım sağlamıştır. Katılımcı öğrencilere anket uygulaması yapılarak finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Anket sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması için finans ve ekonomi ile alakalı eğitim görmelerinin olumlu faydasının olacağı belirlenmiştir.

Dursun (2019) “Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin araştırılması: Adnan Menderes Üniversitesi örneği” isimli yüksek lisans araştırmasının amacı İİBF öğrencilerinin finansal okuryazarlığa yönelik bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin araştırılmasıdır. Araştırma 2018–2019 eğitim yılında öğrenimine devam eden Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’ çeşitli bölümlerinde eğitim gören 257 kadın, 216 erkekten oluşan 473 öğrenci ile birlikte yürütülmüştür. Araştırmada bilimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlığa dair bilgi, tutum ve davranış düzeyini belirlemek için “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 24.00 kullanılmıştır. Sonuçlara bakıldığında öğrencilerin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış seviyelerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okudukları bölüm ve baba eğitim durumları açısından anlamlı değişiklik gösterirken, kişisel aylık gelir, anne eğitim durumu ve program türü bakımından anlamlı değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte elde edilen bulgularda, öğrencilerin finansal konularda en çok hâkim olduğu kavramlar; ek limit faiz oranı, hazine bonusu, getiri oranları ve risk olarak belirlenmiştir.

Güvenç (2017), “*Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık*” isimli makalesinde ilk, orta ve lise düzeyindeki 79 ders öğretim programının incelenmesiyle finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını araştırarak öngörülen finansal okuryazarlık seviyesini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Tespit edilen öğrenme çıktıları öğretim basamaklarına ve ders dağılımları olarak incelenmiş ve Bloom Taksonomisinin yeniden tasnif edilmiş haline göre analiz edilmiştir. Araştırma makalesi sonuçlarına göre eğitimin ilkökul düzeyinde finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarının diğer kademelere göre daha yüksek olduğuna ve matematik ve sosyal bilgiler derslerinin ön planda olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte tasarruf ve bütçeleme ile bilinçli tüketici terimlerinin daha iyi ve kapsamlı öğretiminin sağlanması düşünülmüştür. İleri sürülen öğrenme çıktılarının öğrencilerin gündelik yaşamda ihtiyaçlarını gidermediği düşünülmektedir.

Öztürk ve Demir (2015), “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama” isimli makalelerinde bireylerin hayat şartlarında finansal ürün ve hizmetler karşısında yaşadıkları karmaşıklıkların çözülmesi adına finansal okuryazar olmalarının gerekliliğine ve önemine vurgu yapılmaktadır. Bu beceriye sahip bireylerin hem finansal anlamda verecekleri kararlarda zorluk yaşamayacakları, hem de hayat refahlarının olumlu etkileneceği ortadadır. Araştırma makalesi Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelleri üzerine yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2035 akademik personel oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde Profesör Doktor, Doçent Doktor, Yardımcı Doçent Doktor, Araştırma Görevlisi, Öğretim Görevlisi, Okutman ve Uzman statüleri bulunmaktadır. Araştırma da yer alan akademik personellerin finansal becerileri, tutumları ve davranışları üzerinde durulmuştur. Akademik personelin finansal bilgi ve para yönetimi düzeylerini anket veri toplama aracı ile ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelinin finansal okuryazar bireyler oldukları ortaya çıkmış fakat finansal eğitime ihtiyaçlarının olduğu belirlenmiştir.

3.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Kozina ve Metljak (2022), yaptıkları aştırmada finansal okuryazarlık içeriğini öğretim süreci ile birleştirmede öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymayı

hedeflemişlerdir. Araştırma nicel araştırma desenlerinden tarama araştırmasıdır. Araştırmacılar veri toplama aracı olarak anket kullanmışlardır. Bu araştırmada kullanılan anketin amacı öğretmenlerin finansal tutumlarını, finansal okuryazarlık ile alakalı konuları öğretim sürecine nasıl entegre ettikleri ve öğretimde kullandıkları öğretim stratejilerini tespit etmektir. Araştırmanın katılımcıları 158 öğretmendir. Uygulanan anket sonuçlarına baktığımızda, öğretmenler finansal okuryazarlığın öneminin farkında oldukları ve finansal okuryazarlığın aktarımı noktasında grup çalışmalarını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Alex Yue Feng Zhu (2021), “Ergenlerde Finansal Okuryazarlık Türleri ve Finansal Davranışlar: Finansal Eğitimin Rolü” isimli araştırmasında, ergenlerde sıkça görülen finansal öznel ve nesnel bilgi arasındaki çelişki ve uyumsuzluk literatürde yeterince incelenmemiştir. Nesnel ve öznel finansal okuryazarlık puanları baz alınarak, araştırma finansal okuryazarlığı dört boyut şeklinde ayırır: finansal okuryazarlıkta aşırı güven, yetersiz güven, yeterlilik ve bir ergen örneğinde saflık. Araştırma finansal eğitimin finansal amaç ve öznel bilgi arasındaki uyumsuzluğu değiştirip değiştiremeyeceğini değerlendirmek için rastgele seçilmiş deneysel şekilde yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcı grubunu Hong Kong’daki 6 ortaokulda öğrenim gören 15 yaş aralığındaki 330 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracı ankettir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında özgüveni yüksek ergenlerin finansal konularda risk almaktan kaçınmadığı ve finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte finansal eğitim müdahalesinden sonra güven eksikliğinde önemli bir artış olduğunu, ancak diğer üç kategoride önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Bulgular hem ergenlerde hem de yetişkinlerde aynı türden finansal okuryazarlığın aşırı güvenini vurgulamaktadır ve ergenlerin finansal katılımını iyileştirecek finansal danışmanlar ve eğitimciler için çıkarımlara sahiptir.

Böhm, Böhmova, Simkova, Gazdıkova (2021) “Ortaöğretimin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi: Slovakya Örneği” isimli araştırmalarının temel amacı; ortaokul eğitiminin öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına olumlu etkisinin olup olmadığını varsa diğer etki türlerini ve düzeylerini belirlemektir.

Araştırmanın katılımcı grubunu Slovakya’daki Zilina Üniversitesi İşletme ve Ulaştırma ve İletişim Ekonomisi Fakültesi’ndeki (FPEDAS) 363 birinci sınıf lisans

öğrencilerinin tümü katılmıştır. Araştırma test ve anket olarak iki ayrı kısımdan oluşmaktadır. Anket, öğrencilerin finansal okuryazarlığını etkileyen demografik, eğitimsel ve sosyo-ekonomik faktörlere odaklanmıştır. Test ise öğrencilerin finansal konularla ilgili kavramları doğru algılayıp algılayamadıklarını ortaya koymayı amaçlayan maddelerden oluşmaktadır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında dikkati çeken husus, ortaokulda okutulan matematik dersinin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyine olumlu etkisi olduğudur. Araştırmacılar; matematik veya finansal okuryazarlık derslerinin öğrencilere bu beceriyi kazandırmada yeterli olmadığı bu yeterliliğin sağlanmasında önemli etkenin öğretmen ve genel eğitim kalitesi olduğunu vurgulamaktadır.

Connolly ve Nicol (2015) yaptıkları araştırmada ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi ve öğretmenlerin finansal okuryazarlık konularını öğretme açısından inanışları ve faaliyetlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nicel araştırma deseninden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu 45 ortaokul öğrencisi, 23 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin %82'si öğrencilere finansal okuryazarlık ile ilgili ders vermek için istekli olduklarını ve bu dersin verimliliğini artırmak adına ek ders almak istediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak öğretmenlerin %78'inin öğrencilere finansal okuryazarlık becerisini kazandırma konusunda sosyal bilgiler ve matematik derslerine bu beceriyi katarak kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Sonuçlara bakıldığında öğretmenler, finansal okuryazarlık becerilerini öğrencilere kazandırma hususunda makale, tablet, internet kaynakları, oyun, kitap vb. kaynakları kullandıkları tespit edilmiştir (akt. Adalar, 2019).

Jorgensen ve Salva (2010) yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ve bu seviyeye ebeveyn etkilerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar yapısal eşitlik modellemesini kullanarak, öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına ebeveyn etkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ebeveynlerin öğrencilerin finansal tutum ve bilgi düzeylerine direkt etkisinin bulunduğu, öğrencilerin finansal eylemlerine ise dolaylı tesirinin olduğu ortaya çıkmıştır (akt. Arıkan, 2021).

Kubak, Tkacova, Androniceanu, Tvaronavičienė ve Huculova (2018) yapmış oldukları araştırmayı, Slovakya'daki üniversite öğrencileri ile yürütmüşlerdir. Bu yapılan araştırmada cinsiyet faktörü ile finansal bilginin birbiriyle bağlantılı olduğunu tespit etmişlerdir. Bu yapılan araştırma sonucunda erkeklerin kadınlara göre finansal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada uygulanan anket sonucu erkek katılımcıların %10,13 düzeyinde finansal okuryazar olmadığı, kadın katılımcıların ise %30,87 düzeyinde finansal okuryazar olmadığı ortaya çıkmıştır (akt. Er, 2019).

Mandell ve Klein (2009), yaptıkları araştırma 1-4 yıl aralığında finansal yönetimle ilgili eğitim almış ve almamış öğrencilerin finansal eylemleri üzerinedir. Araştırmanın örneklemini 79 öğrenci oluşturmaktadır. Bu örneklem iki gruba ayrılıp, finansal yönetim dersi alanlar ve almayan öğrencilerin finansal eylemleri incelenmiştir. İncelemeler analiz edilip bulgular meydana gelmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde finansal eğitim alma sürecine devam eden öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının yüksek olduğu, eğitime devam etmeyen öğrencilerin ise finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bireyin hayat boyu finansal okuryazarlık düzeyini artırması gerektiğine vurgu yapılarak, eğer finansal eğitimden yoksun kalırsa gündelik yaşamda risklere ve sorunlara maruz kalacağı noktalarına değinilmiştir (akt. Gür, 2022).

Robb ve Sharp'ın (2009) yaptıkları araştırmada kredi kartı limitleri ile finansal okuryazarlık arasında bir bağlantı olup olmadığını tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Araştırmaya 6520 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda kart limiti yüksek olanların finansal okuryazarlık seviyelerinin de yüksek olduğu, finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan kişilerin kart limitlerinde kayda değer bir farklılık tespit edilmemiştir (akt. Ürün, 2020).

Lusardi ve Mitchell (2006) araştırmalarında finansal okuryazarlık seviyelerinin tasarruf becerisi, emeklilik planlaması, emeklilikte sahip olunacak refah düzeyine etkisini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırmanın katılımcı sayısı 1269 kişidir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında yaşlı Amerikalıların finansal alanla ilgili bilgi seviyesinin düşük olduğu bununla birlikte finansal alanla ilgili bilgi seviyesi arttıkça finansal plan ve programlarının başarı ile sonuçlandığına ve bu rakamın arttığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamında finansal bilgi ile finansal planlamanın doğrudan bağlantılı olduğu tespit edilmiştir (akt. Barmaki, 2015).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, öğretmen adaylarının ekonomik ve finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeylerini, tutumlarını ve farkındalıklarını belirlemeyi amaçlayan nicel bir çalışmadır. Nicel araştırmalar, var olan olgular ve durumlara yönelik bilgiler edinmek için sayısal değerlerin tarafsız ve kapsamlı bir biçimde gözlem yoluyla ölçüldüğü, bu bölümlerin zaman içerisinde de tekrarlanabildiği aşamalardan oluşan araştırmalardır (Burns ve Grove, 1993). Araştırmada, katılımcıların mevcut bilgi, tutum ve görüşlerinin ortaya konulmasına yönelik olarak betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, var olan durumu nesnel bir biçimde tanımlamaya ve mevcut özellikleri açıklamaya yönelik bir yöntem olarak tercih edilmiştir. Tarama modelleri, bireylerin belirli özelliklerini, görüşlerini ya da eğilimlerini betimlemek için kullanılır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2006). Betimsel tarama modelleri kendi içinde iki bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler; genel tarama ve örnek olay taramalarıdır. Genel tarama modelleri; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2006).

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim döneminde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda tüm sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan toplam 185 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun seçilmesinde araştırmacının lisans ve yüksek lisans eğitimi aldığı ve yaşadığı

yer olan Erzincan ili temel alınarak oluşturulmuştur. Çalışma grubunun tüm sınıf düzeylerini kapsamında araştırma amacına yönelik; cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, finansal ve ekonomi ders alma durumu, ailenin eğitim seviyesi, kitap okuma durumu, yaşanan çevre vs. değişkenler açısından seçeneklerin arttırılması ve seçilen örneklem içerisinde bu dengeleri sağlayacak kişilerin olma olasılığını artırması vb. sebepler etkili olmuştur.

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	133	71.9
	Erkek	52	28.1
Sınıf Düzeyi	1	50	27.0
	2	41	22.2
	3	46	24.9
	4	48	25.9
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	46	24.9
	İlköğretim	73	39.5
	Ortaöğretim	54	29.2
	Lisans	12	6.5
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	7	3.8
	İlköğretim	65	35.1
	Ortaöğretim	87	47.0
	Lisans	26	14.1
Baba Mesleği	Memur	33	17.8
	İşçi	40	21.6
	Esnaf	22	11.9
	Çiftçi	41	22.2
	Serbest meslek	49	26.5
Anne Mesleği	Ev hanımı	165	89.2
	Ev hanımı değil	20	10.8
Aile İkamet	İl	74	40.0
	İlçe	49	26.5
	Köy	62	33.5
Aile Gelir Düzeyi	Asgari ücret altında	28	15.1
	Asgari ücret	63	34.1
	17000-30000	43	23.2
	30000-50000	39	21.1
	50000 ve üzeri	12	6.5
Konaklama	Aile	31	16.8
	Devlet yurdu	140	75.7
	Diğer	14	7.6

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri (Devamı)

Gelir Kaynağınız	Burs-kredi	122	65.9
	Aile desteği	51	27.6
	Diğer	12	6.5
Aylık Geliriniz	2000 lira ve altı	76	41.1
	2001-5000	85	45.9
	5001-7500	12	6.5
	7500 lira ve üzeri	12	6.5
Kitap Okuma Sıklığı	Haftada 1	30	16.2
	Ayda 2-3	77	41.6
	Ayda 1	41	22.2
	Yılda 3-5	24	13.0
	Kitap okumuyorum	13	7.0
Ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri takip Etme Sıklığı	Her gün	35	18.9%
	Haftada birkaç kez	46	24.9
	Ayda birkaç kez	60	32.4
	Yılda bir	15	8.1
	Takip etmiyorum	29	15.7
Gelişmeleri Takip Ettiğiniz Kaynak	İnternet	90	48.6
	Telefon	59	31.9
	Televizyon	18	9.7
	Ailem	10	5.4
	Diğer	8	4.3
Ekonomi veya Finans Ders Alma Durumu	Evet	31	16.8
	Hayır	154	83.2
Herhangi Bir Eğitime Katılma Durumu	Evet	38	20.5
	Hayır	147	79.5

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 4.1 de verilmiştir. Bu araştırmaya toplam 185 katılımcı dâhil edilmiştir. Katılımcıların %71.9'u (n=133) kadın, %28.1'i (n=52) ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu dağılım, çalışmanın kadın katılımcı ağırlıklı yürütüldüğünü göstermektedir. Sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, katılımcıların %27.0'ı (n=50) birinci sınıf, %22.2'si (n=41) ikinci sınıf, %24.9'u (n=46) üçüncü sınıf ve %25.9'u (n=48) dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Bu sonuçlar, her sınıf düzeyinden benzer oranlarda öğrencinin temsil edildiğini göstermektedir. Anne eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların annelerinin %24.9'unun (n=46) okuryazar olmadığı, %39.5'inin (n=73) ilköğretim, %29.2'sinin (n=54) ortaöğretim ve yalnızca %6.5'inin (n=12) lisans mezunu olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumu ise annelere göre daha yüksek seviyede olup, babaların %47.0'si (n=87) ortaöğretim mezunu, %35.1'i (n=65) ilköğretim mezunu, %14.1'i (n=26) lisans mezunu, yalnızca %3.8'i (n=7) okuryazar değildir. Baba meslekleri dağılımı incelendiğinde, katılımcıların babalarının %26.5'inin (n=49) serbest meslek sahibi, %22.2'sinin (n=41) çiftçi, %21.6'sının (n=40) işçi, %17.8'inin (n=33) memur ve

%11.9'unun (n=22) esnaf olduğu tespit edilmiştir. Anne mesleklerine bakıldığında ise büyük çoğunluğun (%89.2, n=165) ev hanımı olduğu görülmektedir. Aile ikamet yerleri açısından katılımcıların %40.0'ı (n=74) il merkezinde, %26.5'i (n=49) ilçe merkezinde ve %33.5'i (n=62) köyde ikamet etmektedir.

Katılımcıların ekonomik durumlarına ilişkin bilgilerine göre; aile gelir düzeyi dağılımı incelendiğinde, %34.1'inin (n=63) asgari ücret düzeyinde bir gelir elde ettiği, %23.2'sinin (n=43) 17.000-30.000 TL gelir aralığında bulunduğu, %21.1'inin (n=39) 30.000-50.000 TL gelir aralığında olduğu ve %15.1'inin (n=28) asgari ücretin altında gelir elde ettiği görülmektedir. Yüksek gelir grubunda (50.000 TL ve üzeri) yer alanların oranı ise oldukça düşük olup %6.5 (n=12) olarak belirlenmiştir. Konaklama durumları incelendiğinde, katılımcıların %75.7'si (n=140) devlet yurdunda, %16.8'i (n=31) aile yanında ve %7.6'sı (n=14) diğer seçeneklerde (özel yurt, arkadaş yanında vb.) konaklamaktadır. Gelir kaynağı açısından bakıldığında, katılımcıların %65.9'u (n=122) burs veya kredi, %27.6'sı (n=51) aile desteği ve %6.5'i (n=12) diğer kaynaklardan maddi destek almaktadır. Aylık kişisel gelir düzeylerine göre katılımcıların %41.1'inin (n=76) 2.000 TL ve altında, %45.9'unun (n=85) 2.001-5.000 TL aralığında gelire sahip olduğu görülmektedir. 5.001-7.500 TL aralığında ve 7.500 TL üzerinde gelire sahip olanların oranı ise her biri %6.5 (n=12) olarak tespit edilmiştir.

Kitap okuma ve ekonomik bilgi takip alışkanlıklarına göre; kitap okuma sıklığı incelendiğinde, katılımcıların %41.6'sı (n=77) ayda 2-3 kitap okuduğunu, %22.2'si (n=41) ayda bir kitap okuduğunu, %16.2'si (n=30) haftada bir kitap okuduğunu belirtmiştir. %13.0 (n=24) yılda 3-5 kitap okurken, %7.0 (n=13) kitap okumadığını ifade etmiştir. Ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri takip etme sıklığı açısından katılımcıların %32.4'ü (n=60) ayda birkaç kez, %24.9'u (n=46) haftada birkaç kez, %18.9'u (n=35) her gün finansal gelişmeleri takip ettiklerini belirtmiştir. Takip etmeyenlerin oranı ise %15.7 (n=29) olarak bulunmuştur. Gelişmeleri takip ettikleri kaynaklara göre katılımcıların %48.6'sı (n=90) interneti, %31.9'u (n=59) telefonu, %9.7'si (n=18) televizyonu, %5.4'ü (n=10) ailesini ve %4.3'ü (n=8) diğer kaynakları kullanmaktadır. Ekonomi veya finans dersi alma durumu incelendiğinde, yalnızca %16.8'inin (n=31) böyle bir ders aldığı, %83.2'sinin (n=154) ise herhangi bir ders almadığı belirlenmiştir. Herhangi bir eğitime katılma durumu açısından ise katılımcıların %20.5'i (n=38) bir eğitime katıldığını, %79.5'i (n=147) herhangi bir eğitime katılmadığını ifade etmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak yüz yüze anket yöntemi seçilmiştir. Anketin hazırlanmasında öncelikle ilgili yazın taranmış, daha önceki araştırmalarda kullanılan anketler incelenmiştir (Saraç, 2014; Kahraman, 2015; Bayram ve Seçil 2010; Satoğlu, 2014).

4.3.1. Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Seviyelerini Belirleme Anketi

Araştırma sürecinde Tetik (2019) tarafından geliştirilen “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Seviyelerini Belirleme Anketi” gerekli izin alınarak kullanılmıştır. Bu anket şekil bakımından iki bölümden oluşmakta olup bunlar; demografik özellikler ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçme bölümleridir. Soruların değerlendirilmesinde öğrencilere beşli likert tipi (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Herhangi bir fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) seçenekler aktarılmış ve öğrencilerin verdikleri dönütler gerekli hesaplamalar yapılarak puana dönüştürülmüştür.

Ölçek maddelerine verilecek cevaplar ve ölçekteki alt beceri puan ortalama aralıkları “Her zaman= 4.20-5.00”, “Sıklıkla= 3.40-4.19”, “Bazen=2.60-3.39”, “Nadiren= 1.80-2.59” ve “Hiçbir zaman= 1.00-1.79” şeklinde oluşturulmuştur.

Anket maddelerine verilen cevaplar aşağıdaki puan aralıklarına göre yorumlanmıştır.

- Her zaman= 4.20-5.00: Çok Yüksek
- Sıklıkla= 3.40-4.19: Yüksek
- Bazen=2.60-3.39: Orta
- Nadiren= 1.80-2.59: Düşük
- Hiçbir zaman= 1.00-1.79: Çok Düşük

Ankette toplam 56 soru yer almakta olup, bunlardan 16 tanesi öğrencilerin demografik bilgilerine ait, 40 tanesi öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik sorulardır. Ankette bulunan 40 madde üzerinde yapılan Alfa güvenirlik katsayısı 0.875 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında ölçeğin çok güvenilir olduğu söylenebilir. Anket uygulaması bittiğinde, öğrencilerden elde edilen veriler bilgisayar

ortamına aktarılmış ve SPSS 24 paket programıyla istatistiksel değerlendirmeleri yapılmıştır (Karasar, 2001, s.136-153).

4.4. Verilerin Toplanması

Araştırma, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü makamından gerekli izinler alındıktan sonra (EK-1), araştırmacı tarafından 2023-2024 öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı' nda öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. Sınıf düzeylerinden sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler adaylardan “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Seviyelerini Belirleme Anketi” kullanılarak toplanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılarak yürütülen araştırmalar, geçmişte ya da şu anda var olan durumları olduğu biçimde incelemeyi gaye edinmektedir. Burada bahsedilen araştırmaya konu olan kişi, nesne ya da durum değiştirmeye ya da etkileme gayreti güdülmez aksine var olduğu şekli ile tasvir edilmeye çalışılır (Karasar, 2013). Nicel araştırma desenlerinden tarama yöntemi kullanılan araştırmalarda elde edilen veriler, katılımcıların görüş, eğitim ve tutumlarının sayısal, sembolik ve nümerik biçimde incelenmesine olanak verir ve zekâ puanı, akademik başarı puanı vb. değişkenlerin bağdaştırabileceği ölçek maddelerine verilen sayısal ve sembolik ifadeleri barındırır (Büyüköztürk, 2007; Demir, 2014).

Bu araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde nicel veri analizi teknikleri kullanılmıştır. Katılımcıların ekonomik ve finansal kavramlara ilişkin bilgi, tutum ve davranış düzeylerini yordama amacıyla geliştirilen anketten elde edilen veriler, frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları ile analiz edilmiştir.

Verilerin analiz sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- Öncelikle, katılımcıların her bir maddeye verdikleri yanıtların sıklıkları belirlenmiş ve bu yanıtlar beşli Likert ölçeğine (1 = Hiç Katılmıyorum, 5 = Tamamen Katılıyorum) göre değerlendirilmiştir.

- Ardından, her bir maddeye ilişkin yorumlayıcı betimsel analiz yapılmış; elde edilen frekans ve yüzde değerlerine dayalı olarak öğrencilerin ekonomik-finansal konulara ilişkin genel bilgi ve farkındalık düzeyleri açıklanmıştır.
- Anket formunda yer alan her bir ifadenin altına, katılım düzeylerini açıklayan yorumlayıcı paragraflar yazılmış, bu yorumlar maddelere ilişkin eğilimleri açık şekilde ortaya koymuştur.

Verilerin analizi için SPSS 24 programı kullanılmış, analizler sırasında tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Ölçekte yer alan maddeler temel bilgi düzeyi, tutum ve farkındalık, finansal davranışlar gibi alt boyutlara göre gruplanarak yorumlanmıştır. Bunun yanında, maddelere verilen yanıtların dağılımları yorumlanarak öğrencilerin ekonomik-finansal okuryazarlık seviyeleri ortaya konulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırma bulgularında, öğretmen adaylarının ekonomi, finans, bankacılık ve yatırım bilgilerine yönelik çeşitli faktörler incelenmiştir. İlk olarak, öğretmen adaylarının temel düzeyde ekonomi ve finans bilgileri, katılımcıların konuya ilişkin genel bilgi düzeylerini yansıtacak şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, ekonomi ve finans konularındaki farkındalık ve bilgi düzeyleri arasındaki dağılımlar analiz edilmiştir. Ayrıca, bankacılık bilgisi ve bu alanda sahip olunan temel kavramlar da araştırma kapsamında ele alınmış ve katılımcıların bu konudaki bilgi düzeylerini belirlenmiştir. Son olarak, öğretmen adaylarının yatırım konusundaki bilgileri incelenmiş ve bu alandaki bilgi seviyelerinin nasıl bir dağılım gösterdiği değerlendirilmiştir.

5.1. Temel Düzeyde Ekonomi ve Finans Bilgisi

Tablo 5.1’de finansal okuryazarlık seviyesi alt boyutlarından temel ve ekonomik ve finans bilgi düzeyi ölçüm maddeleri, puan ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 5.1: Temel ve Ekonomik ve Finans Bilgi Düzeyi Ölçüm Maddeleri

Madde	Frekans (n)	Yüzde (%)
1-Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır.	3.88	1.24
2-Enflasyon, bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasıdır.	3.88	1.13
3-Türkiye’de 2023 yılında enflasyon oranları %65’in altında gerçekleşmiştir.	3.23	1.27
4-Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır.	2.94	1.18
5-Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul’dur.	3.51	1.12
6-Türkiye’deki menkul kıymet borsasında sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır.	2.91	1.15
7-Borsa haberlerini takip ederim.	3.02	1.35
8-Döviz kuru, TL ile yabancı ülke para arasındaki değişim oranıdır.	3.64	1.06
9-Enflasyon oranlarını aylık takip ederim.	2.95	1.28
10-Gelecekteki planlarım için tasarruf yaparım.	3.55	1.27
11-Tasarruflarımı değerlendirirken bilgi toplar ve kararımı ona göre veririm.	3.52	1.20
12-Gelir ve giderlerim için aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranırım.	3.56	1.21

Çalışmada temel düzeyde ekonomi ve finans bilgisi kapsamında değerlendirilen maddelere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri incelendiğinde, katılımcıların bazı kavramlara yüksek düzeyde hâkim olduğu, bazı konularda ise orta düzeyde bilgiye sahip olduğu görülmektedir.

Öncelikle, enflasyonun tanımı ve etkileri ile ilgili maddeler yüksek bilgi düzeyinde değerlendirilmiştir ($\bar{X} = 3.88$). Katılımcılar, enflasyonun paranın satın alma gücünü azalttığını ve tüm mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması olarak tanımlandığını büyük ölçüde doğru bilmektedir. Bununla birlikte, 2023 yılı Türkiye enflasyon oranlarına ilişkin bilgi düzeyi nispeten daha düşük bulunmuştur ($\bar{X} = 3.23$). Bu durum, ekonomik göstergelerin yıllık bazda takibi konusunda bireyler arasında farkındalık düzeyinin değişkenlik gösterebileceğini düşündürmektedir.

Finansal piyasalara yönelik bilgi düzeyi incelendiğinde, katılımcıların Borsa İstanbul’un adı konusunda yüksek bilgi seviyesine sahip olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.51$). Ancak, borsada yalnızca hisse senedi alım-satımı yapıldığına ilişkin yanlış algının yaygın olduğu gözlemlenmiştir ($\bar{X} = 2.91$). Bu bulgu, menkul kıymet piyasalarına ilişkin bilgi eksikliğini ve yatırım araçlarına dair yanlış inanışların varlığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, borsa haberlerini takip etme düzeyi orta düzeyde kalmaktadır ($\bar{X} = 3.02$).

Bu durum, bireylerin yatırım kararlarında yeterli bilgiye sahip olmadan hareket edebileceği riskini gündeme getirmektedir.

Katılımcıların enflasyon ve faiz oranları arasındaki ilişkiye dair bilgi düzeyi orta seviyede bulunmuştur ($\bar{X} = 2.94$). Enflasyon oranının kredi faiz oranından yüksek olması durumunda kredi kullanımının avantajlı olup olmadığına yönelik soruya verilen yanıtlar, katılımcılar arasında bu kavrama ilişkin bilgi farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, döviz kuru tanımı enflasyon konusuna benzer şekilde yüksek düzeyde bilinmektedir ($\bar{X} = 3.64$).

Bireylerin finansal alışkanlıkları incelendiğinde, tasarruf yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.55$). Ayrıca, tasarruflarını değerlendirmeden önce bilgi toplama eğilimi ($\bar{X} = 3.52$) ve aylık bütçe planlaması yapma alışkanlığı ($\bar{X} = 3.56$) yüksek düzeyde bulunmuştur. Ancak, enflasyon oranlarını düzenli olarak takip etme alışkanlığı orta seviyede kalmaktadır ($\bar{X} = 2.95$). Bu durum, bireylerin finansal farkındalık düzeylerinin belirli konulara odaklı olabileceğini ve enflasyon gibi makroekonomik göstergeleri takip etme konusunda yeterli bilinç düzeyine ulaşmadığını göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyon, Paranın Satın Alma Gücünü Azaltır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.2: Enflasyon, Paranın Satın Alma Gücünü Azaltır

s1	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	80	43.2
Katılıyorum	42	22.7
Herhangi Bir Fikrim Yok	37	20.0
Katılmıyorum	13	7.0
Hiç Katılmıyorum	13	7.0

Tablo 5.2’de katılımcılara yöneltilen birinci (s1) ifade ile ilgili görüş dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %43,2’sinin (n=80) "Tamamen Katılıyorum" ve %22,7’sinin (n=42) "Katılıyorum" yanıtını verdikleri görülmüştür.

Bu bulgu, katılımcıların büyük çoğunluğunun ifade edilen görüşe olumlu yönde katıldığını göstermektedir. Öte yandan, katılımcıların %20,0’si (n=37) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretleyerek kararsız bir tutum sergilemiştir. İfadeye olumsuz yönde yaklaşanların oranı ise görece düşüktür; %7,0’ı (n=13) "Katılmıyorum" ve %7,0’ı (n=13) "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermiştir.

Bu sonuçlar, katılımcıların genel olarak ifade edilen görüşe yüksek düzeyde bir katılım gösterdiklerini, ancak belirli bir oranda kararsız (%20,0) ve düşük düzeyde de olsa karşıt görüş bildiren (%14,0) bireylerin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların kararsızlık oranının (%20,0; n=37) dikkate değer olması, konuya ilişkin bilgi eksikliği veya belirsizliklerin varlığına işaret edebilir. Ayrıca olumsuz yanıt verenlerin toplam oranının %14,0 (n=26) olması, ifade edilen görüşe tamamen zıt bir eğilimin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyonun Temel Sebebi Üretim Maliyetlerinin Artmasıdır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.3: Enflasyonun Temel Sebebi Üretim Maliyetlerinin Artmasıdır

s2	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	71	38.4
Katılıyorum	53	28.6
Herhangi Bir Fikrim Yok	32	17.3
Katılmıyorum	25	13.5
Hiç Katılmıyorum	4	2.2

Tablo 5.3’te katılımcıların ikinci (s2) ifadeye verdikleri yanıtlar incelendiğinde, %38,4’ünün (n=71) "Tamamen Katılıyorum" ve %28,6’sının (n=53) "Katılıyorum" seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu sonuç, katılımcıların önemli bir kısmının ifadeye olumlu yaklaştığını göstermektedir. Katılımcıların %17,3’ü (n=32) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını vererek kararsız bir tutum sergilemiştir. İfadeye olumsuz yaklaşanların oranı ise görece düşüktür; %13,5’i (n=25) "Katılmıyorum" ve %2,2’si (n=4) "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermiştir.

Genel olarak, katılımcıların çoğunluğunun (%67,0; n=124) ifadeye olumlu katılım gösterdiği, kararsız kalanların oranının (%17,3; n=32) ise dikkate değer olduğu görülmektedir.

Öte yandan, ifadeye olumsuz yaklaşanların toplam oranı %15,7 (n=29) ile sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu durum, ifade edilen görüşe yönelik genel bir kabul olduğunu, ancak belirli bir katılımcı grubunun kararsızlık veya karşıt tutum sergilediğini göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyon, Gelir Dağılımındaki Adaletsizliği Artırır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.4: Enflasyon, Gelir Dağılımındaki Adaletsizliği Artırır

s3	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	38	20.5
Katılıyorum	37	20.0
Herhangi Bir Fikrim Yok	62	33.5
Katılmıyorum	25	13.5
Hiç Katılmıyorum	23	12.4

Katılımcıların %20,5'i (n=38) "Tamamen Katılıyorum", %20,0'sı (n=37) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Buna karşılık %33,5'i (n=62) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiştir. İfadeye katılmayanların oranı %25,9 olup, %13,5'i (n=25) "Katılmıyorum" ve %12,4'ü (n=23) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu sonuçlar, önemli bir kararsızlık düzeyine işaret etmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyon, Bütün Mal ve Hizmetlerin Fiyatlarının Artmasıdır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.5: Enflasyon, Bütün Mal Ve Hizmetlerin Fiyatlarının Artmasıdır

s4	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	19	10.3
Katılıyorum	36	19.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	74	40.0
Katılmıyorum	27	14.6
Hiç Katılmıyorum	29	15.7

Katılımcıların yalnızca %10,3'ü (n=19) "Tamamen Katılıyorum" ve %19,5'i (n=36) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. %40,0'ı (n=74) "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyerek yüksek bir kararsızlık sergilemiştir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranı %30,3'tür: %14,6'sı (n=27) "Katılmıyorum" ve %15,7'si (n=29) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu bulgu, katılımcıların konu hakkında bilgi eksikliği yaşadığını düşündürmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Türkiye’de 2023 Yılında Enflasyon Oranları %65’in Altında Gerçekleşmiştir” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.6: Türkiye’de 2023 Yılında Enflasyon Oranları %65’in Altında Gerçekleşmiştir

s5	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	45	24.3
Katılıyorum	42	22.7
Herhangi Bir Fikrim Yok	69	37.3
Katılmıyorum	20	10.8
Hiç Katılmıyorum	9	4.9

Katılımcıların %24,3’ü (n=45) "Tamamen Katılıyorum" ve %22,7’si (n=42) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. %37,3’ü (n=69) ise "Herhangi Bir Fikrim Yok" demiştir. Olumsuz yanıt verenlerin oranı toplamda %15,7’dir; %10,8’i (n=20) "Katılmıyorum" ve %4,9’u (n=9) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Katılımcılar arasında bu konuda bilgi eksikliğinin olduğu görülmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyon Oranı Piyasadaki Kredi Faiz Oranından Yüksekse Kredi Kullanmak Avantajlıdır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.7: Enflasyon Oranı Piyasadaki Kredi Faiz Oranından Yüksekse Kredi Kullanmak Avantajlıdır

s6	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	19	10.3
Katılıyorum	28	15.1
Herhangi Bir Fikrim Yok	85	45.9
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	30	16.2

Katılımcıların %10,3’ü (n=19) "Tamamen Katılıyorum", %15,1’i (n=28) "Katılıyorum" demiştir. En yüksek oran %45,9 (n=85) ile "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabına aittir. Olumsuz yanıt verenlerin oranı %28,6’dır: %12,4’ü (n=23) "Katılmıyorum", %16,2’si (n=30) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu durum, kredi-faiz ilişkisine dair bilgi düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Türkiye’deki Menkul Kıymetler Borsasının Adı Borsa İstanbul’dur” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.8: Türkiye’deki Menkul Kıymetler Borsasının Adı Borsa İstanbul’dur

s7	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	32	17.3
Katılıyorum	41	22.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	42	22.7
Katılmıyorum	38	20.5
Hiç Katılmıyorum	32	17.3

Katılımcıların %17,3’ü (n=32) "Tamamen Katılıyorum", %22,2’si (n=41) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. %22,7’si (n=42) "Herhangi Bir Fikrim Yok" demiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı da yüksektir: %20,5’i (n=38) "Katılmıyorum" ve %17,3’ü (n=32) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu sonuç, finansal piyasa bilgisine dair farkındalığın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Türkiye’deki Menkul Kıymet Borsasında Sadece Hisse Senedi Alım-Satımı Yapılmaktadır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.9: Türkiye’deki Menkul Kıymet Borsasında Sadece Hisse Senedi Alım-Satımı Yapılmaktadır

s8	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	47	25.4
Katılıyorum	56	30.3
Herhangi Bir Fikrim Yok	55	29.7
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	4	2.2

Katılımcıların %25,4’ü (n=47) "Tamamen Katılıyorum", %30,3’ü (n=56) "Katılıyorum" demiştir. %29,7’si (n=55) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiştir. Olumsuz yanıt verenlerin toplamı %14,6’dır: %12,4’ü (n=23) "Katılmıyorum" ve %2,2’si (n=4) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Sonuçlar, bilgi düzeyinde karışıklık olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Borsa Haberlerini Takip Ederim” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.10: Borsa Haberlerini Takip Ederim

s9	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	24	13.0
Katılıyorum	42	22.7
Herhangi Bir Fikrim Yok	53	28.6
Katılmıyorum	33	17.8
Hiç Katılmıyorum	33	17.8

Katılımcıların %13,0'ü (n=24) "Tamamen Katılıyorum", %22,7'si (n=42) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. %28,6'sı (n=53) "Herhangi Bir Fikrim Yok" demiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı %35,6 olup, %17,8'i (n=33) "Katılmıyorum" ve %17,8'i (n=33) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu bulgular, borsa haberlerine yönelik ilgide düşük bir düzey olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Döviz Kuru, TL ile Yabancı Ülke Parası Arasındaki Değişim Oranıdır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.11: Döviz Kuru, TL ile Yabancı Ülke Parası Arasındaki Değişim Oranıdır

s10	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	53	28.6
Katılıyorum	53	28.6
Herhangi Bir Fikrim Yok	36	19.5
Katılmıyorum	28	15.1
Hiç Katılmıyorum	15	8.1

Katılımcıların %28,6'sı (n=53) "Tamamen Katılıyorum" ve %28,6'sı (n=53) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. %19,5'i (n=36) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiştir. Olumsuz yanıt verenlerin toplam oranı %23,2'dir; %15,1'i (n=28) "Katılmıyorum" ve %8,1'i (n=15) "Hiç Katılmıyorum" demiştir. Bu sonuç, döviz kuru kavramına ilişkin bilgi düzeyinin görece yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Enflasyon Oranlarını Aylık Takip Ederim” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.12: Enflasyon Oranlarını Aylık Takip Ederim

s11	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	45	24.3
Katılıyorum	59	31.9
Herhangi Bir Fikrim Yok	42	22.7
Katılmıyorum	26	14.1
Hiç Katılmıyorum	13	7.0

Katılımcıların %24,3'ü (n=45) "Tamamen Katılıyorum" ve %31,9'u (n=59) "Katılıyorum" demiştir. %22,7'si (n=42) "Herhangi Bir Fikrim Yok" demiştir. %14,1'i (n=26) "Katılmıyorum" ve %7,0'si (n=13) "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgular, önemli bir kesimin enflasyon oranlarını düzenli olarak takip ettiğini göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Gelecekteki Planlarım İçin Tasarruf Yaparım” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.13: Gelecekteki Planlarım İçin Tasarruf Yaparım

s12	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	46	24.9
Katılıyorum	60	32.4
Herhangi Bir Fikrim Yok	46	24.9
Katılmıyorum	17	9.2
Hiç Katılmıyorum	16	8.6

Katılımcıların %24,9’u (n=46) "Tamamen Katılıyorum" ve %32,4’ü (n=60) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. %24,9’u (n=46) "Herhangi Bir Fikrim Yok" demıştır. Olumsuz yanıt verenlerin oranı %17,8 olup, %9,2’si (n=17) "Katılmıyorum" ve %8,6’sı (n=16) "Hiç Katılmıyorum" demıştır. Bu sonuç, katılımcıların önemli bir bölümünün geleceğe yönelik finansal planlama yaptığını göstermektedir.

5.1.1. Üniversite Öğrencilerinin Bankacılık Bilgi Düzeyleri

Tablo 5.14: Finansal Okuryazarlık Seviyesi Alt Boyutlarından Temel ve Ekonomik ve Finans Bilgi Düzeyi Ölçüm Maddeleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Bankacılık	Ortalama	Ss.
13-Tüm bankalar aynı işlem ücretleri ile çalışırlar.	2.38	1.26
14-Vadesiz mevduat hesabı faiz kazancı sağlar.	3.01	1.10
15-Kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranları aynıdır.	2.84	1.09
16-Devlet faiz kazancı üzerinden gelir vergisi alır.	3.39	1.09
17-Faizlerin yükselmesi mevduatların artmasını sağlar.	3.21	1.02
18-IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır.	3.64	1.20
19-EFT, sadece aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır.	2.90	1.42
20-İnternet bankacılık hizmetlerinden yararlanırım.	3.81	1.28
21-İnternet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilir.	3.70	1.23
22-İnternet bankacılığı yardımıyla hisse senedi alım satım işlemleri yapılabilir.	3.62	1.17
23-Kredi kartının max-min ödeme tutarı, ek limit ve faiz oranları hakkında bilgi sahibiyim.	3.37	1.20
24-Kredi kartı kullanıyorum çünkü mal ve hizmet alımında taksit imkânı sağlıyor.	3.31	1.32
25-Banka kredileri hakkında yeteri kadar bilgi sahibiyim.	3.10	1.16
26-Temerrüt faizinin ne olduğunu biliyorum.	2.81	1.18
27-Bileşik faiz-basit faiz kavramları hakkında bilgi sahibiyim.	2.95	1.22

Araştırmada, katılımcıların bankacılık alanındaki temel finansal bilgileri, bankacılık hizmetlerini kullanma düzeyleri ve faiz kavramlarına ilişkin farkındalıkları değerlendirilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde, bireylerin bazı bankacılık işlemleri

hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu, ancak bazı kavramlar konusunda bilgi eksikliklerinin bulunduğu görülmektedir.

Öncelikle, tüm bankaların aynı işlem ücretleri ile çalıştığına dair yanlış inanış düşük düzeyde bilgiyle değerlendirilmiştir ($\bar{X} = 2.38$). Bu durum, bireylerin bankalar arası farklı ücret politikaları konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadığını göstermektedir. Benzer şekilde, vadesiz mevduat hesabının faiz kazancı sağladığı yönündeki bilgi düzeyi orta seviyede bulunmuştur ($\bar{X} = 3.01$). Bu durum, vadesiz ve vadeli hesaplar arasındaki farkların bireyler tarafından tam olarak kavranmadığını düşündürmektedir.

Kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranlarının aynı olduğu algısı da orta düzeyde bilgiyle değerlendirilmiştir ($\bar{X} = 2.84$). Oysa kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranları bankacılık sisteminde farklı belirlenmektedir.

Bu bulgu, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması gerektiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, devletin faiz kazancı üzerinden vergi aldığı bilgisi orta düzeyde doğru bilinmektedir ($\bar{X} = 3.39$).

Bireylerin faiz oranlarının yükselmesinin mevduatları artırıcı etkisi konusunda farkındalık düzeyi orta düzeyde bilgiyle değerlendirilmiştir ($\bar{X} = 3.21$). Ancak, faiz politikalarının bireylerin tasarruf eğilimleri üzerindeki etkisine ilişkin daha kapsamlı eğitimlere ihtiyaç duyulabilir.

Bankacılık işlemlerine dair teknik bilgilerin farkındalık düzeyi genel olarak yüksektir. Örneğin, IBAN'ın uluslararası bir banka hesap numarası olduğu bilgisi katılımcılar tarafından büyük ölçüde bilinmektedir ($\bar{X} = 3.64$). Ancak, EFT'nin sadece aynı bankadaki hesaplar arasında yapıldığı yönündeki yanlış inanışın yaygın olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 2.90$). Bu durum, bankalar arası transfer sistemlerinin daha iyi anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Katılımcıların internet bankacılığı kullanımına ilişkin farkındalık düzeyi yüksektir. İnternet bankacılığı hizmetlerinden yararlanma oranı ($\bar{X} = 3.81$) ve internet bankacılığı aracılığıyla kredi başvurusu yapabileceğine dair bilgi düzeyi ($\bar{X} = 3.70$) yüksektir. Ayrıca, hisse senedi alım satım işlemlerinin internet bankacılığı aracılığıyla yapılabileceğini bilenlerin oranı da yüksektir ($\bar{X} = 3.62$). Bu bulgular, dijital bankacılık

hizmetlerinin katılımcılar arasında yaygın olarak kullanıldığını ve bu alandaki bilgi seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bireylerin kredi kartı ve kredi kullanımıyla ilgili farkındalıkları genel olarak yüksek düzeydedir. Kredi kartının minimum ve maksimum ödeme tutarı, ek limit ve faiz oranlarına dair bilgi seviyesi orta düzeyde bulunmaktadır ($\bar{X} = 3.37$). Ayrıca, kredi kartı kullanımının taksit imkânı sağladığı bilgisi de orta düzeyde bilinmektedir ($\bar{X} = 3.31$). Bununla birlikte, banka kredileri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenlerin oranı orta seviyede kalmaktadır ($\bar{X} = 3.10$).

Katılımcıların bazı temel finansal kavramlar hakkındaki bilgi seviyelerinin ise orta düzeyde olduğu görülmektedir. Temerrüt faizinin ne olduğu konusunda bilgi sahibi olan bireylerin oranı ($\bar{X} = 2.81$) ve bileşik faiz ile basit faiz kavramlarına hâkimiyet oranı ($\bar{X} = 2.95$) orta düzeydedir. Bu durum, bireylerin finansal okuryazarlık kapsamında özellikle faiz türleri ve kredi borçlanma süreçlerine dair daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Tasarruflarımı Değerlendirirken Bilgi Toplarım” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.15: Tasarruflarımı Değerlendirirken Bilgi Toplarım

s13	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	16	8.6
Katılıyorum	14	7.6
Herhangi Bir Fikrim Yok	56	30.3
Katılmıyorum	37	20.0
Hiç Katılmıyorum	62	33.5

Araştırmada katılımcılara yöneltilen on üçüncü (s13) ifade ile ilgili görüş dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %8,6’sının (n=16) "Tamamen Katılıyorum" ve %7,6’sının (n=14) "Katılıyorum" yanıtını verdikleri görülmüştür.

Bu bulgu, katılımcıların yalnızca küçük bir kısmının ifade edilen görüşe olumlu yönde katıldığını göstermektedir. Öte yandan, katılımcıların %30,3’ü (n=56) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretleyerek kararsız bir tutum sergilemiştir. İfadeye olumsuz yönde yaklaşanların oranı ise oldukça yüksektir; %20,0’si (n=37) "Katılmıyorum" ve %33,5’i (n=62) "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermiştir.

Bu sonuçlar, katılımcıların genel olarak ifade edilen görüşe düşük düzeyde bir katılım gösterdiklerini, buna karşılık yüksek oranlarda kararsız (%30,3) ve olumsuz görüş bildiren (%53,5) bireylerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların kararsızlık oranının (%30,3; n=56) dikkate değer olması, tasarrufları değerlendirme sürecinde bilgi toplama davranışına ilişkin bilgi eksikliği veya bilinç düzeyinin düşük olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca olumsuz yanıt verenlerin toplam oranının %53,5 (n=99) gibi yüksek bir düzeye ulaşması, ifade edilen görüşe karşı yaygın bir olumsuz tutum olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Gelir ve Giderlerim İçin Aylık Bütçe Yaparım” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.16: Gelir ve Giderlerim İçin Aylık Bütçe Yaparım

s14	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	22	11.9
Katılıyorum	24	13.0
Herhangi Bir Fikrim Yok	95	51.4
Katılmıyorum	22	11.9
Hiç Katılmıyorum	22	11.9

Araştırmada katılımcılara yöneltilen on dördüncü (s14) ifade ile ilgili görüş dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %11,9’unun (n=22) "Tamamen Katılıyorum" ve %13,0’ının (n=24) "Katılıyorum" yanıtını verdikleri görülmüştür. Bu bulgu, katılımcıların küçük bir kısmının ifade edilen görüşe olumlu yönde katıldığını göstermektedir. Katılımcıların %51,4’ü (n=95) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiş, kararsızlık oranı oldukça yüksek çıkmıştır. İfadeye olumsuz yaklaşanlar ise %11,9’u (n=22) "Katılmıyorum" ve %11,9’u (n=22) "Hiç Katılmıyorum" şeklinde yanıt vermiştir.

Bu bulgular, katılımcıların önemli bir bölümünün (%51,4) aylık bütçe yapma konusunda net bir görüşe sahip olmadığını, olumlu yanıtların (%24,9) ise görece düşük kaldığını göstermektedir. Kararsızlık düzeyinin yüksek olması, bireylerin bütçe yönetimi konusunda bilgi veya deneyim eksikliğine sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Tüm Bankalar Aynı İşlem Ücretleriyle Çalışırlar” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.17: Tüm Bankalar Aynı İşlem Ücretleriyle Çalışırlar

s15	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	16	8.6
Katılıyorum	21	11.4
Herhangi Bir Fikrim Yok	94	50.8
Katılmıyorum	26	14.1
Hiç Katılmıyorum	28	15.1

On beşinci (s15) ifadeye verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %8,6'sı (n=16) "Tamamen Katılıyorum" ve %11,4'ü (n=21) "Katılıyorum" demiştir. Katılımcıların yarısından fazlası (%50,8; n=94) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiştir. İfadeye olumsuz yanıt verenlerin oranı ise %14,1 (n=26) "Katılmıyorum" ve %15,1 (n=28) "Hiç Katılmıyorum" şeklindedir.

Bu bulgular, katılımcıların çoğunluğunun bankalar arasındaki işlem ücretleri konusunda bilgi sahibi olmadığını (%50,8) ortaya koyarken, olumsuz yanıt verenlerin (%29,2) oranının, olumlu yanıt verenlerden (%20,0) daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kararsızlık oranının yüksekliği bilgi eksikliğine işaret etmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Vadesiz Mevduat Hesabı Faiz Kazancı Sağlar” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.18: Vadesiz Mevduat Hesabı Faiz Kazancı Sağlar

s16	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	36	19.5
Katılıyorum	43	23.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	74	40.0
Katılmıyorum	22	11.9
Hiç Katılmıyorum	10	5.4

On altıncı (s16) ifadeye yönelik dağılımlar incelendiğinde, katılımcıların %19,5'inin (n=36) "Tamamen Katılıyorum" ve %23,2'sinin (n=43) "Katılıyorum" yanıtı verdiği görülmektedir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %40,0 (n=74) olup oldukça yüksektir. İfadeye olumsuz yanıt verenlerin oranı ise %11,9 (n=22) "Katılmıyorum" ve %5,4 (n=10) "Hiç Katılmıyorum" şeklindedir.

Bu bulgular, olumlu yanıtların (%42,7) kararsız yanıtların (%40,0) biraz üzerinde olduğunu, ancak bilgi eksikliğinin de dikkate değer düzeyde bulunduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Kredi Faiz Oranları ile Mevduat Faiz Oranları Aynıdır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.19: Kredi Faiz Oranları ile Mevduat Faiz Oranları Aynıdır

s17	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	25	13.5
Katılıyorum	35	18.9
Herhangi Bir Fikrim Yok	87	47.0
Katılmıyorum	29	15.7
Hiç Katılmıyorum	9	4.9

On yedinci (s17) ifadeye verilen yanıtlarda, katılımcıların %13,5'i (n=25) "Tamamen Katılıyorum" ve %18,9'u (n=35) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %47,0 (n=87) ile oldukça yüksektir. "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %15,7 (n=29) ve "Hiç Katılmıyorum" diyenlerin oranı %4,9 (n=9) olmuştur. Bu sonuçlar, katılımcıların önemli bir bölümünün kredi ve mevduat faiz oranları arasındaki fark konusunda bilgi sahibi olmadığını ve kararsızlık oranının (%47,0) belirgin bir şekilde yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Devlet Faiz Kazancı Üzerinden Gelir Vergisi Alır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.20: Devlet Faiz Kazancı Üzerinden Gelir Vergisi Alır

s18	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	57	30.8
Katılıyorum	49	26.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	45	24.3
Katılmıyorum	24	13.0
Hiç Katılmıyorum	10	5.4

On sekizinci (s18) ifade incelendiğinde, katılımcıların %30,8'inin (n=57) "Tamamen Katılıyorum" ve %26,5'inin (n=49) "Katılıyorum" yanıtı verdiği görülmektedir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %24,3 (n=45) iken, olumsuz yanıt verenlerin oranı %13,0 (n=24) "Katılmıyorum" ve %5,4 (n=10) "Hiç Katılmıyorum" şeklindedir.

Bu bulgu, katılımcıların büyük çoğunluğunun faiz kazançları üzerinden vergi alındığını bildiğini (%57,3) göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “EFT, Sadece Aynı Bankadaki Hesaplar Arasında Para Transferi Yapmak İçin Kullanılır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.21: EFT, Sadece Aynı Bankadaki Hesaplar Arasında Para Transferi Yapmak İçin Kullanılır

s19	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	34	18.4
Katılıyorum	31	16.8
Herhangi Bir Fikrim Yok	48	25.9
Katılmıyorum	27	14.6
Hiç Katılmıyorum	45	24.3

On dokuzuncu (s19) ifadeye ilişkin sonuçlarda, %18,4’ü (n=34) "Tamamen Katılıyorum", %16,8’i (n=31) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenler %25,9 (n=48) oranında bulunmuştur. "Katılmıyorum" diyenlerin oranı %14,6 (n=27) ve "Hiç Katılmıyorum" diyenlerin oranı %24,3 (n=45) şeklindedir.

Bu sonuçlar, EFT işlemleri hakkında bilgi eksikliği veya yanlış bilginin varlığına işaret etmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “İnternet Bankacılık Hizmetlerinden Yararlanırım” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.22: İnternet Bankacılık Hizmetlerinden Yararlanırım

s20	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	78	42.2
Katılıyorum	40	21.6
Herhangi Bir Fikrim Yok	33	17.8
Katılmıyorum	22	11.9
Hiç Katılmıyorum	12	6.5

Yirminci (s20) ifade kapsamında, katılımcıların %42,2’si (n=78) "Tamamen Katılıyorum" ve %21,6’sı (n=40) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretleyenlerin oranı %17,8 (n=33) olmuştur. İfadeye olumsuz yanıt verenler %11,9 (n=22) "Katılmıyorum" ve %6,5 (n=12) "Hiç Katılmıyorum" şeklinde sıralanmıştır. Bu sonuç, internet bankacılığı kullanımının katılımcılar arasında yaygın olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “İnternet Bankacılığı Yardımıyla Kredi Başvurusu Yapılabilmektedir” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.23: İnternet Bankacılığı Yardımıyla Kredi Başvurusu Yapılabilmektedir

s21	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	62	33.5
Katılıyorum	49	26.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	43	23.2
Katılmıyorum	18	9.7
Hiç Katılmıyorum	13	7.0

Yirmi birinci (s21) ifadeye ilişkin dağılım incelendiğinde, %33,5’lik (n=62) bir oran "Tamamen Katılıyorum" ve %26,5’lik (n=49) bir oran "Katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenler %23,2 (n=43), olumsuz yanıt verenler ise toplamda %16,7 oranında bulunmuştur.

Bu durum, kredi başvurularının internet bankacılığı aracılığıyla yapılabileceği bilgisinin katılımcılar arasında oldukça yaygın olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “İnternet Bankacılığı Yardımıyla Hisse Senedi Alım Satım İşlemleri Yapılabilmektedir” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.24: İnternet Bankacılığı Yardımıyla Hisse Senedi Alım Satım İşlemleri Yapılabilmektedir

s22	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	54	29.2
Katılıyorum	43	23.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	63	34.1
Katılmıyorum	13	7.0
Hiç Katılmıyorum	12	6.5

Yirmi ikinci (s22) ifadeye yönelik değerlendirmede, %29,2’si (n=54) "Tamamen Katılıyorum" ve %23,2’si (n=43) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kararsızların oranı %34,1 (n=63) ile yüksek bulunmuştur. Olumsuz yanıt verenlerin oranı ise %13,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç, internet bankacılığı üzerinden yatırım işlemlerine yönelik bilgi düzeyinin orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Kredi Kartının Max-Min Ödeme Tutarı, Ek Limit ve Faiz Oranları Hakkında Bilgi Sahibiyim” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.25: Kredi Kartının Max-Min Ödeme Tutarı, Ek Limit ve Faiz Oranları Hakkında Bilgi Sahibiyim

s23	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	36	19.5
Katılıyorum	52	28.1
Herhangi Bir Fikrim Yok	60	32.4
Katılmıyorum	18	9.7
Hiç Katılmıyorum	19	10.3

Yirmi üçüncü (s23) ifadeye katılımda, %19,5'i (n=36) "Tamamen Katılıyorum" ve %28,1'i (n=52) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenler %32,4 (n=60) oranında bulunmuştur. Olumsuz yanıtların oranı ise toplamda %20,0'dır.

Bu bulgular, kredi kartı kullanım koşulları hakkında bilgi sahibi olan katılımcı oranının görece yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Kredi Kartı Kullanıyorum Çünkü Mal ve Hizmet Alımında Taksit İmkânı Sağlıyor" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.26: Kredi Kartı Kullanıyorum Çünkü Mal ve Hizmet Alımında Taksit İmkânı Sağlıyor

s24	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	42	22.7
Katılıyorum	50	27.0
Herhangi Bir Fikrim Yok	39	21.1
Katılmıyorum	32	17.3
Hiç Katılmıyorum	22	11.9

Yirmi dördüncü (s24) ifade incelendiğinde, %22,7'si (n=42) "Tamamen Katılıyorum" ve %27,0'si (n=50) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %21,1 (n=39) olmuştur. Olumsuz yanıt verenlerin toplamı %29,2'dir.

Bu sonuçlar, kredi kartı kullanımının önemli bir motivasyonunun taksit imkânı olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Banka Kredileri Hakkında Yeteri Kadar Bilgi Sahibiyim" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.27: Banka Kredileri Hakkında Yeteri Kadar Bilgi Sahibiyim

s25	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	23	12.4
Katılıyorum	43	23.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	70	37.8
Katılmıyorum	27	14.6
Hiç Katılmıyorum	22	11.9

Yirmi beşinci (s25) ifadeye ilişkin değerlendirmede, %12,4'ü (n=23) "Tamamen Katılıyorum" ve %23,2'si (n=43) "Katılıyorum" demiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %37,8 (n=70) olarak belirlenmiştir. Olumsuz yanıtlar toplamda %26,5 oranında bulunmuştur. Bu sonuç, banka kredileri hakkında bilgi düzeyinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Temerrüt Faizinin Ne Olduğunu Biliyorum” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.28: Temerrüt Faizinin Ne Olduğunu Biliyorum

s26	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	15	8.1
Katılıyorum	32	17.3
Herhangi Bir Fikrim Yok	77	41.6
Katılmıyorum	25	13.5
Hiç Katılmıyorum	36	19.5

Yirmi altıncı (s26) ifadeye katılım incelendiğinde, %8,1'i (n=15) "Tamamen Katılıyorum" ve %17,3'ü (n=32) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %41,6 (n=77) ile oldukça yüksektir. Olumsuz yanıtların toplamı %33,0'dur. Bu bulgular, temerrüt faizi kavramı hakkında bilgi eksikliğinin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Bileşik Faiz - Basit Faiz Kavramları Hakkında Bilgi Sahibiyim” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.29: Bileşik Faiz-Basit Faiz Kavramları Hakkında Bilgi Sahibiyim

s27	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	22	11.9
Katılıyorum	33	17.8
Herhangi Bir Fikrim Yok	77	41.6
Katılmıyorum	19	10.3
Hiç Katılmıyorum	34	18.4

Yirmi yedinci (s27) ifadeye ilişkin dağılımda, %11,9'u (n=22) "Tamamen Katılıyorum" ve %17,8'i (n=33) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. "Herhangi Bir Fikrim Yok" diyenlerin oranı %41,6 (n=77) olmuştur. Olumsuz yanıtların toplam oranı ise %28,7'dir. Bu bulgular, finansal kavramlar hakkında bilgi düzeyinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

5.1.2. Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Konusundaki Bilgi Düzeyleri

Tablo 5.30'da öğrencilerin yatırım konusundaki bilgi düzeyi ölçeğine verdikleri cevapların ortalaması ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 5.30: Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Konusundaki Bilgi Düzeyleri

Yatırım	Ortalama	Ss.
28-Yatırımlarda risk ile karlılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.	3.11	1.16
29-Yatırım ortaklığı konusunda bilgi sahibiyim.	2.94	1.12
30-Bir şirketin tahvilini alırsanız o şirkete ortak olmuş olursunuz.	3.04	1.02
31-Hisse senetlerine yatırım yaptığınızda faiz kazancı elde edersiniz.	3.04	1.02
32-Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.	3.02	1.02
33-Hazine bonosu hakkında bilgim vardır.	2.96	1.09
34-Döviz kurlarını günlük takip ederim.	2.92	1.32
35-Kısa vadeli faiz oranları, uzun vadeli faiz oranlarına göre daha yüksektir.	2.93	1.17
36-Hisse senedi, alacak hakkı veren bir kıymetli evraktır.	3.13	1.11
37-Devlet tahvil çıkarabilir.	2.98	1.10
38-Sermaye piyasası ile para piyasası vade bakımından aynı piyasalardır.	2.97	1.09
39-Türkiye'de bütün şirket türleri hisse senedi çıkarabilir.	2.99	1.08
40-Ekonomi haberlerini takip ederim	3.26	1.30

Araştırma kapsamında katılımcıların yatırım kavramları, yatırım araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Ortalama değerler incelendiğinde, yatırım konularına yönelik farkındalık düzeyinin genellikle orta seviyede olduğu, bazı alanlarda ise bilgi eksikliklerinin bulunduğu görülmektedir.

Öncelikle, yatırımlarda risk ile kârlılık arasındaki negatif yönlü ilişkiye dair bilgi düzeyi orta seviyede bulunmuştur ($\bar{X} = 3.11$). Yatırım kararlarında risk-getiri dengesi kritik bir konu olmasına rağmen, katılımcıların bu ilişkiyi tam anlamıyla kavrayamadıkları anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, yatırım ortaklığı konusunda bilgi

sahibi olma düzeyi de orta seviyede kalmaktadır ($\bar{X} = 2.94$), bu durum, bireylerin kolektif yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir.

Bir şirketin tahvilini almanın ortaklık anlamına geldiği yönündeki yanlış inanışın yaygın olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.04$). Oysa tahvil sahipleri, şirketin ortakları değil, alacaklılarıdır. Aynı şekilde, hisse senetlerine yatırım yapmanın faiz kazancı sağladığı yönündeki yanlış algı ($\bar{X} = 3.04$) ve hisse senedi yatırımının tahvil yatırımına kıyasla daha riskli olduğuna dair bilgi düzeyinin ($\bar{X} = 3.02$) orta seviyede olması, katılımcıların yatırım araçları hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Hazine bonosuna dair bilgi düzeyi orta seviyede ($\bar{X} = 2.96$) kalmıştır. Hazine bonoları, düşük riskli devlet borçlanma senetleri arasında yer almasına rağmen, katılımcıların bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Döviz kurlarını günlük takip etme alışkanlığı ($\bar{X} = 2.92$) ve kısa vadeli faiz oranlarının uzun vadeli faiz oranlarından yüksek olduğuna dair bilgi düzeyi ($\bar{X} = 2.93$) de orta seviyede bulunmuştur.

Bireylerin bazı yatırım araçlarına dair kavramsal bilgileri orta seviyede bulunmaktadır. Hisse senedinin alacak hakkı veren bir kıymetli evrak olduğu yönündeki bilgi seviyesi ($\bar{X} = 3.13$) orta düzeyde bulunmuştur.

Ancak devletin tahvil çıkarabileceğine dair bilgi ($\bar{X} = 2.98$) ve sermaye piyasası ile para piyasasının vade bakımından aynı olduğu yönündeki yanlış algı ($\bar{X} = 2.97$) orta düzeyde kalmaktadır.

Katılımcılar arasında bütün şirket türlerinin hisse senedi çıkarabileceğine dair yanlış inanışın yaygın olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 2.99$). Oysa Türkiye’de her şirket türü hisse senedi çıkarma yetkisine sahip değildir. Bu bulgu, bireylerin sermaye piyasalarına yönelik bilgi eksikliklerini ortaya koymaktadır.

Ekonomi haberlerini takip etme düzeyi orta düzeyde bulunmuştur ($\bar{X} = 3.26$). Bu durum, katılımcıların genel ekonomik gelişmelerle ilgilendiğini, ancak yatırım araçlarına dair kavramsal bilgilerin eksik olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Yatırımlarda Risk ile Karlılık Arasında Negatif Yönlü Bir İlişki Vardır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.31: Yatırımlarda Risk ile Karlılık Arasında Negatif Yönlü Bir İlişki Vardır

s28	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	26	14.1
Katılıyorum	36	19.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	78	42.2
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	22	11.9

Tablo 5.31'de katılımcıların "Yatırımlarda risk ile karlılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır" ifadesine (s28) ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, %42,2'sinin (n=78) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Katılımcıların %14,1'i (n=26) "Tamamen Katılıyorum" ve %19,5'i (n=36) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Öte yandan, %12,4'ü (n=23) "Katılmıyorum" ve %11,9'u (n=22) "Hiç Katılmıyorum" seçeneklerini tercih etmiştir. Bu bulgular, katılımcıların önemli bir kısmının risk ve kazanç ilişkisine dair bilgi belirsizliği yaşadığını ve finansal okuryazarlık bağlamında bu konuların daha ayrıntılı şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Yatırım Ortaklığı Konusunda Bilgi Sahibiyim" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.32: Yatırım Ortaklığı Konusunda Bilgi Sahibiyim

s29	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	19	10.3
Katılıyorum	28	15.1
Herhangi Bir Fikrim Yok	87	47.0
Katılmıyorum	25	13.5
Hiç Katılmıyorum	26	14.1

Tablo 5.32'de "Yatırım ortaklığı konusunda bilgi sahibiyim" ifadesine (s29) ilişkin yanıtlar değerlendirildiğinde, %47,0'ının (n=87) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiği, %10,3'ünün (n=19) "Tamamen Katılıyorum" ve %15,1'inin (n=28) "Katılıyorum" seçeneklerini işaretlediği görülmektedir. Öte yandan, %13,5'i (n=25) "Katılmıyorum" ve %14,1'i (n=26) "Hiç Katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu sonuçlar, yatırım ortaklıkları hakkında bilgi eksikliğinin yüksek olduğunu ve bu alanda bilgilendirici çalışmaların artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Bir Şirketin Tahvilini Alırsanız O Şirkete Ortak Olmuş Olursunuz" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.33: Bir Şirketin Tahvilini Alırsanız O Şirkete Ortak Olmuş Olursunuz

s30	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	18	9.7
Katılıyorum	30	16.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	93	50.3
Katılmıyorum	29	15.7
Hiç Katılmıyorum	15	8.1

Tablo 5.33'te "Bir şirketin tahvilini alırsanız o şirkete ortak olmuş olursunuz" ifadesine (s30) ilişkin dağılım incelendiğinde, %50,3'ünün (n=93) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlediği görülmektedir. %9,7'si (n=18) "Tamamen Katılıyorum" ve %16,2'si (n=30) "Katılıyorum" demiştir. Katılmayanlar ise %15,7 (n=29) ve %8,1 (n=15) oranındadır. Bu sonuçlar, tahvilin bir ortaklık aracı değil, bir borçlanma aracı olduğuna dair bilgi eksikliğini açıkça göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Hisse Senetlerine Yatırım Yaptığınızda Faiz Kazancı Elde Edersiniz" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.34: Hisse Senetlerine Yatırım Yaptığınızda Faiz Kazancı Elde Edersiniz

s31	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	16	8.6
Katılıyorum	35	18.9
Herhangi Bir Fikrim Yok	90	48.6
Katılmıyorum	28	15.1
Hiç Katılmıyorum	16	8.6

Tablo 5.34'te "Hisse senetlerine yatırım yaptığınızda faiz kazancı elde edersiniz" ifadesine (s31) verilen yanıtlar incelendiğinde, %48,6'sının (n=90) "Herhangi Bir Fikrim Yok" dediği, %8,6'sının (n=16) "Tamamen Katılıyorum", %18,9'unun (n=35) ise "Katılıyorum" yanıtını verdiği görülmektedir. Katılmayanların oranı ise toplam %23,7'dir. Bu durum, öğrencilerin temettü ve faiz gibi yatırım getirisi türleri arasında ayırım yapmakta güçlük çektiklerini göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Hisse Senedi Yatırımı Tahvil Yatırımına Kıyasla Daha Risklidir" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir

Tablo 5.35: Hisse Senedi Yatırımı Tahvil Yatırımına Kıyasla Daha Risklidir

s32	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	18	9.7
Katılıyorum	26	14.1
Herhangi Bir Fikrim Yok	100	54.1
Katılmıyorum	24	13.0
Hiç Katılmıyorum	17	9.2

Tablo 5.35'te, "Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha risklidir" ifadesine (s32) verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %54,1'inin (n=100) "Herhangi Bir Fikrim Yok" dediği, %9,7'sinin (n=18) "Tamamen Katılıyorum" ve %14,1'inin (n=26) "Katılıyorum" seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Bu sonuçlar, risk düzeyleri arasındaki farkların yeterince bilinmediğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Hazine Bonosu Hakkında Bilgim Vardır" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir

Tablo 5.36: Hazine Bonosu Hakkında Bilgim Vardır

s33	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	14	7.6
Katılıyorum	37	20.0
Herhangi Bir Fikrim Yok	87	47.0
Katılmıyorum	21	11.4
Hiç Katılmıyorum	26	14.1

Tablo 5.36'da "Hazine bonusu hakkında bilgim vardır" ifadesine (s33) verilen yanıtlar incelendiğinde, %47,0'ının (n=87) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiği görülmektedir. Katılımcıların %7,6'sı (n=14) "Tamamen Katılıyorum" ve %20,0'si (n=37) "Katılıyorum" demiştir. Bu bulgular, hazine bonolarına ilişkin temel bilgilerin katılımcılar arasında yeterince yaygın olmadığını göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara "Döviz Kurlarını Günlük Takip Ederim" şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.37: Döviz Kurlarını Günlük Takip Ederim

s34	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	27	14.6
Katılıyorum	36	19.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	54	29.2
Katılmıyorum	31	16.8
Hiç Katılmıyorum	37	20.0

Tablo 5.37'de "Döviz kurlarını günlük takip ederim" ifadesine (s34) verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %14,6'sı (n=27) "Tamamen Katılıyorum" ve %19,5'i

(n=36) "Katılıyorum" yanıtı vermiştir. %29,2'si (n=54) ise "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, bireysel finansal takip alışkanlıklarının değişkenlik gösterdiğini ve öğrencilerin döviz piyasalarına ilgilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Kısa Vadeli Faiz Oranları, Uzun Vadeli Faiz Oranlarına Göre Daha Yüksek” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.38: Kısa Vadeli Faiz Oranları, Uzun Vadeli Faiz Oranlarına Göre Daha Yüksek

s35	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	19	10.3
Katılıyorum	33	17.8
Herhangi Bir Fikrim Yok	79	42.7
Katılmıyorum	24	13.0
Hiç Katılmıyorum	30	16.2

Tablo 5.38'de "Kısa vadeli faiz oranları, uzun vadeli faiz oranlarına göre daha yüksektir" ifadesine (s35) verilen yanıtlar incelendiğinde, %42,7'sinin (n=79) "Herhangi Bir Fikrim Yok" dediği görülmektedir. Katılım oranı %28,1 iken katılmama oranı %29,2'dir. Bu bulgular, vadeye bağlı faiz değişkenliğine ilişkin bilgi düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Hisse Senedi, Alacak Hakkı Veren Bir Kıymetli Evraktır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.39: Hisse Senedi, Alacak Hakkı Veren Bir Kıymetli Evraktır

s36	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	25	13.5
Katılıyorum	35	18.9
Herhangi Bir Fikrim Yok	80	43.2
Katılmıyorum	29	15.7
Hiç Katılmıyorum	16	8.6

Tablo 5.39'da "Hisse senedi, alacak hakkı veren bir kıymetli evraktır" ifadesine (s36) ilişkin yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların %43,2'si (n=80) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını vermiştir. %13,5'i (n=25) "Tamamen Katılıyorum" ve %18,9'u (n=35) "Katılıyorum" demiştir. Bu sonuçlar, hisse senedi kavramının tam anlamıyla anlaşılamadığını göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Devlet Tahvil Çıkarabilir” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.40: Devlet Tahvil Çıkarabilir

s37	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	21	11.4
Katılıyorum	24	13.0
Herhangi Bir Fikrim Yok	94	50.8
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	23	12.4

Tablo 5.40'da "Devlet tahvil çıkarabilir" ifadesine (s37) verilen yanıtlar incelendiğinde, %50,8'inin (n=94) "Herhangi Bir Fikrim Yok" seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Katılım ve katılmama oranlarının yaklaşık olarak eşit düzeyde olması (%24 civarında) devletin borçlanma araçları hakkında bilgi eksikliğine işaret etmektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Sermaye Piyasası ile Para Piyasası Vade Bakımından Aynı Piyasalardır” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.41: Sermaye Piyasası ile Para Piyasası Vade Bakımından Aynı Piyasalardır

s38	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	17	9.2
Katılıyorum	32	17.3
Herhangi Bir Fikrim Yok	87	47.0
Katılmıyorum	26	14.1
Hiç Katılmıyorum	23	12.4

Tablo 5.41'de "Sermaye piyasası ile para piyasası vade bakımından aynı piyasalardır" ifadesine (s38) verilen yanıtlar incelendiğinde, %47,0'ının (n=87) "Herhangi Bir Fikrim Yok" dediği görülmektedir. %26,5 katılım ve %26,5 katılmama oranı, piyasa türleri arasındaki farkların yeterince anlaşılmadığını göstermektedir.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Türkiye’de Bütün Şirket Türleri Hisse Senedi Çıkarabilir” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.42: Türkiye’de Bütün Şirket Türleri Hisse Senedi Çıkarabilir

s39	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	18	9.7
Katılıyorum	30	16.2
Herhangi Bir Fikrim Yok	92	49.7
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	22	11.9

Tablo 5.42’ de "Türkiye’de bütün şirket türleri hisse senedi çıkarabilir" ifadesine (s39) ilişkin verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %49,7’sinin (n=92) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiği, %9,7’sinin (n=18) "Tamamen Katılıyorum" ve %16,2’sinin (n=30) "Katılıyorum" dediği görülmektedir. Bu sonuçlar, şirket türleri ve halka arz süreçlerine ilişkin bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada uygulanan ankette katılımcılara “Ekonomi Haberlerini Takip Ederim” şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.43: Ekonomi Haberlerini Takip Ederim

s40	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	37	20.0
Katılıyorum	49	26.5
Herhangi Bir Fikrim Yok	50	27.0
Katılmıyorum	23	12.4
Hiç Katılmıyorum	26	14.1

Tablo 5.43’te "Ekonomi haberlerini takip ederim" ifadesine (s40) verilen yanıtlar incelendiğinde, %20,0’ının (n=37) "Tamamen Katılıyorum", %26,5’inin (n=49) "Katılıyorum" yanıtını verdiği görülmektedir. %27,0’si (n=50) "Herhangi Bir Fikrim Yok" demiştir. Bu bulgular, öğrencilerin ekonomik gelişmelere olan ilgisinin orta düzeyde olduğunu ve bu farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Birinci ve İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci ve ikinci problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının temel düzeyde ekonomi ve finans bilgilerinin ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğuna ait sonuçlar şu şekildedir.

Katılımcı öğretmen adaylarının enflasyonun tanımı ve etkileri konusunda yüksek düzeyde bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Katılımcılar, enflasyonun paranın satın alma gücünü azalttığını ve tüm mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması olarak tanımlandığını büyük ölçüde doğru bilmektedir. Ancak, 2023 yılı Türkiye enflasyon oranlarına ilişkin bilgi düzeyleri nispeten daha düşüktür. Bu durum, ekonomik göstergelerin yıllık bazda takibi konusunda bireyler arasında farkındalık düzeyinin değişkenlik gösterebileceğini düşündürmektedir.

Finansal piyasalara yönelik bilgi düzeyi incelendiğinde, katılımcıların Borsa İstanbul'un adı konusunda yüksek bilgi seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Ancak, borsada yalnızca hisse senedi alım-satımı yapıldığına ilişkin yanlış algının yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, menkul kıymet piyasalarına ilişkin bilgi eksikliğini ve yatırım araçlarına dair yanlış inanışların varlığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, borsa haberlerini takip etme düzeyi orta düzeyde kalmaktadır. Bu durum, bireylerin yatırım kararlarında yeterli bilgiye sahip olmadan hareket edebileceği riskini gündeme getirmektedir.

Katılımcıların enflasyon ve faiz oranları arasındaki ilişkiye dair bilgi düzeyi orta seviyede bulunmuştur. Enflasyon oranının kredi faiz oranından yüksek olması durumunda kredi kullanımının avantajlı olup olmadığına yönelik soruya verilen yanıtlar, katılımcılar arasında bu kavrama ilişkin bilgi farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, döviz kuru tanımı enflasyon konusuna benzer şekilde yüksek düzeyde bilinmektedir.

Bireylerin finansal alışkanlıkları incelendiğinde, tasarruf yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, tasarruflarını değerlendirmeden önce bilgi toplama eğilimi ve aylık bütçe planlaması yapma alışkanlığı da yüksek düzeyde bulunmuştur.

Ancak, enflasyon oranlarını düzenli olarak takip etme alışkanlığı orta seviyede kalmaktadır.

Bu durum, bireylerin finansal farkındalık düzeylerinin belirli konulara odaklı olabileceğini ve enflasyon gibi makroekonomik göstergeleri takip etme konusunda yeterli bilinç düzeyine ulaşmadığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcılar temel ekonomik kavramlara ilişkin yüksek düzeyde bilgiye sahip olsalar da finansal piyasalar, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa göstergelerinin düzenli takibi konularında eksiklikler taşımaktadır. Bu bulgular, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır. Özellikle yatırım araçları, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa verilerinin takibi konularında bilinçlendirme çalışmaları, bireylerin daha rasyonel finansal kararlar almasını sağlayarak ekonomik davranışlarını daha bilinçli bir şekilde yönlendirmelerine katkı sunabilir.

Üçüncü ve Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bankacılık bilgilerinin ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğuna ait sonuçlar şu şekildedir:

Öğretmen adaylarının bankacılık alanındaki temel finansal bilgileri incelendiğinde, Öncelikle, tüm bankaların aynı işlem ücretleri ile çalıştığına dair yanlış inanış orta düzeyde bilgiyle değerlendirilmiştir. Bu durum, bireylerin bankalar arası farklı ücret politikaları konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadığını göstermektedir. Benzer şekilde, vadesiz mevduat hesabının faiz kazancı sağladığı yönündeki bilgi düzeyi orta seviyede bulunmuştur. Bu durum, vadesiz ve vadeli hesaplar arasındaki farkların bireyler tarafından tam olarak kavranmadığını düşündürmektedir.

Kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranlarının aynı olduğu algısı da orta düzeyde bilgiyle değerlendirilmiştir. Oysa kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranları bankacılık sisteminde farklı belirlenmektedir. Öğretmen adaylarının kredi ve faiz oranlarına ilişkin bilgilerinde eksiklikler olduğu tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, devletin faiz kazancı üzerinden vergi aldığı bilgisi yüksek düzeyde doğru bilinmektedir.

Bankacılık işlemlerine dair teknik bilgilerin farkındalık düzeyi genel olarak yüksektir. Örneğin, IBAN'ın uluslararası bir banka hesap numarası olduğu bilgisi katılımcılar tarafından büyük ölçüde bilinmektedir ($\bar{X} = 3.64$). Ancak, EFT'nin sadece aynı bankadaki hesaplar arasında yapıldığı yönündeki yanlış inanın yaygın olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 2.90$). Bu durum, bankalar arası transfer sistemlerinin daha iyi anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının internet bankacılığı üzerinden işlem yapabilme beceri düzeyleri oldukça yüksektir. İnternet bankacılığı hizmetlerinden yararlanma oranı ($\bar{X} = 3.81$) ve internet bankacılığı aracılığıyla kredi başvurusu yapabileceğine dair bilgi düzeyi ($\bar{X} = 3.70$) yüksektir. Ayrıca, hisse senedi alım satım işlemlerinin internet bankacılığı aracılığıyla yapılabileceğini bilenlerin oranı da yüksektir ($\bar{X} = 3.62$). Bu sonuçlardan hareketle dijital bankacılık sistemleri öğretmen adayları tarafından bilinip, yaygın olarak kullanılmaktadır.

Öğretmen adaylarının kredi kartı kullanımı ve krediler hakkında bilgi düzeyleri yüksektir. Kredi kartının minimum ve maksimum ödeme tutarı, ek limit ve faiz oranlarına dair bilgi seviyesi yüksek bulunmaktadır ($\bar{X} = 3.37$). Ayrıca, kredi kartı kullanımının taksit imkânı sağladığı bilgisi de yüksek düzeyde bilinmektedir ($\bar{X} = 3.31$). Bununla birlikte, banka kredileri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenlerin oranı orta seviyede kalmaktadır ($\bar{X} = 3.10$). Krediler ve kredi kartları hususunda ortaya çıkan sonuca bakıldığında, bu konudaki yüksek bilgi düzeyinin bireylerin gündelik yaşamda kullandıkları kredi kartlarını doğru ve bilinçli kullanmaları noktasında etkili olabileceği aşîkârdır.

Katılımcıların bazı temel finansal kavramlar hakkındaki bilgi seviyelerinin ise orta düzeyde olduğu görülmektedir. Temerrüt faizinin ne olduğu konusunda bilgi sahibi olan bireylerin oranı ($\bar{X} = 2.81$) ve bileşik faiz ile basit faiz kavramlarına hâkimiyet oranı ($\bar{X} = 2.95$) orta düzeydedir. Bu durum, bireylerin finansal okuryazarlık kapsamında özellikle faiz türleri ve kredi borçlanma süreçlerine dair daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Katılımcıların; tasarruflarını değerlendirirken bilgi toplama hususunda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında bu noktada olumsuz görüşlerin olduğuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte bu konuda fikri olmayan birey sayısı da yüksektir. Bunun için bireylerin

tasarruflarını değerlendirme noktasında araştırma yapmaları bu araştırmalar sonucunda tasarruflarını değerlendirmeleri önemlidir. Bu şekilde daha bilinçli değerlendirmeler yapmaları öngörülmektedir.

Bütçe yapma hususunda katılımcıların önemli bir bölümünün (%51,4) aylık bütçe yapma konusunda net bir görüşe sahip olmadığını, olumlu yanıtların (%24,9) ise görece düşük kaldığını göstermektedir. Kararsızlık düzeyinin yüksek olması, bireylerin bütçe yönetimi konusunda bilgi veya deneyim eksikliğine sahip olabileceğini düşündürmektedir. Bütçe yapmak bireylerin paralarını doğru planlamalarına yardımcı olabileceği gibi kişinin gelir-gider dengesini sağlama hususunda da bilinç düzeyini yükselteceğinden önemli görülmektedir.

Katılımcıların çoğunun banka işlem ücretleri hakkında yüksek oranda bir bilgi eksikliklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar tüm bankaların aynı işlem ücretiyle çalıştığına dair yanlış bir bilgiye sahiptir. Oysaki her bankanın işlem ücreti farklıdır. Bu konu hakkında herhangi bir fikri olmayan katılımcı sayısı da fazladır. Ayrıca katılımcıların önemli bir bölümünün kredi ve mevduat faiz oranları arasındaki fark konusunda bilgi sahibi olmadığını ve kararsızlık oranının (%47,0) belirgin bir şekilde yüksek olduğu da ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun faiz kazançları üzerinden vergi alındığını bildiğini (%57,3) göstermektedir. Fakat katılımcılar EFT işlemleri hakkında yanlış ve eksik bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. EFT sadece aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanıldığına yönelik yanlış bilgiye sahiplerdir. Bununla birlikte katılımcıların banka kredileri hakkında bilgi düzeyinin sınırlı olduğunu sonucuna da ulaşılmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı kullanımı konusunda yüksek düzeyde bilgi sahibi olduğunu, ancak faiz oranları, kredi kullanımı ve finansal kavramlar konusunda bazı bilgi eksiklikleri taşıdığını göstermektedir. Özellikle kredi ve mevduat faizleri arasındaki farklar, bankalar arası işlem ücretleri, faiz politikalarının etkileri ve borçlanma süreçlerine dair farkındalık düzeylerinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik eğitim programları geliştirilmesi, banka kredileri, faiz oranları ve yatırım araçları konusunda bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması

önerilmektedir. Özellikle faiz türleri, kredi geri ödeme koşulları ve borç yönetimi gibi konulara yönelik farkındalık çalışmaları, bireylerin daha bilinçli finansal kararlar almasına katkı sağlayacaktır.

Beşinci ve Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın beşinci ve altıncı problemi olan, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yatırım bilgileri ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğuna ait sonuçlar şu şekildedir:

Öğretmen adaylarının yatırım kavramları, araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi düzeyleri genellikle orta seviyededir. Yatırım kararlarında risk-getiri dengesi kritik bir konu olmasına rağmen, katılımcıların bu ilişkiyi tam anlamıyla kavrayamadıkları anlaşılmaktadır. Finansal okuryazarlık bağlamında bu konuların daha ayrıntılı şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Yatırımlarda risk ile kârlılık arasındaki negatif yönlü ilişki ve yatırım ortaklığı konusunda bilgi sahibi olma düzeyleri orta seviyededir, bu durum, bireylerin kolektif yatırım araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir.

Bir şirketin tahvilini almanın ortaklık anlamına geldiği yönündeki yanlış inanın yaygın olduğu görülmektedir. Oysa tahvil sahipleri, şirketin ortakları değil, alacaklılarıdır. Aynı şekilde, hisse senetlerine yatırım yapmanın faiz kazancı sağladığı yönündeki yanlış algı ve hisse senedi yatırımının tahvil yatırımına kıyasla daha riskli olduğuna dair bilgi düzeyinin orta seviyede olması, katılımcıların yatırım araçları hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Hazine bonusu, döviz kurlarını günlük takip etme alışkanlığı ve kısa vadeli faiz oranlarının uzun vadeli faiz oranlarından yüksek olduğuna dair bilgi düzeyleri de orta seviyededir.

Hisse senedinin alacak hakkı veren bir kıymetli evrak olduğu bilgisi yüksek düzeye yakinken, devletin tahvil çıkarabileceği ve sermaye piyasası ile para piyasasının vade bakımından aynı olduğu yönündeki yanlış algı orta düzeydedir. Bütün şirket türlerinin hisse senedi çıkarabileceğine dair yanlış bir inanış da yaygındır. Oysa Türkiye’de her şirket türü hisse senedi çıkarma yetkisine sahip değildir. Bu bulgu, bireylerin sermaye piyasalarına yönelik bilgi eksikliklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte şirket türleri ve halka arz süreçlerine ilişkin bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır.

Ekonomi haberlerini takip etme düzeyleri ise yüksek bulunmuştur. Bu durum, katılımcıların genel ekonomik gelişmelerle ilgilendiğini, ancak yatırım araçlarına dair kavramsal bilgilerin eksik olduğunu göstermektedir. Bireyler her ne kadar ekonomi haberlerinin takibini iyi yapsa da yatırım araçlarına dair bilgi eksiklikleri bireyleri yanlış ekonomik kararlar almaya itebilir. Bu kapsamda finansal okuryazarlığın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Günümüz dünyasında kişinin karlı yatırımlar yapabilmesi ve parasını doğru yönelebilmesi için finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması elzemdir. Bireyler alacakları bazı finansal eğitimlerle eksik oldukları finansal konularda kendilerini geliştirecek ve doğru finansal planlamaları yapacaklardır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların yatırım araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi seviyelerinin genellikle orta düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yatırım araçları arasındaki farklar, tahvil ve hisse senedi arasındaki temel ayrımlar, faiz-getiri ilişkisi ve risk yönetimi konularında bilgi eksiklikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, yatırım okuryazarlığını artırmaya yönelik bilgilendirici seminerler, yatırım eğitim programları ve finansal farkındalık çalışmaları düzenlenmesi önerilmektedir. Özellikle yatırım araçlarının risk düzeyleri, faiz oranları ile yatırım getirileri arasındaki ilişki ve finansal piyasalardaki temel mekanizmalar hakkında daha fazla eğitim verilmesi, bireylerin daha bilinçli yatırım kararları almalarına katkı sağlayacaktır.

Tartışma

Finansal okuryazarlığın kıymetine ilişkin farkındalık giderek artmaktadır. Gündelik yaşamın hemen her alanında ihtiyaç duyulacak finansal bilgi ve alınacak kararlar bireylerin hayatını etkileyebilmektedir. Bireylerin hayatına etkisinin olumlu yönde olabilmesi için finansal okuryazarlık düzeylerinin seviyesi önem arz etmektedir. Öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık seviyeleri kazandırmayı hedefledikleri ekonomi ve finansal beceriler noktasında önemli olup eğitim kalitesini etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireyler olmaları gerekmektedir. Bununla beraber Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini inceleyen araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin değerlendirilmesidir.

Araştırmada Tetik (2019) tarafından geliştirilen “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Anketi” kullanılmıştır. Anket şekil bakımından ikiye ayrılmış olup; ilk bölüm demografik özellikler, ikinci bölüm öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yöneliktir. Araştırma, araştırmanın alt problemlerinde de var olan üç temel başlık altında tartışılacaktır. İlk olarak öğretmen adaylarının temel düzeyde ekonomi ve finans bilgilerinin ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğu, daha sonra sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bankacılık bilgilerinin ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğu ve son olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yatırım bilgileri ne düzeyde ve nasıl bir dağılım göstermekte olduğudur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcılar temel ekonomik kavramlara ilişkin yüksek düzeyde bilgiye sahip olsalar da finansal piyasalar, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa göstergelerinin düzenli takibi konularında eksiklikler taşımaktadır. Bu bulgular, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır. Özellikle yatırım araçları, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa verilerinin takibi konularında bilinçlendirme çalışmaları, bireylerin daha rasyonel finansal kararlar almasını sağlayarak ekonomik davranışlarını daha bilinçli bir şekilde yönlendirmelerine katkı sunabilir. Katılımcıların bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı kullanımı konusunda yüksek düzeyde bilgi sahibi olduğunu, ancak faiz oranları, kredi kullanımı ve finansal kavramlar konusunda bazı bilgi eksiklikleri taşıdığını göstermektedir. Özellikle kredi ve mevduat faizleri arasındaki farklar, bankalar arası işlem ücretleri, faiz politikalarının etkileri ve borçlanma süreçlerine dair farkındalık düzeylerinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik eğitim programları geliştirilmesi, banka kredileri, faiz oranları ve yatırım araçları konusunda bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması önerilmektedir. Özellikle faiz türleri, kredi geri ödeme koşulları ve borç yönetimi gibi konulara yönelik farkındalık çalışmaları, bireylerin daha bilinçli finansal kararlar almasına katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların yatırım araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi seviyelerinin genellikle orta düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yatırım araçları arasındaki farklar, tahvil ve hisse senedi arasındaki temel ayrımlar, faiz-getiri ilişkisi ve risk yönetimi konularında bilgi eksiklikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, yatırım okuryazarlığını artırmaya yönelik bilgilendirici seminerler, yatırım eğitim programları ve

finansal farkındalık çalışmaları düzenlenmesi önerilmektedir. Özellikle yatırım araçlarının risk düzeyleri, faiz oranları ile yatırım getirileri arasındaki ilişki ve finansal piyasalardaki temel mekanizmalar hakkında daha fazla eğitim verilmesi, bireylerin daha bilinçli yatırım kararları almalarına katkı sağlayacaktır. Yapılan araştırmada öğretmen adaylarının ileri düzey finansal kavramlarda bilgi eksiklikleri olduğu görülmektedir. Fakat literatürde bu sonuçlardan farklı sonuç elde eden araştırma bulunmaktadır. Dursun (2019), yaptığı bir araştırmada İBBF öğrencilerinin finansal konularda en çok hâkim olduğu kavramların; ek limit faiz oranı, hazine bonosu, getiri oranları ve risk olarak belirtmiştir.

Burada akıllara; sayısal ve ekonomi bağlamında daha fazla ders alan öğrencilerin finansal kavramlarda da hâkimiyetlerinin çok daha iyi olabileceği düşüncesini getirmektedir. Çünkü İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri makro ve mikroekonomi, finansal muhasebe, borçlar hukuku, işletme vs. kısacası ekonominin ve finansal derslerin yoğun okutulduğu bölümlerdir. Dolayısıyla burada öğrenim gören öğrencilerin ekonomi ve finansa olan yatkınlığı daha fazla olması beklenmektedir. Bu bağlamda yine finansal eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının şuan aldığı derslerden daha fazla ekonomi ve finansal eğitim ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Araştırmalar arasındaki farklı sonuçlarda bunu doğrular niteliktedir. Yapılan araştırma sonuçları ve elde edilen bulgular ile literatür karşılaştırıldığında; Araştırmada öğretmen adaylarının yatırım araçları ve finansal piyasalara ilişkin bilgi seviyelerinin genellikle orta düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Literatüre bakıldığında da Kakilli Acaravcı ve Bediroğlu (2019) yaptıkları araştırmada da öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması için finans ve ekonomi ile alakalı eğitim görmelerinin olumlu faydasının olacağı belirlenmiştir.

Er vd. (2014) tarafından Eskişehir, Bursa ve İstanbul’ da eğitim veren 5 devlet üniversitesinde eğitim alan öğrencilerin katıldığı araştırmada öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri orta olarak bulunmuştur. Araştırmada katılımcıların ekonomik/finansal gelişmeleri takip ettikleri kaynaklara bakıldığında; %48.6’sı (n=90) interneti, %31.9’u (n=59) telefonu, %9.7’si (n=18) televizyonu, %5.4’ü (n=10) ailesini ve %4.3’ü (n=8) diğer kaynakları kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatüre bakıldığında, Er ve Taylan (2017)' in yapmış olduğu çalışmada ise, büyük çoğunluğunun (% 44,6) tv/radyo kanalını, % 22,8'inin sosyal medya araçlarını kullandığı görülmüştür. Bu sonuç, yayın organlarının finansal gelişmeleri takip etme hususunda popüler olduğu düşüncesine varılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında finansal kavramlar hakkında bilgi düzeyinin sınırlı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının özellikle faiz oranları, kredi kullanımı ve finansal kavramlar konusunda bazı bilgi eksiklikleri taşıdığı tespit edilmiştir. Bununla alakalı literatürde; Ergün (2018) çalışmasında öğrencilerin basit faiz hesabı noktasında ortalama başarı düzeyinde iken (%63), bileşik faizin anlamı ve hesabı noktasında %30'un altında bir başarı oranı göstermişlerdir. Araştırma bulguları, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır.

Bu açıdan literatürde Kocabıyık ve Teker (2018)'in yaptıkları araştırmada da üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarını yükseltmek amacıyla bütün fakülte ve alanlarda temel ekonomi ve finansal bilgilerin öğretileceği derslerin okutulması yönünde sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan; öğretmen adaylarının kredi kartı kullanımı ve krediler hakkında bilgi düzeyleri yüksektir. Kredi kartının minimum ve maksimum ödeme tutarı, ek limit ve faiz oranlarına dair bilgi seviyesi yüksek bulunmaktadır. Literatürde ise Robb ve Sharp'in (2009) yaptıkları araştırma sonucunda kart limiti yüksek olanların finansal okuryazarlık seviyelerinin de yüksek olduğu, finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan kişilerin kart limitlerinde kayda değer bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırmada; bireylerin finansal alışkanlıkları incelendiğinde, tasarruf yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, tasarruflarını değerlendirmeden önce bilgi toplama eğilimi ve aylık bütçe planlaması yapma alışkanlığı da yüksek düzeyde bulunmuştur. Literatürde; Lusardi ve Mitchell (2006) araştırmalarında, finansal okuryazarlık seviyelerinin tasarruf becerisi, emeklilik planlaması, emeklilikte sahip olunacak refah düzeyine etkisini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Sonuçlara bakıldığında yaşlı Amerikalıların finansal alanla ilgili bilgi seviyesinin düşük olduğu bununla birlikte finansal alanla ilgili bilgi seviyesi arttıkça finansal plan ve programlarının başarı ile sonuçlandığına ve bu rakamın arttığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamında finansal bilgi ile finansal planlamanın doğrudan bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırma sonuçlarındaki bir diğer konu öğretmen adaylarının finansal piyasalar, enflasyon-faiz ilişkisi ve piyasa göstergelerinin düzenli takibi konularında eksiklikler taşımaktadır. Bu bulgular, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır. Bu hususta literatürde yapılan çeşitli çalışmalarda (Chen ve Volpe, 1998; Vitt, Anderson ve Kent, 2000; Mandell ve Klein, 2009; Lusardi ve Mitchell, 2014) öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bu düşük finansal okuryazarlık düzeyini ise alınan yetersiz ekonomi ve finans eğitimi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada; öğretmen adaylarının temel düzey ekonomi ve finansal bilgi düzeyleri orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öztürk ve Demir (2015), akademik personeller üzerine yaptıkları araştırmada ise finansal okuryazar bireyler oldukları ortaya çıkmış fakat finansal eğitime ihtiyaçlarının olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan da yine finansal eğitim gerekliliği ve önemi açıktır.

Mandell ve Klein (2009), da yaptıkları araştırmada bireyin hayat boyu finansal okuryazarlık düzeyini arttırması gerektiğine vurgu yapılarak, eğer finansal eğitimden yoksun kalınırsa gündelik yaşamda risklere ve sorunlara maruz kalacağı noktalarına değinilmiştir.

FODER (2021) Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması 2.Dönem Raporu’ndan elde edilen sonuçlara bakıldığında temel finansal okuryazarlık endeksi 2019 senesi ile benzerlik göstermektedir. 2019 yılı finansal okuryazarlık endeksi 55 oranındayken, 2021 yılı bu oran 54 olarak belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık Endeksini oluşturan boyutlara bakıldığında ciddi oranda değişimler gözlenmektedir.

FODER 2019 ve 2021 Raporu

FODER 2019 ve 2021 yılına ait finansal okuryazarlığa yönelik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.1: FODER 2019 ve 2021 Yılına Ait Finansal Okuryazarlığa Yönelik Sonuçlar

	Temel Finansal Okuryazarlık Endeksi	Finansal Bilgi Endeksi	Finansal Davranış Endeksi	Finansal Tutum Endeksi
2019	55	65	51	49
2021	54	57	48	57

Tablo incelendiğinde finansal okuryazarlık endeksi 2019 yılına göre büyük bir değişim göstermiyor fakat bilgi endeksi ciddi oranda düşerken tutum endeksi 2021 yılında artmıştır. Finansal bilgi endeksinin düşme nedenlerinden en önemlisi toplumun kavramsal konularda ve ürün hususundaki bilgi düzeylerindeki ani düşmelerdir. Tutum endeksi 2019 yılına oranla artış göstermektedir (FODER, 2021).

Burada dikkat çekmek istenilen nokta yapılan araştırma sonuçlarıyla FODER (2021) Raporu sonuçları birbirini desteklemektedir. Yapılan araştırma sonuçlarında da bireylerin finansal bilgi durumları ileri düzey finansal kavramlarda düşüğe yakın seviyede kalmıştır. Yapılan araştırma ile FODER (2021) Raporunun sonuçları şu şekildedir;

- Toplumun kavramsal konulardaki hâkimiyetlerinin düşük olmasını finansal okuryazarlık endeksiyle direkt olarak ilişkilendirmiştir.
- Bireylerin finansal işlem becerilerindeki gerilemedir. Sonuçlara bakıldığında bireyler basit faiz ve faiz hesaplama konularındaki doğru cevap oranı düşük bulunmuştur. Yapılan araştırma sonuçlarında da katılımcıların faiz oranlarına ilişkin bilgi düzeyleri orta seviyede bulunmuştur.
- Bireylerin faiz oranı bilgi düzeyleri düşüktür. Hem FODER (2021) raporu hem de yapılan araştırmanın sonuçlarından da anlaşılabileceği üzere bireylerin finansal işlem yapma becerilerinin artırılması gerektiği konusu anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırmada dijital bankacılık hizmetlerinin katılımcılar arasında yaygın olarak kullanıldığını ve bu alandaki bilgi seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir. FODER (2021) Raporu da bu sonucu doğrulamaktadır. FODER (2021) Raporu'nda bireylerin internet bankacılığı kullanım oranı %73 olarak belirlenmiştir. Son olarak yapılan araştırmada bireylerin finansal alışkanlıkları incelendiğinde, tasarruf yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, tasarruflarını değerlendirmeden önce bilgi toplama eğilimi ve aylık bütçe planlaması yapma alışkanlığı da yüksek düzeyde bulunmuştur. FODER (2021) Raporunda ise bireylerin uzun vadeli planlama yapmaya çalıştıkları fakat para biriktirme konusunda güçlük çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.

TEDMEM (2016); ülkelerin ve kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerini kendilerinin geliştirmesini beklemek ve finansal eğitim noktasının önemsenmemesi; ileriye dönük ve uzun süreli olacak şekilde finansal sistemlerin olumsuz etkilerinin meydana gelebileceğini belirtmiştir. Bahsi geçen durumların yaşanmaması adına

öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini arttırması ve gerekli finans eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir. Öğreticilerin finansal okuryazarlık düzeyi ne kadar gelişirse, eğitim alan öğrencilerinde finansal okuryazarlık düzeyi o kadar gelişir ve bu konuda donanım sahibi olacaklardır. Bu sebeple; eğitimcilerin gerekli olan eğitimler ile finansal okuryazarlık seviyeleri orta düzeyden daha yüksek düzeylere ulaşması gerekmektedir.

Öneriler

Yapılan araştırma sonuçlarından eğitimcilere ve araştırmacılara finansal okuryazarlık eğitime ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğretim programlarına eklenen finansal okuryazarlık becerisi eğitiminin önemi ve ihtiyacına ek olarak öğretmen adaylarına yönelik, üniversitelerde finans eğitim programları oluşturulabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yapılan bu nicel desenli araştırma sonuçlarının daha detaylı araştırılmasına yönelik nitel desenli araştırmalar yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan bu araştırma diğer öğretmenlik bölümlerindeki adaylar ile de yapılabilir ve sonuçları karşılaştırılarak incelenebilir.
- Üniversite-kurum iş birliği yapılarak, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kamu kurumlarının ekonomi ve finans ile ilgili kuruluşları, bankalar, oda birlikleri ve ekonomik sivil toplum örgütleri ile daha yakın ilişkiler içerisinde olmaları sağlanarak finansal okuryazarlığa dair daha duyarlı duruma getirilebilirler.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, S. K., & Bediroğlu, K. (2019). Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Üzerine Uygulama. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 30-51.
- Adalar, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akhan, N. E. (2013). Adım Adım Ekonomi Okuryazarlığı: Sosyal Bilgiler Dersleri İçin Alternatif Yollar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14).
- Akın, D. (2021). Finansal okuryazarlık düzeyinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma: Dicle Üniversitesi akademisyenleri örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akmehmetoğlu, H. (2014). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar Kastamonu ili örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, V., & Tokmak, A. (2023). Temel Bir Beceri Olarak Finansal Okuryazarlığın Sosyal Bilgiler Dersine Yansıması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(23), 449-470.
- Ameer, R., & Robert Khan. (2020). Financial Socialization, Financial Literacy, and Financial Behavior of Adults in New Zealand. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 31(2), 313-329.
- Arıkan, İ. (2021). Sosyal bilgiler dersinde bağlam temelli öğrenme yaklaşımının; öğrencilerin akademik başarısına, finansal okuryazarlık becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arıkan, İ., & Çakmak, Z. (2023). Sosyal Bilgiler Dersinde Bağlam Temelli Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına, Finansal Okuryazarlık Becerilerine ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(59), 154-183.
- Arslan, A. (2009). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı ve Türkçe Öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 143-154.
- Arslan, Ö. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 227-257.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Barış, S., & Şahin, M. (2018). Kamu Çalışanlarında Finansal Okuryazarlık. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 79-97.
- Barmaki, N. (2015). Üniversitenin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayındırlı, M. Ö. (2020). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Karabük Üniversitesi

- örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bozkurt, E. (2022). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi: Gaziantep Üniversitesi ile Hasan Kalyoncu Üniversitesi üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Böhm, P., Gabriela Böhmová, Viktória Šimková, & Jana Gazdíkova . (2021). The Impact of Secondary Education on the Level of Financial Literacy: The Case of Slovakia. *Problems of Education in the 21st Century*, 13-33.
- Canlı, M. (2016). Sosyal bilgiler eğitiminin doğasına uygun tarih öğretimi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ceviz, N. B. (2021). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıma düzeyinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Chen, H., & Volpe , R. (1998). An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 107-128.
- Çağlar, Ü., & Dışkaya, S. (2018). Küreselleşme, Uluslararası Para Sistemi ve Kriz. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1-24.
- Çelikten, L. (2020). Marmara Finansal Okuryazarlık Programı'nın geliştirilmesi ve ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çilek, P. (2023). Türkiye ve İsveç sosyal bilgiler öğretim programlarında finansal okuryazarlık (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Diri, N. Ç., & Arı, S. (2020). *Örneklerle Finansal Okuryazarlık*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Dursun, V. (2019). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin araştırılması: Adnan Menderes Üniversitesi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EBYÜ. (2022). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Tez Yazım Klavuzu*.
- Eğilmez, M. (2014). *Örneklerle Kolay Ekonomi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Elderbag, A. A. (2020). Libya'daki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine bir inceleme (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, B., & Taylan , A. (2017). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini İncelemeye Yönelik Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 297-317.
- Er, T. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

- Ergün, K. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergün, K. (2018). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertoğrul, D. (2020). Ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve bu düzeyleri etkileyen demografik faktörler Muğla örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi . Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fabris, N., & Luburic, R. (2016). Financial Education of Children and Youth. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 65-79 .
- FODER. (2019). *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması Raporu*.
- FODER. (2021). *Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması II. Dönem Raporu*.
- Garip, S. (2023). Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 1-19.
- Güneş, E. (2019). Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Kayseri ve Sivas ili örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Gür, B. (2022). Finansal okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gür, B. (2022). Finansal okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948.
- Hasanca, D. (2020). Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin ölçümüne yönelik bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü.
- <https://gorgondergisi.com/maslowun- ihtiyaclar-hiyerarşisi>. (Erişim tarihi:07.07.2024 /18.48).
- İçil, A. (2023). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde drama yönteminin kullanılması: Bir eylem araştırması (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jarecke, J., Taylor, E., & Tahira Hira . (2019). A Case Study of National Financial Literacy Programs for Women. *SSRG Uluslararası Isı Mühendisliği Dergisi* , 166-171.
- KADERLİ, D. D. (2016). “TR32 Bölgesinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Ve Geliştirilmesine . Aydın.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasoy, D. (2004). İlköğretim 4. ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kirkit, M. (2019). Sosyal bilimler disiplinlerinin sosyal bilgiler programlarına ve ders kitaplarına yansımaları durumları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kocabıyık, T., & Teker, T. (2018). Finansal Okuryazarlık: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 118-144.
- Korkmaz, M. S., & Güler, H. (2020). 1926 Yılından Günümüze İlköğretim Okullarının Programları ve Sosyal Bilgiler. *Asia Minor Studies*, 8(2), 501-512.
- Kozina, F. L., & Mira Metljak. (2022). Integrating the Contents of Financial Literacy in the Teaching Process: Teachers' Perspectives. *European Journal of Educational Research*, 11(4), 2265 - 2273.
- Kuzma, I., Hanna Chaikovska, Iryna Levchyk, & Oleksandra Yankovych. (2022). Formation of Financial Literacy in Primary School Students. *Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science*, 15(3), 42-155.
- Kütük, E. (2017). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Doğu Karadeniz örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lucardi, A., & Mitchell, O. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Maden, S., & Maden, A. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Ekran Okumaya Yönelik Tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1305-1319.
- Mandell, L., & Klein, L. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 15-24.
- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.
- MEB. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.
- Öğüz, A. A., & Tektaş, D. (2021). Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlıklarının Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 4(2), 49-70.
- Öngen, H. B., & Öngen, E. (2018). Finansal Okuryazarlık Eğitiminin, Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Etkisi: Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 228-238.
- Önlen, M. (2021). Sosyal bilgiler dersinde matematiksel modelleme etkinlikleriyle finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, B. (2020). Lise öğrencileri için finansal okuryazarlık programı geliştirilmesi ve etkilerinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, G. (2022). Finansal okuryazarlık ve davranışsal finans ilişkisi: Erzincan ili örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, S. (2023). 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde eğitsel dijital oyunların finansal okuryazarlığa etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özkale, A., & Özdemir Erdoğan, E. (2019). Türkiye’de PISA Finansal Okuryazarlık Sorularının Uygulanması: Ön lisans . *Eğitim Fakültesi Dergisi* , 771-802.

- Özmen, C. (2010). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özmen, C. (2011). Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Yaklaşımı'nın Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi . *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* , 1-18.
- Özmen, G. (2024). Finansal okuryazarlık ve finansal dijitalleşme ilişkisi: Z kuşağı üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Öztürk, E., & Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 113-134.
- Özvatan, Ö. (2023). Okul öncesi öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sagita, L., Ratu Ilma Indra Putri, Zulkardi, & Rully Charitas Indra Prahmana. (2022). Promising research studies between mathematics literacy and financial literacy through project-based learning. *Journal on Mathematics Education*, 13(4), 753-772.
- Sancak, S. (2019). Üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık araştırması: Gümüşhane Üniversitesi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saraç, E. (2014). Finansal okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sel, B., & Sözer, M. (2020). The examination of primary school teachers' financial literacy attitudes and behaviors in terms of different variables. *İlköğretim Online*, 1987-1997.
- Seyhan, A. (2020). Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 88-113 .
- Solmaz, E. B. (2023). Avustralya ve Kanada'nın finansal okuryazarlık öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sözen, E., & Ada, S. (2018). 2005 Ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 3-71.
- Sumer, S., & Gövdeli, T. (2020). Finansal Okuryazarlık ve Finansal Davranış Üzerine Bir Çalışma. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 86-98 .
- Şarlak, Z. (2011). *Finansal Okuryazarlık*. Ankara.
- Şenses, A. (tarih yok). İlköğretim Sosyal bilgiler dersinin milli bilincin oluşmasındaki önemi Erzurum ili Orcuk Köyü İlköğretim Okulu örnek çalışması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, T., Hithit, M., & Şimşek, N. (2021). Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetimine İlişkin Tutum Ve Davranışların Belirlenmesi. *Enderun Dergisi*, 5(2), 117-143.

- Tanyel, H. H. (2022). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .
- Tedmem. (2025, Mayıs 7). *Temel Bir Yaşam Becerisi: Finansal Okuryazarlık*. <http://tedmem.org/mem-notlari/değerlendirme/temel-bir-yaşam-becerisi-finansal-okuryazarlık>.
- Temizel, F., & Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 113-123.
- Tetik, N. (2018). *Finansal Okuryazarlık Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Akademisyen Kitapevi.
- Tetik, N. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi: İnönü Üniversitesi Örneği. *Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 2755-2774.
- Toptaş, D. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler geleneklerine yaklaşımları: Samsun ili örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tosun, S. (2022). Finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf davranışlarının incelenmesi- Bartın ili kamu ve özel sektör çalışanları uygulaması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Entitüsü.
- Turhan, G. T. (2020). Finansal Okuryazarlık İle İlgili Tutum Ve Davranışların Üniversite Öğrencilerine Yönelik Değerlendirilmesi. *Maliye ve Finans Yazıları* , 375 - 400.
- Tursun, M., İkvan, A., & Ukav, İ. (2020). Finansal Yönetim Eğitimi Alan Öğrencilerin Algı ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 488-506.
- Tülü, Y. (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki finansal okuryazarlık becerisinin iş insanlarının ve sınıf öğretmenlerinin gözüyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Unvan, Y. A., & Kalay, F. (2020). *İktisadi ve İdari Bilimlerde Güncel Araştırmalar* (s. 19-38). içinde
- Uygurtürk, H., & Fındık, M. (2022). Finansal Tutum Ve Davranışların Demografik Faktörlere Göre Değerlendirilmesi: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(13), 90-104.
- Ünlüer, G. (2020). Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılmasına İlişkin Eylem Araştırması . *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 277 – 303.
- Ürün, H. (2020). Finansal okuryazarlık: Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Trakya Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir çalışma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü.
- Vitt, L., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D., Siegenthaler, J., & Ward, J. (2000). *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S. World Development Report*. (2010).
- Yalçınkaya, E., & Er, T. (2018). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Finansal Okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24.

- Yardımcıoğlu, M., & Yörük, A. (2016). Türkiye'de Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9(2), 173-208.
- Yiğit, Y. (2022). Sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık yeterliliğine ilişkin bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, E., & Aslan, T. (2020). Finansal Okuryazarlık Ve Siirt Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(87), 181-202.
- Yörük, M. F. (2023). Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi Örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(33), 426-452.
- Zafer, S. S. (2019). Velilerin sosyal bilgiler dersinin önemine ilişkin görüşleri, sosyal bilgiler dersinde öğretmen akademik katılımına ilişkin algıları ve sosyal bilgiler dersinde akademik katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Zhu, A. Y. (2021). Financial Literacy Types and Financial Behaviors Among Adolescents: Role of Financial Education. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 32(2), 2017-230.

EKLER

Ek 1: Anket Kullanım İzni

Finansal okuryazarlık ölçeği

NT

NEVZAT TETİK

Kime: Alparslan AY

16.02.2023 Per 12:35

Merhaba

Kaynak göstermek şartıyla elbette kullanabilirsiniz.

Numaran aşağıdadır. Bana numaranızı atarsanız PDF kitabımı da size ulaştırırım. Başka makale çalışmalarım da var, onlara da ulaşabilirsiniz. Atıflarınızı tezden ziyade kitap ve makalelerim üzerinden yaparsanız her açıdan daha iyi olur.

16 Şub 2023 Per, saat 12:28 tarihinde Alparslan AY

şunu yazdı:

Sayın hocam merhabalar. Öncelikle yaşadığınız depremden dolayı büyük geçmiş olsun. Hocam 2020 yılında danışmanlığını yaptığınız ortak finansal okuryazarlık ölçeğini bir çalışmamda kullanmak istiyorum. İlhan beyin bir iletişim numarasına ulaşamadım. Ölçeğinizi müsaadeniz olursa çalışmamda kullanmak istiyorum. İlginiz için teşekkür ederim. Tekrardan büyük geçmiş olsun.

Ek 2: Finansal Okuryazarlık Anketi

FİNANSAL OKURYAZARLIK ANKETİ

BÖLÜM 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: a) Kadın b) Erkek

2. Sınıf: a)1 b)2 c) 3 d) 4

3. Annenizin eğitim durumu:

a) Okuryazar değil b) İlköğretim c) Ortaöğretim d) Üniversite e) Lisansüstü

4. Babanızın eğitim durumu:

a) Okuryazar değil b) İlköğretim c) Ortaöğretim d) Üniversite e) Lisansüstü

5. Babanızın mesleği:

a) Memur b) İşçi c) Esnaf d) Çiftçi e) Serbest meslek

6. Annenizin mesleği:

a) Memur b) İşçi c) Esnaf d) Çiftçi e) Serbest meslek f) Ev Hanımı

7. Ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri hangi sıklıkla takip edersiniz?

a) Her gün b) Haftada birkaç kez c) Ayda birkaç kez d) Yılda bir e) Takip etmiyorum

8. Ekonomik/finansal bilgi ve gelişmeleri takip ediyorsanız, hangi kaynaklardan takip edersiniz?

a) Dergi b) İnternet c) Telefon d) Televizyon e) Ailemden f) Diğer

9. Lisans öğrenimi süresince herhangi bir Ekonomi veya Finans dersi aldınız mı?

a) Evet b) Hayır

10. Okul dışında Finans ve ekonomi konusunda bilgi ve gelişmeler hakkında herhangi bir eğitim, seminer, konferansa katıldınız mı?

a) Evet b) Hayır

11. Ailenizin ikamet ettiği yer?

- a) İl b) İlçe c) Kasaba d) Köy

12. Ailenizin net geliri ne kadardır?

- a) Asgari ücret altında b) Asgari ücret c) 17.000/ 30.000 d) 30.000/ 50.000 e) 50.000 ve üzeri

13. Öğrenim sürecinizde konaklamayı nasıl sağlıyorsunuz?

- a) Devlet yurdu b) Özel yurt c) Ailemle birlikte d) Kirada (Tek)
e) Kirada (Arkadaşlarımla)

14. Gelirinizi hangi kaynaktan sağlıyorsunuz?

- a) Öğrenci burs ve kredisi b) Yarı zamanlı çalışma c) Tam zamanlı çalışma
d) Aile desteği

15. Ortalama aylık net geliriniz ne kadardır?

- a) 2000 TL ve altı b) 2001 TL- 5000 TL c) 5001 TL- 7500 TL d) 7500 TL ve üzeri

16. Kitap okuyor musunuz, ne sıklıkla kitap okuyorsunuz?

- a) Haftada 1 kitap b) Ayda 2-3 kitap c) Ayda 1 kitap d) Yılda 3-5 kitap e) Kitap okumuyorum

NOT: Lütfen, aşağıdaki soruların karşısına sizin için en uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.

1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Herhangi bir fikrim yok 4. Katılıyorum
5. Kesinlikle Katılıyorum

Temel düzeyde ekonomi ve finans bilgisi	1	2	3	4	5
1-Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır.					
2-Enflasyon, bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasıdır.					
3-Türkiye’de 2023 yılında enflasyon oranları %65’in altında gerçekleşmiştir.					

4-Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır.					
5-Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul'dur.					
6-Türkiye'deki menkul kıymet borsasında sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır.					
7-Borsa haberlerini takip ederim.					
8-Döviz kuru, TL ile yabancı ülke para arasındaki değişim oranıdır.					
9-Enflasyon oranlarını aylık takip ederim.					
10-Gelecekteki planlarım için tasarruf yaparım.					
11-Tasarruflarımı değerlendirirken bilgi toplar ve kararımı ona göre veririm.					
12-Gelir ve giderlerim için aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranırım.					
Bankacılık	1	2	3	4	5
13-Tüm bankalar aynı işlem ücretleri ile çalışırlar.					
14-Vadesiz mevduat hesabı faiz kazancı sağlar.					
15-Kredi faiz oranları ile mevduat faiz oranları aynıdır.					
16-Devlet faiz kazancı üzerinden gelir vergisi alır.					
17-Faizlerin yükselmesi mevduatların artmasını sağlar.					
18-IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır.					
19-EFT, sadece aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır.					
20-İnternet bankacılık hizmetlerinden yararlanırım.					
21-İnternet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilir.					
22-İnternet bankacılığı yardımıyla hisse senedi alım satım işlemleri yapılabilir.					
23-Kredi kartının max-min ödeme tutarı, ek limit ve faiz oranları hakkında bilgi sahibiyim.					
24-Kredi kartı kullanıyorum çünkü mal ve hizmet alımda taksit imkânı sağlıyor.					
25-Banka kredileri hakkında yeteri kadar bilgi sahibiyim.					
26-Temerrüt faizinin ne olduğunu biliyorum.					
27-Bileşik faiz-basit faiz kavramları hakkında bilgi sahibiyim.					
Yatırım	1	2	3	4	5
28-Yatırımlarda risk ile karlılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.					
29-Yatırım ortaklığı konusunda bilgi sahibiyim.					

30-Bir şirketin tahvilini alırsanız o şirkete ortak olmuş olursunuz.					
31-Hisse senetlerine yatırım yaptığınızda faiz kazancı elde edersiniz.					
32-Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.					
33-Hazine bonosu hakkında bilgim vardır.					
34-Döviz kurlarını günlük takip ederim.					
35-Kısa vadeli faiz oranları, uzun vadeli faiz oranlarına göre daha yüksektir.					
36-Hisse senedi, alacak hakkı veren bir kıymetli evraktır.					
37-Devlet tahvil çıkarabilir.					
38-Sermaye piyasası ile para piyasası vade bakımından aynı piyasalardır.					
39-Türkiye’de bütün şirket türleri hisse senedi çıkarabilir.					
40-Ekonomi haberlerini takip ederim					

EK 3: Etik Kurul İzni

T.C
ERZURUM BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	30/11/2023
Protokol No	12/08
Araştırma Başlığı	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeyleri
Araştırma Türü	Karma yöntem araştırma
Araştırmacılar	Merve ÇELİK (Sorumlu Araştırmacı) Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY (Danışman)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama: - Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. - Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Güldem DÖNEL AKGÜL
İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Merve ÇELİK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	